

162021

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KIRSAL KALKINMADA HİZMET BİRLİKLERİNİN
ROLÜ VE KINIK İÇİN BİR MODEL DENEMESİ**

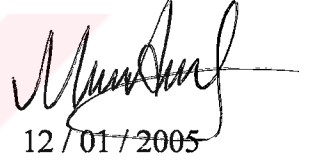
Mustafa HARPUTLU

Danışman
Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN

2005

Yemin Metni

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ***“Kırsal Kalkınmada Hizmet Birliklerinin Rolü ve Kınık İçin Bir Model Denemesi”*** adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/01/2005

Mustafa HARPUTLU

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün / / tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre Anabilim / Anasanat Dalı yüksek lisans öğrencisi **Mustafa HARPUTLU**'nun "**Kırsal Kalkınmada Hizmet Birliklerinin Rolü ve Kınık İçin Bir Model Denemesi**" konulu tezi incelenmiş ve aday ...12 / ...01 / ...2005 tarihinde, saat ...9.30' da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmasına dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin başarılı olduğuna oy birliği ile karar verildi.

BAŞKAN

Prof. Dr. Feriye Toprak Karaman

Doç. Dr. Zeynep Arıkan
ÜYE Z. Arıkan

ÜYE
Yrd. Doç. Dr. ARİFE KARADAĞ
A. Karadağ

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU

Tez No : Konu Kodu : Üniversite Kodu :

- Not : Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez Yazarının

Soyadı : **HARPUTLU**

Adı : **Mustafa**

Tezin Türkçe Adı : **Kırsal Kalkınmada Hizmet Birliklerinin Rolü ve Kınık İçin Bir Model Denemesi**

Tezin Yabancı Dildeki Adı : **A Role of the Service Unions in the Rural Development - Case of Study : Kınık**

Tezin Yapıldığı

Üniversite : **Dokuz Eylül Üniversitesi**

Enstitü : **Sosyal Bilimler Enstitüsü**

Yıl : **2005**

Diğer Kuruluşlar :

Tezin Türü :

Yüksek Lisans : ☒

Dili : **Türkçe**

Doktora : ☐

Sayfa Sayısı : **XV + 152**

Tıpta Uzmanlık : ☐

Referans Sayısı : **151**

Sanatta Yeterlilik : ☐

Tez Danışmanlarının

Ünvanı : **Prof. Dr.**

Adı : **Zerrin Toprak**

Soyadı : **KARAMAN**

Türkçe Anahtar Kelimeler :

1. Kırsal Kalkınma
2. Hizmet Birlikleri
3. Kınık (İzmir)
4. Tarımsal sanayi
5. Yerel Gündem 21

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1. Rural Development
2. Services Union
3. Kınık (İzmir)
4. Agricultural Industry
5. Local Agenda 21

Tarih : **12 / 01 / 2005**

İmza :

ÖZET

Dünya nüfusunun hızla artması ve doğal kaynakların tükenmesi, insanoğlunu, mevcut kaynakları en verimli biçimde kullanmak zorunda bırakmıştır. Doğal kaynakları etkin kullanmak ise onların verimliliklerini arttırmak ve insana yönelik yapılan yatırımların gerçekleşmesiyle mümkün olacaktır.

Bu çalışmanın amacı doğrudan kırsal mevcut geçim kaynaklarını iyileştirilerek gelir artışı sağlamak ve yeni gelir kaynakları yaratılarak ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, Kınık'ı geçmişten bugüne analiz ettikten sonra, kısa sürede ve istikrarlı kalkınmasını sağlamak üzere tüm potansiyelini araştırmak, gelecek için yeni yatırım alanlarını saptamak üzere çalışmaya başlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde kırsal kalkınma kavramı kuramsal olarak ele alınmış, Kırsal kalkınma ile ilgili yapılan çalışmalar gözden geçirilmiştir. Ayrıca neden kırsal kalkınma konusu işlendiğine değinilmiştir. Teoriden pratiğe kırsal kalkınma süreçleri incelenmiştir. Yine bu bölümde uluslararası uygulamalarda Kırsal kalkınma Modelleri incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde kırsal kalkınma politikaları incelenmiş bu bağlamda, Avrupa Birliğinde, ABD'de uygulanan kırsal kalkınma Politikaları incelenmiş ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikalarının evreleri incelenmiştir. Türkiye'de kırsal kalkınmaya yönelik çalışmalar incelenmiştir ve Türkiye'de Kırsal alanda nasıl örgütlenildiğine değinilmiştir

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ele alınmış, birliklerin kuruluş esasları ve hedefleri, yapılanma süreçleri, birliklerin kuruluşlarına göre sınıflandırmaları yapılmıştır. yine Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin Kırsal Kalkınmadaki yeri incelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Kınık örneğinde kırsal kalkınma çabaları ve Köylere Hizmet Götürme Birliği çalışmaları ele alınmıştır. Kınık'ta kırsal kalkınma, kırsalın potansiyeli tarım alanları ve burada elde edilen ürünler, orman alanları ve meralar incelenmiş ve Kınık'ta uygulanabilir kırsal kalkınma alternatifleri değerlendirilmiştir. Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliğinin çalışmalarına değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak kırsal kalkınma stratejilerinin nasıl yaşama geçirileceği, öngörülenlerin hangi politikalarla gerçekleştirileceği, bu politikaların uygulanmasında ne tür yöntem ve araçların kullanılacağı ve tüm bu süreçlerde kamu ve özel kimlerin ne rol ve sorumluluk üstlenecekleri konularında değerlendirmeler yapılmıştır. Kırsal kalkınmanın sistem bütünlüğü içinde ve entegre bir yaklaşımla ele alınması gerektiği vurgulanmış. Kalkınma sürecinde bölge ve yörenin potansiyelinden hareket edilmesi gerektiği, olanakların gerçekçi olarak değerlendirilmesinin gerektiği belirtilmiştir.

ABSTRACT

In the Turkey Which is the way of development, the proses of rural development had turned out more systematic structure with the planning term and rural development projectshad been one of the most important policies towards to rural society. However, that is scant of natural resources and also limited of human necessities had pointed human being at usefully and actively of recourses and also recognise the concept of sustainable development. The aim of this study is to bring up the comprehension of rural development in the Turkey.

This study organised around five chapter. First chapter outlines the main topic which is what is the rural development ? And why rural development? What is the rural development process?

Second chapter is devoted on rural development policies and example of rural development in European Union and in the United States Of Amerca. This chapter also examines rural ndevelopment proces in Turkey.Third chapter is about rural development organisations in rural areas. Chapter four is about rural development proces in Kınık District. The fifth chapter examines rural development system in Kınık District and also try to find solution to the rural community.

KIRSAL KALKINMADA HİZMET BİRLİKLERİNİN ROLÜ VE KINIK İÇİN BİR MODEL DENEMESİ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	II
TUTANAK	III
Y.Ö.K. DÖKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR	IX
TABLO LİSTESİ.	X
GİRİŞ	XI

BİRİNCİ BÖLÜM KIRSAL KALKINMA KAVRAMI

1.1. Kuramsal Çerçeve	1
1.2. Kırsal Kalkınmanın Gerekliliği	7
1.3. Teoriden Pratiğe Kırsal kalkınma Süreçleri	12
1.4. Uluslararası Uygulamalarda Kırsal Kalkınma Modelleri.....	18

İKİNCİ BÖLÜM KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI

2.1. Uluslar arası Platformda uygulanan Kırsal Kalkınma Politikaları.....	29
2.1.1. Avrupa Birliğinde Kırsal Kalkınma Politikaları	29
2.1.2. Amerika Birleşik Devletlerindeki Uygulamalar	32
2.2. Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikalarının Evrimi.	36
2.3. Türkiye’de Kırsal Alanda Örgütlenme.....	45
2.3.1. Merkezi Yönetim Kuruluşları	46
2.3.2. Taşra Kuruluşlar	53
2.4. Kırsal Yapının Güçlü ve Zayıf Yanları.	72
2.5. Kırsal Kalkınma Uygulamaları İle Ulaşılmak İstenen Amaçlar.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİKLERİ

3.1. Kuruluş Esasları ve Hedefleri	83
3.2. Köylere Hizmet Götüren Birliklerde Yapılanma Süreçleri.	87
3.2.1. Sulama Birlikleri	88
3.2.2. Kooperatifler.	94
3.2.3. Ziraat Odaları	106
3.2.4. Çiftçi Birlikleri, Çiftçi Dernekleri	107
3.2.5. Çiftçi Mallarını Koruma Teşkilatı.....	108
3.2.6. Fonlar.	109
3.3. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Kırsal Kalkınmadaki Yeri	110

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KINIK (İZMİR) ÖRNEĞİNDE KIRSAL KALKINMA ÇABALARI VE KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ ÇALIŞMALARI

4.1. Kınık'ın Yeni Gündemi : Kırsal Kalkınma.....	113
4.2. Kırsalın Potansiyeli ve Son Durum.....	115
4.3. Kınık İçin Kırsal Kalkınma Potansiyel Araştırması : Üniversite-Kaymakamlık İşbirliği	123
4.4. Kınık İçin Uygulanabilir Kırsal Kalkınma Alternatif Araştırması.....	126
4.5. Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği ve Çalışmaları.....	134

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	138
------------------------------------	------------

KAYNAKLAR.....	148
-----------------------	------------

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AOÇ	Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğu
AT	Avrupa Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
B.Y.K.P.	Beş Yıllık Kalkınma Planı
CEA	Avrupa Tarım Konfederasyonu
CIRIEC	Milletlerarası Kamu ve Kooperatif Ekonomisi Araştırma ve Enformasyon Merkezi
ÇAYKUR	Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğu
DEF	Dünya Ekonomik Forumu
DİATK	Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
DSİ	Devlet Su İşleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
ESF	Avrupa Yapısal Fonu
ERDF	Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu
EAGGF	Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu
GSMH	Gayrı Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayrı Safi Yurt İçi Hasıla
ICA	Milletlerarası Kooperatifler Birliği
IRU	Milletlerarası Raiffeisen Birliği

KHGM	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
KHY	Köy Hizmetleri Kanunu
KİT	Kamu İktisadi Teşekkülleri
KKGM	Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü
KOSGEB	Küçük-Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Birliği
T.Z.D.K.	Türkiye Zirai Donatım Kurumu
K.H.G.B.	Köylere Hizmet Götürme Birliği
KÖY-KOOP Merkez Birliği	Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler
OKK	Ortaklık Konseyi Kararı
OTP	Ortak Tarım Politikası
Ö.İ.K.	Özel İhtisas Komisyonu
PANKOBİRLİK	Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
TARKO	Tarım Satış Kooperatifleri Merkez Birliği
TEDGEM	Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü
TEKEL Md	Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel
TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü
TMO	Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü
TRGM	Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TSEK	Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu EBK Et ve Balık Kurumu
TŞFAŞ	Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.
TÜGEM	Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
TÜGSAŞ	Türkiye Gübre Sanayi Aş.

TZDK Türkiye Ziraat Donatım Kurumu.
YEMSAN Yem Sanayi A.Ş.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Türlerine göre mahalli idare birlikleri

Tablo 2. Yıllara göre kurulan mahalli idare birlikleri

Tablo 3. Tarımsal kalkınma kooperatiflerinin sayıları

Tablo 4. Kınık ilçe bütününde arazi kullanım (2000)

Tablo 5. Kınık ve Bergama ilçe bütününde tarım arazilerinin dağılışı (2000)

Tablo 6. 2000 Yılı verilerine göre Bergama ve Kınık'ta çeşitli tarım ürünlerinin ekim alanları ve oranları

Tablo 7. Kınık alanında ürün deseni

Tablo 8. Kınık'ta sanayi tesislerinin dağılışı (2003)

GİRİŞ

Dünya nüfusunun hızla artması ve doğal kaynakların tükenmesi, insanoğlunu, ekonomi biliminin çözmek zorunda olduğu sorunlardan biri olan sınırlı kaynakların etkin kullanımının önemini anlamaya yöneltmektedir. Doğal kaynakları etkin kullanmak ise onların verimliliklerini arttırmak ve insana yönelik yapılan yatırımların gerçekleşmesiyle mümkün olacaktır. İnsan sermayesinin verimli kullanılması tarımdan sanayiye geçiş dönemindeki ülkelerde daha da önem kazanmaktadır. İnsan sermayesinin veriminin artırılması, onların sosyal ve ekonomik refah düzeylerini arttırmakla mümkün olacaktır. Bu durum insanoğlunu, kırsal-kent arasındaki ince çizgiyi daha iyi anlaması zorunluluğunu doğurmuştur. Kırsal ve kent arasındaki ilişki insanlığı kalkınma sorunuyla yüz yüze bırakmıştır. Bu noktada “genel kalkınma” yanında bir de “köy kalkınması” daha genel bir ifade ile de “kırsal kalkınma” sorununu gündeme getirmiştir. Bu gelişme karşısında dünyada ve Türkiye’de köyün ve kırsal sayılan diğer ortamların kalkındırılmasına yönelik çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiş ve uygulanmıştır (Gürlük, 2002).

Türkiye de kırsal bölgelerin koşulların iyi değerlendirildiği ve buna bağlı olarak gerçekçi, uygulanabilir ve her yörenin kendi şartlarına uygun modellerin geliştirildiği, kalkınma yaklaşımının toplumsal, siyasal, sektörel ve kültürel gerçeklerin her yönüyle dikkate alındığı yaklaşımlarla hareket edilmesi halinde daha başarılı sonuçlar elde edileceği kaçınılmazdır.

Kırsal kalkınma, ekonomisi daha çok tarıma dayanan ülkelerde, yani gelişmekte olan ülkelerde, tarım kesiminin sorunlarını çözmeye yönelik her türlü çalışmayı ifade eder. Sahip oldukları düşük teknoloji ve bilgi, kaynakların rasyonel kullanılmayışı, niteliksiz işgücü gibi sebeplerle sanayilerini

geliştirememiş bu tip ülkelerde ekonominin itici gücü tarımdır. Bu nedenle, tarımı iyileştirmek, sorunlarına çare bulmak, modern teknikler kullanmak, tarıma dayalı sanayi oluşturmak gibi birçok yolla gelirlerini artırıp sermaye birikimine, işgücü eğitimine gitme ayrı bir önem taşımaktadır. Tüm bu çalışmalar da kırsal kalkınma başlığı altında toplanmaktadır.

Kırsal kalkınma için; doğrudan kırsal mevcut geçim kaynakları iyileştirilerek gelir artışı sağlanabildiği gibi, yeni gelir kaynakları yaratılarak ekonomiye katkıda bulunmaktadır. Ekonomik faaliyet biçimi olarak tarımın ön planda olduğu yerleşmelerde sosyal yapı bu sisteme bağlı olarak biçimlenmiş ve yaşam standartları gelir düzeyine göre belirlenmiştir. Kırsal yerleşmeleri olarak nitelendirilen bu tip yerleşmelerde tarımsal faaliyetlerin verimlilik ölçütü sosyo-ekonomik yapının da şekillenmesinde temel oluşturmaktadır. Birim alandan elde edilen verimin kırsal alanda yaşayan insanlara bire bir maddi gelir olarak geri dönüşü, bu alanların kullanımının önemini açıkça ortaya koymaktadır. Tarımsal ürünlerin sanayi sektörüne hammadde teşkil etmesi tarımın ekonomik getirisini kuvvetlendirmektedir.

Bu koşullar altında, üretimin üst düzeyde sağlanabilir olması ekonomik getiriyi arttıracığından, kırsal alanın sosyal yapısını olumlu yönde etkileyecek ve gelişimi için destekleyici rol oynayacaktır. Verimin düşük olduğu alanlarda ekonomik getirinin de bu durumla doğru orantı göstermesi sebebiyle, elde edilen kazancın düşüklüğü birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Tarım alanlarının küçük parsellere bölünmüş olması, tarımsal bilgilendirme ve eğitim hizmetlerinin yetersizliği, bilinçsiz gübreleme ve ilaçlama, anız yakma, nadasa bırakma, topografik yapıya uygun olmayan toprak işleme faaliyetleri, bir başka ifade ile, arazilerin amaç ve kapasitelerine aykırı kullanımı ve makineleşememe gibi nedenler birim alandan düşük verim alınmasını doğuran koşullar arasında sayılabilir. Bunların sonucunda ortaya çıkan sorunların başında ise kırsal alanlardan kentlere olan göç gelmektedir. Kentlerin sanayileşme yatırımları

arasında en yüksek paya sahip olması ve bu tip kuruluşların kent ve çevresinde yoğunlaşması, kırsal alanda yeterli ekonomik olanaklara sahip olamayan kır halkının bu alanlara doğru yönelmesine zemin oluşturmuştur. Kır yerleşmelerinde olumsuz koşullar altında tarımsal faaliyetlerini sürdürmeye çalışanlar ise geçimlik üretimi tercih etme yolundadır. Bu yatay hareketlenmenin, istisnai durumlar haricinde, hiçbir şekilde dikey hareketlilikle (uzmanlaşma) bir bağlantısının olmaması kent merkezlerinde işsizliğin artmasına ve plansız kentleşmeye yol açmaktadır. Ayrıca bu düzensiz nüfus hareketi, ülke genelinde dengeli bir nüfus gelişimine engel teşkil etmekte ve bölgeler arasındaki adaletsiz yatırım dağılımında önemli bir faktör oluşturmaktadır.

Tarımsal faaliyetlerin yavaş yavaş geçimlik faaliyetler şeklini almasıyla tarım ürünlerinin sanayi hammaddesi oluşturduğu sektörlerde ithalat zorunluluğu gündeme gelmektedir. Bunun yanı sıra, iç piyasaya tüketim maddesi olarak girecek ürünlerin toplamındaki azalış iç pazarda da olumsuz etkilere neden olmaktadır.

Tarımsal alanlardaki bu olumsuzluklar kültürel yapıya da etki etmekte ve içe dönük, kapalı yaşam koşullarının doğuşunu kolaylaştırmaktadır. Ancak, gelir düzeyindeki düşüklük, kırsal alanların sosyalleşmesini engellemekte, reformist yaklaşımların önünü tıkamaktadır. Dışa açılmama ve belirli görüş, düşünce ve yapılarla katılık zorlukları da beraberinde getirmektedir.

Bu mevcut koşullar altında, kırsal alanlarda negatif gelişen bu süreçler bir takım yeni düzenlemeler yapılması gerekliliğini doğurmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın ilke edinildiği ve yerel potansiyellerin belirlenerek gelir ve istihdamın artırılmasının amaç edinildiği düzenlemeler kırsal kalkınma projelerini meydana getirmektedir. Kırsal nüfusun tarımsal faaliyetlerde etkin hale getirilmesi ve bunun sonucunda gelirinin artması ve kırsal alanlara tarıma dayalı sanayi sektörünün planlı şekilde kurulumu ile ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi ön planda yer almaktadır.

Araştırma Alanının Konumu

Araştırma alanımız Kınık; Ege Bölgesi'nde doğu-batı doğrultusunda uzanmakta olan Bakırçay'ın orta çığırında bulunan Kınık ovası ile ovanın kuzey ve güneyinde yükselen Madra dağı ve Yund dağı'nın bir bölümünü kapsamaktadır. Araştırma alanının güney sınırını Yund dağı'nın ortalama 600 m.ye kadar olan yamaçları meydana getirmektedir (Güney sınırı su bölümü çizgisinden geçirilmiştir). Kuzey sınırını ise, Madra dağı'nın 400 m.ye ulaşan güney yamaçları oluşturmaktadır. Araştırma alanının doğu sınırı Soma dağlarının yer yer 1000 m.ye ulaşan dağlık kütlesi oluşturmaktadır. Batı sınırı ise, Bergama merkez yerleşmesinin doğusundan geçirilmiştir.

Araştırma alanının yer aldığı Bakırçay havzası, Batı Anadolu'nun önemli ovalarından biri olup yüzölçümü 650 km²'yi geçmektedir. Kınık ovası, Bakırçay'ın orta çığırında ve doğuda Soma boğazının geçtiği en geniş kısmında yer almaktadır. Araştırma alanının topografya haritası incelendiğinde; genel olarak, ova tabanı, birikinti konileri, alçak-arızalı relief (alçak tepelikler, etek düzlükleri) ve dağlık alan olmak üzere dört farklı birim ayırt edilmektedir

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırma alanımız Kınık; İzmir'in metropoliten ilçeleri hariç, 19 ilçesi arasında en az gelişmiş 4 ilçesinden (Karaburun, Beydağ, Kiraz ve Kınık) birisidir. Toplam nüfusunun % 54'ünün kırsal alanlarda yaşayan ilçeye bağlı köy sayısı 30'dur. Kınık'ta ekonomik etkinlikler tarım ve ormancılıkta yoğunlaşmıştır. Kınık, yakın yıllara kadar ekonomik kaynaklarını yeterince kullanamadığı için az gelişmişlikten kurtulamamış bir ilçe iken, son yıllarda tarım alanındaki canlanma, tarıma dayalı sanayileşmede bazı gelişmelere yol açmıştır. Böylece tarım-sanayi arasındaki ilişki giderek güçlenmektedir. Bu dönüşüm, özellikle doğu illerinden ilçeye bir göç hareketi de başlatmıştır. Kınık tarımında, pamuk ve domates en önemli iki ürün olup, ilçe bu iki ürünle İzmir genelinde söz sahibidir. Tarımsal sanayide ise salça-konserve, çırçır, zeytinyağı fabrikaları önde gelmektedir. Kısacası Kınık, % 66

orman varlığı ile İzmir'in tarım ve orman potansiyeli yüksek ilçelerinden biridir ve kalkınma çabaları sürmektedir.

Bu nedenle, Kınık'ı geçmişten bugüne getirip analiz ettikten sonra, kısa sürede ve istikrarlı kalkınmasını sağlamak üzere tüm fiziki ve beşeri coğrafya potansiyelini araştırmak, gelecek için yeni yatırım alanlarını saptamak açısından ayrı bir öneme sahiptir. Buradan hareketle de, Kınık'ın bilinmeyen yada gözardı edilmiş, yeterince kullanılmayan potansiyelini, Kınık için bir ayrıcalık ve kalkınma faktörü olarak ortaya koymak bu projenin ana amacıdır.

Kınık için bu süreci başlatacak kırsal kalkınma alternatiflerinin ortaya konması ve mevcut olanakların ilçe ekonomisine katkıda bulunacak noktaya getirilmesi ise ikinci önemli adımı oluşturmaktadır. Bütün bu gerekçeler, İzmir'in Kınık ilçesinin kırsal kalkınma açısından yeni bir yaklaşımla değerlendirilmesini gerekli kılmış ve bu çalışmanın başlatılmasına neden olmuştur.

1. BÖLÜM: KIRSAL KALKINMA KAVRAMI

1.1: Kuramsal Çerçeve:

Kırsal kalkınma genel bir fikir olarak ve deneyler serisi olarak üretim metodları, refah ve kırsal faaliyetlerdeki değişim olarak uzun bir tarihi geçmişi vardır ve herhangi bir tek sistemin ya da devletin tekelinde değildir. Son zamanlardaki popüleritesi ise temel olarak 1950'lerde ve 1960'larda birçok gelişmiş ülkede takip edilen teknokratik yapı ve büyüme stratejilerindeki hatalardan kaynaklanmıştır. Akademisyenler ile ulusal ve uluslararası politika üreticileri tarafından sürekli kırsal işsizliğe ve yoksulluğa çare bulma çabaları gösterilmiştir. Bu çabalar da kırsal kalkınma ile ilgili literatürü geliştirmiştir (Lea-Chaudhri, 1983).

Kuznest (1965) Gerschenkron (1962), Habakkuk (1964), Floud ve Mc Closkey (1981), gibi araştırmacıların analitiksel ve kantitatif çalışmaları, şu anki gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişmelerinin tarihine bakma olanağı sağlar. Son 10-15 yıllık zaman içerisinde bu ülkelerdeki üretim ve verimlilik önceki dönemlere göre kaliteli bir biçimde farklıdır. 18. yüzyılın sonlarından itibaren yaşanan modern ekonomik büyüme, üç özel yönüyle ilk zamanlarda ki büyümeden farklılık gösterir.

- Birincisi ilk kez ekonomik girdilerin kullanımı ve sahipliği birbirinden ayrılmıştır. Artık bu ekonomik girdileri üretim sürecinde sermaye olarak kullananların, endüstri öncesi toprağa dayalı feodal dönemde olduğu gibi bunların sahipleri olmaları gerekli değildir.
- İkincisi, paranın değişim aracı olarak yaygın kullanımı; hareket imkanına sahip, uzmanlaşmış marketlerin çoğalarak yayılmasına yardımcı olmuştur.
- Son olarak; hem sermayenin hem de iş gücünün çok verimli olan şehir merkezlerine doğru kaymasıyla kullanılmayan çok geniş kırsal alanlar oluşmaya başlamıştır. Üretim ve verimdeki son artışlar uzun bir zaman

dilimi içinde önemli ve devamlıydı. Bu belirgin artışlar nüfusun büyümesine, sadece kırdan kente değil, ülkeden ülkeye ve kıtadan kıtaya geçmesine de neden olmuştur.

Uzun süreli perspektiften bakıldığında, tarihi deneyimler, ekonomik büyümenin özelleştirmeye, merkezileştirmeye, şehirleşmeye ve sanayileşmeye beraber sağlandığını söylemektedir. Fakirlikten kurtulmanın çözümü ise, nüfusun hızlı büyümesine karşılık, her bir işçinin verimliliğinin artması ve üretimin devamlılığı ile mümkündür. Bu Adam Smith(1776), Karl Marx (1868), Schumpeter (1941), gibi bazı düşünörlere göre devletin kolaylaştırdığı, bireysel teşebbüs ve takibi ile yapılabilir.

Böylece tarihsel olarak işgücünün artması ile tarım sektöründeki verimliliğın yükselmesi ve fazla iş gücünün şehirlerde tarım dışı alanlarda faaliyette bulunmasıyla yoksulluk azalmaya başlamıştır. Nüfus hareketliliğı, endüstri sektörünün yüksek ücretler sunmasıyla ve daha iyi istihdam olanakları sağlamasıyla hız kazanmıştır. Bu tarihi göstergeler ekonomik kalkınmanın şehirleşmeyi ve endüstrileşmeyi hızlandırdığını ortaya koymuştur. Günümüzde aynı durumun devam etmesi artık mümkün olmamaktadır. Nedeni ise, 18 ve 19. yüzyılda varlığından bahsedilen üç unsur artık eskisi gibi devam etmemektedir.

Birincisi, iş gücünün, hammaddenin ve sermayenin hükümetlerin müdahalesi olmadan serbest dolaşımı uluslararası uzmanlaşmaya ve girişimcilerin ulusal ve uluslararası düzeyde ticareti geliştirmesine olanak sağlamıştır. Böylece ekonomik girdileri müsait olan her yerde yatırıma dönüştürölmüş ve kârlılık en yüksek düzeyde sağlanmıştır. Böylece meydana getirilen ekonomik artı fazlalıkların sermayeye geri dönüşü sağlanmıştır.

İkincisi, 19-20. yüzyılda geliştirilen uluslararası ekonomik düzen, koloniyel uluslararası özel bir uzmanlığa dayanmaktadır. Bu uluslararası uzmanlık imparatorluk gücü demektir ve düşük değerli toprağı dayalı tarımsal ürünler ile emperyalist ölkelerin bireysel girişimcilerince sağlanan sermayeden oluşmaktadır.

(Levis, 1978) bu yeni dünya ekonomik düzeninin evrimi üzerinde ayrıntılı bir şekilde çalışmıştır. Lewis tarafından yönetilen düşünce okuluna göre Avrupa ekonomik gücünü kolonilerinden aldığı hammaddelerin metropol gelişmiş ülkelerde işlenerek mamül hale getirilmesiyle sağlamıştır. Birçok uluslararası ticaret teorileri bu fikirler etrafında gelişmiştir. Günümüzdeki gelişmekte olan ülkelerin, kırsal sektörlerinde görülen ekonomik geri kalmışlık bu uluslararası ekonomik kuralların sonucu olmuştur.

Üçüncüsü, devletin rolü 18. yüzyıldan beri anlamlı bir şekilde değişmektedir. Geleneksel egemen devletin fonksiyonları üçe ayrılmaktaydı bunlar savunma kamu hizmetleri ve kamu yönetimi idi. Bu üçü arasındaki uyum istikrarlı bir yönetimin göstergesiydi. Modern ekonomik gelişmeyle kamu hizmetleri devlet faaliyetlerinin güçlenen sektörü olmuştur. Endüstri Devriminin öncüleri devlete şüpheyile bakmışlardır. Bunların kamu hizmetleri konusunda devlete bakışları oldukça sınırlıydı.

Kapitalizmin gelişmesinin sonucu olarak devlet yerel toplulukların ve bireylerin sosyal ve refaha yönelik bazı fonksiyonlarını üstlenmeye başlamış ve bu da devletin hareket sahasını ve faaliyetlerini genişletmiştir. Eğitimin sağlık hizmetlerinin pazarlama bilgilerinin öneminin anlaşılması devletin bu alanları düzenlemeye başlamasına ve temel altyapı yatırımları dediğimiz bu yatırımları yapmaya başlamasına neden olmuştur. Bu da devletin hareket sahalarını genişletmiştir.

Yukarıda açıklanmış sebeplerde görüleceği gibi devletin ekonomik ve kırsal kalkınmadaki rolü Amerikan Bağımsızlık savaşından ve Adam Smith'in teorisinden beri artmıştır. Bununla beraber Adam Smith dahi serbest teşebbüs felsefesinin taraftarlarının öncüsü olarak yönetimin önemli görevlerinden birisinin altyapının gerçekleştirilmesi olduğunu öne sürmüştür.

Modern gelişmiş politika belirleyicileri alt yapının önemini kabul etmiş olmalarına rağmen altyapı yatırımlarının içeriği konusunda oldukça tereddütlü

olmuşlardır. Youngson (1967) konu üzerine çok az açıklayıcı yazı yazan yazarlardan biridir. Altyapı yatırımları *'devlet tarafından, doğrudan ya da dolaylı olarak üretimi artırmaya yönelik sağlanan her türlü yatırımlardır'* der. Ulaşım, tarımsal sulama, enerji, su sağlama, sağlık, eğitim ve kent servisleri altyapı yatırımlarının önemli unsurları sayılmaktadır. Kamu sektörünün nispeten önemli olduğu karma ekonomilerde alt yapının sağlanması devlet tarafından dikkatlice planlanmalı ve sağlanmalıdır.

Varılacak gerçek sonuç; sermaye bir şeylerin bütünü değil, birtakım mallar serisidir. Bu mallar gerçekte iki faktörden oluşmaktadır; (1) gerçekte iç ekonomik kaynaklar, (2) talepten kaynaklanan iç dinamikler. Bunların her ikisi gerçekte kamu yatırımları ya da kamu sübvansiyonlarıdır (Youngson, 1967, s.43).

Ülkeyi işleten sistemlerin hazırlanmasına ilişkin olarak devletin izlediği stratejiler devletin amaçlarına dayanmaktadır. Nitekim sömürgeci hükümetlerin ülkeyi işleten bu sistemleri planlaması ve öngörmesi, Levis (1978, s.217), Birnber ve Resnick (1975) ve diğer birçoklarının da ortaya koyduğu gibi gelişimin sömürgeci yapısına hız veren bir kar sağlama, yaratma amacı taşır. Diğer yandan, belirli bir sınıf ya da sosyal katman tarafından idare altına alınmış bir devlet, ülkeyi işleten sistemleri söz konusu sınıf ya da sosyal katmana en üst düzeyde ekonomik fırsatlar sunarak sağlayacaktır. Halka açık malların ve ülkeyi işleten sistemlerin sağlanmasına duyulan gereksinim de zaman içinde yavaş yavaş artmaktadır. Bu, endüstri üstü yönetim sistemlerinin ortaya çıkmasından bu yana, devlet müdahalesini hızlandırmıştır. Hatta Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde bile ulusal gelirin % 40'ı devletçe düzenlenen pazar dışı sektörlerden sağlanmaktadır. Devletin bu büyük rolü, gelişmiş ülkelerde bile kabul gören bir eğilim gibi görülmektedir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde devlet, gelişimi başlatmak ve kolaylaştırmakta baskın rolü oynar. Devletin gelişimi başlatma ya da düzenlemede daha önemli bir rol oynamasıyla, politikacılar ve onların danışmanları, ulusal planlama politikaları hakkındaki demeç ve belgelerinde, kırsal kalkınmaya git gide daha fazla yer ayırtmaya başlamışlardır. Bu değişim,

hükümetlerin sosyo-politik algılarından kısmen etkilenmiştir. Çeşitli yollarla ve çeşitli amaçlar için, kendi kırsal alanlarının sorunlarıyla ilgilenmeye çalışmışlardır. Taahhütleri ve bunları izleyen eylemin derecesi, devletin doğası ile kalıcı ve özgür bir strateji peşinde koşmasında ulusal ve uluslararası seçim özgürlüğü tarafından belirlenir. Myrdal (1972), politik güçten yoksun olduğu için düzenleyici ve kalkınmaya yönelik ciddi kararları vermede yoksun olan devleti 'güçsüz devlet' olarak tanımlamaktadır.

Ortalama yaşam süresi, gelir, fiziksel yapı, sosyal hizmetler ve okur yazarlık oranı gibi bir çok sosyal ve ekonomik göstergeler açısından, kırsal alanlar ile kentsel alanlar karşılaştırıldığında, kentsel alanlar elverişsiz konumdadır. Bu kısmen, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların politikalarındaki açık denge değişiminin bir sonucudur. Dünya Bankası, kırsal yoksulluk sorunu ve kırsal kalkınma kavramını gündeme getirmiş ve üyesi olan hemen hemen tüm gelişmekte olan ülkelerin resmi kalkınma planlarına girmesini teşvik etmiştir. Gıda ve Tarım Organizasyonu, Birleşmiş Milletler, Uluslararası İşçi Dairesi ve yardım kuruluşları gibi diğer uluslararası kuruluşlar da kırsal kalkınmanın gerekliliğine dikkati çekmiştir. Ancak tüm konuşulan ve yazılanlara karşın, üzerinde durulan konular zamanla değişmekte ve popülist konuşmalar, borç verenleri, bağışta bulunanları ve hükümetleri tatmin etme ve yatırımların bir şekilde geri döneceğini garanti etme gereği yüzünden her zaman eyleme dönüştürülememektedir. Ancak yine, 1970'lerde, dört ana nedenden dolayı, kırsal kalkınmanın yeniden üzerinde durulması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Birincisi; gelişmekte olan ülke nüfuslarının üçte ikisi kırsal alanlarda yaşamaktadır ve daha yoksul ülkelerde, kırsal nüfus daha da yüksek paya sahiptir. Bunların nüfus artış oranları da son yıllarda artış göstermiştir. Gelişen ülkelerde, kırsal alanlarda yaşayan yoksul insanların genel nüfusa oranı % 35-50 civarında olup sayısal olarak 1 milyarı aşmıştır.

İkincisi; 1950'lerin ve 1960'ların hızlanan nüfus artışı, ciddi ekonomik ve sosyal sorunların ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır (Lea- Chaudhri, 1983, s.44-

46). Bunların en önemlisi belki de açık işsizlikteki bir dereceye kadar umulmayan ve ilan edilen artıştır. Bundan daha çok, arazide ve kaynak kıtlığının görüldüğü, kırsal alanlardaki topraksız işçilerin işsizlik oranının arttığı durumlarda söz edilir. Uluslararası İşçi Dairesi, bu belirtileri fark ettiğinde, dünya işsizlik programının bir parçası olarak, dünya çapında bir çok araştırmayı yürürlüğe koymuştur (ILO 1977).

Uzman bir grubun Asya Gelişim Bankasına sunduğu ikinci Asya Tarımsal Araştırma Raporu, dikkatleri Asya’da kırsal alanlardaki yoksul ve gelirsiz geçimlik (tarımla uğraşan) çiftçilerin işsizlik problemlerine çekmiştir. Dünya Bankası’nca hazırlanan Yıllık Dünya Kalkınma Raporları da işsizlik ve yoksulluk problemlerini ortaya koymuştur. Böylece, uluslararası farklı kalkınma kuruluşları, çözümlerin farklı olmasına rağmen işsizliğin belirtileri ve gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlardaki yoksulluğun ciddiyeti konusunda hemfikirdir.

Üçüncüsü, gelişmekte olan ülkelerde bir çok ülkenin bir çok bölgesinde gıda verimi ve tarımsal büyümedeki sağlam ve etkileyici artışlara karşın çiftçilerin ve topraksız çalışanların kötü durumu büyük ölçüde iyileştirilememiştir (Griffin, 1974, s. 82). Bunun temel nedeni, bu tür şeyleri talep edecek politik güce, bilgi ve yeteneğe sahip kişilerce ürün artırıcı girdi ve teknolojilerin hazırlanması ve kullanımıyla üretkenlik ve verimde sağlanan artışlardır. Nitekim kaçınılmaz olarak, önemli bir arazi reformunun yokluğunda, topraksızların yoksulluğu, toprağın büyük çiftçilerin ve arazi sahiplerinin elinde toplanması ile yakından ilişkili olacaktır.

Bu üreticiler, önemli derecede artış gösteren yerel işçi kullanımı yerine makinelerin ve diğer girdilerin daha çok kullanımıyla daha yüksek ürün ve verim elde edebilirler. Toplumsal olarak uygun bulunmayan böyle bir bu tarımsal gelişmenin sorumluluğu, uluslararası yardım ve bağış yapanlara ve ulusal gelişim stratejisi geliştirenlere aittir. Yardım kuruluşlarının ve ulusal gelişim politikalarını üretenlerin tutumlarında, en azından yazılı beyanlarında, son zamanlarda meydana gelen değişim, gündemdeki verim artışının ürünlerinden pay alamayan yoksul

çiftçilerin ve topraksız işçilerin kötü durumunun fark edilmesidir. Bunun sonucu olarak hükümetler ve uluslar arası kuruluşlar alternatif çözümler için harekete geçmişlerdir. Bu ise, kırsal alanlarda kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek için bir çok reformların yapılmasını ve denenmesini gerektirmiştir.

1. 2: Kırsal Kalkınmanın Gerekliliği

Dünya Bankasına göre kırsal kalkınma; özel bir grup insanın, kırsal alanlardaki yoksulların, ekonomik ve sosyal yaşamlarını geliştirmek için tasarlanmış stratejilerdir. Bu, kalkınmanın yararlarını bu insanlar arasından, kırsal alanlarda geçinme arayışında içinde olanlara ulaştırmayı gerektirir. Bu grup, küçük ölçekli çiftçileri, kiralık toprak işleyenleri ve topraksızları içermektedir (Dünya Bankası, 1975a, s. 3).

Dünya Bankası ve diğer uluslararası kuruluşlar ve enstitüler, artan üretim, üretkenlik, istihdam ve eldeki arazi, çalışanlar ve sermayenin seferber edilmesi üzerinde durmuşlardır. Yoksulluğun ve eşitsizliklerin en aza indirilmesi zorunluluğu (Dünya Bankası 1975b, s. 3-5) gelişimin, değerlerin ve yaşamsal koşulların kalitesinin artırılmasını da içermesi gerektiği ve yoksulların etkinliklere katılmaları ve karar almada söz sahibi olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Bu strateji, malların yeniden dağılımını ya da üretim sistemlerinde temel bir yeniden yapılanmayı değil, ek gelirlerin yeniden dağılımını gerektiren, ‘adil büyüme’ ya da ‘yeniden doğuş ile büyüme’ olarak bilinmeye başlanmıştır. Bu stratejinin güvenilirliği yoksulluğun azaltılması, istihdam yaratılması, ek üretim ve gelirdeki katma değer payının artırılması yoluyla olmak zorundaydı. Strateji, özel olarak kırsal kalkınma lehinde değildi. Şimdilerde, pek az gelişmekte olan ülkelerde daha adil ve eşitlikçi toplumların oluşmasına yönelik çabalar görebilmekteyiz.

Batıda eğitim görmüş sosyal bilimciler, gelişmekte olan ülkelerin pek çoğunun kırsal ekonomilerine baktıklarında, hemen hemen her şeyin yanlış gittiğini söylemektedirler. Hastalıklar yaygındır, sağlık hizmetleri yetersizdir, tarımsal verim düşüktür, yollar yetersizdir, tüccarlar ve kredi sağlayanlar çiftçileri

sömürmektedir, arazi sahipliğinde düzensizlikler vardır, yönetim yaratıcılıktan uzak ve genellikle heyetler biçimindedir. Bu görünüm, biraz etnik merkezîyetçiliği yansıtırken, tüm bunların bir şekilde bağlantılı olduğu ve hepsinin aynı anda ele alınmasına gerek duyulduğu açıktır. Böylece, “bütünlük içeren kırsal kalkınma” deyişi, kalkınma amaçlarının birbiriyle yaygın olarak ilişkili olan aşağıdaki niteliklerin bir kaçını ya da tümünü taşıdığı durumlar için kullanılmıştır:

- ✓ Kırsal alanların yaşam standartlarını yükseltmek ve daha üretken hale getirmek, doğal zararlardan, yoksulluktan ve sömürden daha az etkilenir hale getirmek ve onları bölgesel, ulusal ve uluslararası ekonomide, karşılıklı çıkar ilişkilerine dayalı daha uyumlu ve faydalanabilen hale getirmek.
- Kırsal alanları daha üretken hale getirmek, doğal felaketlerden, yoksulluktan ve sömürden daha az etkilenir hale getirmek, bölgesel, ulusal ve uluslar arası ekonomi ile ilişkilerde daha fazla faydalanabilecek ilişkiler kurmalarına yardımcı olmak.
- Herhangi bir kalkınmanın, bireysel destekleyici nitelikte olduğunu ve halk kitlesini kapsadığını garantilemek. Bu, planlamada halk katılımını ve bireysel güvenliği destekleyen diğer şeyleri kapsar.
- Yerel özerkliği mümkün olduğu kadar artırmak ve geleneksel alışkanlıkların bozulmamasını ya da az bozulmasını mümkün olduğu kadar garantilemek. Bu önceki, genellikle idari olarak merkezden uzaklaşmayı ve kendi kendini yönetebilirliği artırmak anlamına gelir.

Bu amaçlar, kırsal yaşamın birbirinden farklı ve birbiriyle ilişkili görünümleriyle ve yaratıcı potansiyelin gerçeğe dönüştürülmesi ve gözler önüne serilmesiyle (Haque ,1977, 15-17) yakından ilişkili olduğu için “bütünleyici” sözcüğü “kırsal kalkınma’nın önüne getirilmiştir ki bu, kırsal kalkınmada çok amaçlı bir hamleye işaret etme amacı taşır. Kırsal kalkınma artık sadece tarımsal

konularla ilgili değil, kırsal araziyle, toplum ekonomisinin tüm görünüşleriyle ilgilidir. Kırsal kalkınma en azından teorik olarak, dengeli olmalıdır ve kırsal sistemle ilgili ve bunu destekleyen alt sektörlerin doğası, kalkınma siyasetinin ve planlamanın, ulusal kalkınma planlarına benzer olmasını gerektirmiştir (Lea-Chaudhri, 1983). Bu demek oluyordu ki bütünlükçü kırsal kalkınma, sırasıyla yerel katılım ve merkezden uzaklaştırılması anlamına gelen hedef grubu içermek zorundaydı. Bu, planlamanın belirlenmiş alanlarda ama yerel bir topluluktan bir yönetim birimine ya da bir akarsu havzasına kadar çeşitlilik gösteren ölçeklerde yer almak zorunda olduğu anlamına da gelmekteydi.

Bütünlükçü kırsal kalkınmanın pek çok biçimi ve anlamı vardır ve “bütünlükçünün” ne olduğu, her şeyden çok yazara bağlıdır. Lea’nın belirttiği gibi (1980), bazı anlamsal zorluklar söz konusudur (Lea- Chaudhri, 1983, s.62).

Kentsel alanları da geliştirmeyi ve onları sömürüden uzak bir yolla kırsal düzenle bütünleştirme arayışında olmadan, planlamanın etkili bir biçimini düşünmek zordur. Kırsal ve kentsel sektörleri birbirinden ayrı olarak planlamak mantıklı değildir. Ancak, kırsal kalkınmayla uğraşanların amacı, kalkınmayı devlet ve uluslararası yardımlar yoluyla kırsal alana kaydırmaktır. Ruttan’ın dediği gibi (1975) bütünlükçü kırsal kalkınma, metodoloji ve teknoloji araştırmasıyla ilgili bir düşünce biçimidir (Lea- Chaudhri, 1983, 65).

Bütüncül kırsal kalkınma düşüncesi, yeni bir kavram değildir. Stratejilerinde olduğu kadar düşünce yapılarında da köklü farklılıkları bulunan Mao ve Gandhi, kırsal kalkınmada ortak bir görüşü paylaşmışlardır. İki lider de, ülkelerindeki yoksulluk sorununun çözümünün, temel olarak köylerde yattığını düşünmekteydi. Köylerde özgüven, kendi kendini yönetebilme ve yüksek derecede kendi kendine yeterlilik, kırsal kalkınma stratejilerinin amaçlarını oluşturmaktaydı.

Her ikisi de açıkça şunu düşünmekteydiler: Topografyadaki çeşitlilik, iklim, kültür ve gelenekler nedeniyle ülkelerinin yalnızca başkentten yönetilmesi

olanaksızdı. Özellikle yerel talep ve gereksinimlerin karşılanması gerekiyorsa, yönetim mekanizmasının merkezden uzaklaştırılması zorunludur. Liderlerin hiç biri, köylerin kapalı ekonomiye sahip olduğunu düşünmüyorlardı. Gandhi de Mao da, kamu sektörüne ve kamu hizmetlerine gereksinim olduğunu görmüşlerdir. Ancak üretimin kamuya ait olması gerektiğini savunmuşlardır. Temelde ikisinin tutumu arasında bir farklılık vardır. Gandhi'ye göre, makineleşmiş sanayi önemliyken, Mao, tarımsal temel ürünleri sanayi ve ağır sanayi arasında bir tamamlayıcı olması gerektiği üzerinde durmaktaydı, tarımsal ana ürünleri sanayileşmenin öncü sektörü ve esası olarak görmekteydi.

Her iki lider de kitlelerin gıda, giyim, barınma, eğitim ve sağlık gibi temel asgari gereksinimlerinin karşılanması için uygun istihdamın garantilenmesi gerektiği görüşündeydiler. Her ikisi de, kitlesel katılım ve kapsamının rolü ve kitleleri tanımlamada öncülüğün gerektiği üzerinde önemle durmuşlardır. Seçkinler ve bu kitle arasındaki, ayrıcalıklılar ve sıradanlar arasındaki uçurumun bertaraf edilebilmesindeki tek yolun el becerisine dayanan işlerin diğer etkinliklere ve eğitim sistemine katılmasıyla sağlanacağını düşünüyorlardı ve bu nedenle iki lider de “yaşayarak öğrenmeyi” savunuyordu. 1920'deki bir yazısında Mahatma Gandhi şöyle demektedir: *‘Her köyün ilk amacı, kendi ürününü ve giysisi için kendi pamuğunu yetiştirmek olacaktır. Her köy sığırları için ayrılmış bir alana ve çocuklar ve yetişkinler için ayrılmış parklar ve oyun alanlarına sahip olmalıdır. Hala elde tarıma uygun arazi varsa, burada gelir getiren ürünler yetiştirilecektir. Köy şeklindeki yerleşim yerleri, köy tiyatrosunu, köy okulunu ve halk evini kendileri sağlayacaktır. Temiz kaynağı garantilemek için su işlerini kendileri yapacaktır. Bu denetlenen kuyular ve su tanklarıyla yapılabilir. Eğitim, son temel sınıfa kadar zorunlu olacaktır. Yüksek dokunulmazlığı olan kast sistemi olmayacaktır. Şiddete dayalı olmayan birtakım yönetim tedbirleri ve kooperatife üye yapmama köyün yaptırım gücü olacaktır. Köy tarafından tutulan bir kayıt sistemiyle, sırasıyla seçilmiş köy koruyucuları hizmeti zorunlu olacaktır. Köy yönetimi, yıldan yıla yetişkin kadın ve erkek köylüler tarafından seçilmiş,*

belirtilen özelliklere sahip beş kişilik Panchayat tarafından yürütülecektir. Bunlar istenen tüm otoriteye ve yargılama hakkına sahip olacaklardır. Kabul edilir anlamda bir cezalandırma sistemi olmayacağından bu Panchayat kanun koyucu meclis yani yasama kurulu olacaktır'.

Bütünleşik kırsal kalkınma, Mao'nun ve Gandhi'nin bakış açısında organik bir bütünlük iken, batılı bilim adamlarına göre ise girdiler, altyapı üretimi ve verimliliği artırmak içindir. Savaş sonrası kalkınma stratejisi, yukarıda da söz edildiği gibi, endüstrileşmeyi amaçlıyordu ve batının tarihi ekonomik gelişme deneyiminin bir kopyasıydı. Böylece, kırsal alanlardaki gelişme şu alanlara yönlendirildi :

- Temelde karşı casusluğa yönelik politik amaçlara hizmet eden yerleşime ve toprak kolonizasyonu oldukça pahalıydı ve küçük ya da ayrıcalıklı bir hedef kitleye çıkar sağlıyordu.
- Sektörel programlar, aile planlaması projeleri gibi (genelde bunları istemeyen aileler için) ve ana yollar (ürünlerin taşınmasını ve göçü kolaylaştıran yollar) tarımsal sektörle birlikte yüksek teknoloji (örneğin yüksek verim çeşitliliği), nakit ürünler için hizmetlerin genişlemesi (özellikle ihraç ürünleri), kredi programları ve ihraç ürünleri için pazarlama kolaylıkları üzerinde durmuştur.
- Akarsu havzası kalkınması gibi geniş çaplı, anapara-yoğun projeler ya da teknoloji odaklı küçük projeler desteklenmiştir.

Bu iki yaklaşım da somut sonuçları görebilmiş uluslararası kuruluşlardan yardım beklentisi içinde olmuştur. Yazık ki bunlar az kişiye yarar sağlayabilmiştir. Her zaman başarıya ulaşamamıştır ve çoğu zaman felaket boyutunda ekolojik sisteme zararı olmuştur (Lea- Chaudhri, 1983).

Kalkınma stratejilerinin temelini bir takım düzenlemelerle ya Batılı modeller ya da Sovyet modelleri oluşturmuştur. Her ikisi de hem Batı modeli hem Sovyet modeli, endüstriyel sermayeye ve yardımlara dayanan tüketici bir toplum

oluşturmayı hedeflemişlerdir. Bu konvansiyonel mantık gerekli kapitalin toplanmasını sağlayacak ve sonunda avantajlı alanlara, kasabalara ve gelişmekte olan bölgelerdeki nüfus kitlelerine kazanç olarak dönmesini doğuracaktı (Lea-Chaudhri, 1983, s. 72). Batı ve Sovyet destekli kalkınma çabalarının çoğu devlet destekli çalışma planları taşımış ve politik gücün, zenginliğin endüstriyel kalkınmanın toplandığı kasabalara uygulanmıştır.

1.3: Teoriden Pratiğe Kırsal Kalkınma Süreçleri

Kalkınma plancılarına göre projeler ile programlar arasındaki fark yaşamsal değerdedir. Kırsal kalkınma projesi belli bir kırsal alana belli bir değişikliği getirebilmek için izlenecek yolu ya da temel düzeyde yapılacakları içerir. Bu projeleri formüle edenler ya da uygulamak isteyenler ekonominin genelde bu mikro-projeden etkilenmediğine ve tüm çevre ve ulusal parametrelerin sabit olduğuna inanmaktadırlar (Lea- Chaudhri, 1983,s. 63).

Bu tip projelerin başarı ölçüm kriterleri, program geliştirmek için gerekenlerden farklıdır. Başarının ölçümü projenin hedefleriyle ilgilidir. Literatürün tümü bu değerlendirme sürecinin etrafında gelişmiştir. Bu entellektüel saptama şu refah ekonomisi nosyonu üzerine kurulmuştur: bu hedefe göre Pareto Optimality olarak bilinen en ideal durum kimsenin başkasını daha kötü bir düzeye düşürerek kendini iyi duruma getirmediği verimli değişim ve üretim düzenlemelerini kapsamaktadır. Gerçekte böyle bir rekabetçi verimlilik elde edilemediği için ekonomistler en iyi ikinci alternatifin sadece rekabetin verimli bir şekilde sağlanarak elde edilebildiği bir ekonomik sisteme geçildiği ulusal parametrelerle oluşturulmuş olan projelere geçişin olduğuna inanmaktadırlar. Böylelikle proje teknikleri, uygulanan refah ekonomilerinin bir yüzüdür ve temel optimizasyon tahminlerinin mantıksal çıkarımlarının zayıf ve güçlü yanlarını ortaya çıkarmaktadır. Maliyet-kazanç analizi kullanılarak yapılan proje geliştirme, sosyal maliyetin ölçülmesini ve dış etkilerin dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bu pratikte fazlasıyla zordur. Proje değerlendirmeleri, prosedürün arzulan

tarafsızlığını belirli oranda ortadan kaldıran tahminlere başvurularak çare olarak kullanılmalıdır (Lea-Chaudhri,1983, s. 68).

Kırsal kalkınma projelerinin başarıyla tamamlanması güçtür. Ancak ekonomide köklü değişikliklere ihtiyaç duymadan çalışan kesimi harekete geçirerek makro düzeyde bunu başarmak olasıdır.Bu şekilde uygulanmış birçok başarılı proje mevcuttur. Bu başarılı senaryolara yakın çalışmalar şu ortak öğeleri içermektedir.

- ✓ Kurum dışı ya da bireysel çalışmalar katalizör görevi görür. Her durumda bireysel ya da dışarıdan organizasyonlar değişim için kırsal alanlara yeni fikirler ve projeler kazandırır. Dış projeler daima kırsal grup için iyi dilekler taşıyan ve kırsal grupla belirlenen projeler olarak kabul edilir. Genellikle proje boyunca dışarıdan çalışmayı geliştirenler belirlenmiş grupla yaşar, çalışır ve yer
- Bölgesel etkili gruplar ve liderler bazen çok yavaş, bazen de iknalarla projeleri kabul eder ve tamamlanmasına yardım ederler. Yerel liderler pozisyonları tehdit altında olmadıkça katılımcı olurlar.
- Projenin mirasçıları ve hedef kitlesi katılmanın faydalarını anlarlar ve proje için istekli hale gelirler. Bu nedenle sağlık, eğitim, ve güvenlik projeleri başarının en büyük şanslarıdır.
- Her durumda ilk girdiler ve parasal destekler ya dışarıdan ya da kırsal alan içindeki güçlü sınıftan gelir. En başarılı kırsal kalkınma projeleri kaynaklarını bu iki kaynağın her ikisinden de elde etmişlerdir.
- Başarılı projelerin her birini insan temelli olanlardan öte sistem tabanlı organizasyonlarla kırsal enstitüler oluşturmuştur. Projeye uyarlanan mevcut kırsal enstitüler çoğu durumda yönetimin katılımını içermektedir.

Bu projelerden herhangi biri başarısızsa ya da kırsal topluluktaki baskın grubun ekonomik güç temelini tehdit ediyorsa kırsal kalkınma projesi sindirilir ya

da vazgeçilir. (Cohen, 1961). Farklı olayların ve karakterlerin etkileşimi konunun özünü oluşturmaktadır ve kırsal kalkınma planındaki farklı program ve projeler töreler gibi diğer şeylerle de ilişkilidir.

İdeal olarak kırsal projelerdeki sıradan insanların sayısı, kırsal kalkınma programının içindeki toplamı oluşturmalıdır, fakat pratikte asla böyle olmazlar. Bunun nedeni kalkınma alanının tamamının, bölümlerinin toplamından geniş olmasıdır. Projelerin asla program içerisinde toplanamamasının ana nedeni ölçek sorunudur. Mümkün koşulların doğru oranlarda olduğu ve yerel sıradan halkın desteğinin sağlandığı durumlarda projelerin başarılı yaratımı ve tamamlanması mümkündür.

Diğer taraftan programlar, daha geniş çalışma alanlarından ve çok yönlü etkenlerden bahsetmektedir. Başarılı kırsal kalkınma programları, ulusal politikada hareketlilik, kırsal kurumların çalışmasında değişiklik ve karar mekanizmasındaki insanların istekli katılımı ile sonuç verecektir. Kırsal kalkınma programlarının değerlendirilmesi bu projelerden farklı görülmektedir. Kırsal kalkınmada program değerlendirilmesi nispeten yeni ve çalışmaların akıllıca değerlendirildiği bir alandır. Plan değerlendirilmesi kalkınma zincirinin en zayıf halkalarından biridir. Plan performans oranlarının karşılaştırılması ve sezgisel ve hatta resmi siyaset analizlerinin elde edilmesi planlara değer biçmede kullanılan bilinen tek metottur. Programlara değer biçme tarafsız yöntemler için ihtiyaç duyulan sosyal ve ekonomik verileri, özellikle önceki dönemlere gönderme yapan zihinde 'ulusal düzeyde başarı getiren veya yerel düzeyde felaket yaratanın ne olduğu sorusunu gündeme getirmektedir.

Kırsal alan kalkınma politikaları; kırsal alan toplumlarının ekonomik, toplumsal ve kültürel olanaklarını geliştirmek, bu toplumları ulusal yaşam düzeyine kavuşturmak, onların ulusal gelişmeye bütünüyle katılmalarını sağlamak üzere, toplum ve devletin birleşik çabaları sonucu ortaya çıkan ilerlemeyi kapsayan politikalardır. Kırsal kalkınma politikalarının ve kırsal alanda yeniden yapılanmanın tartışıldığı bir süreç, her şeyden önce kavram olarak buluşmayı,

uzlaşmayı gerektirmektedir. Kuşkusuz, kırsal alan ile tarımsal alan ve kırsal kalkınma ile tarımsal kalkınma kavramlarını özdeş ya da aynı anlamda saymamak gerekir. Yalın bir anlatımla, kentsel yerleşmeler dışında kalan yerleri diye nitelendirilebilecek “kırsal alan” kavramı, aslında tanımlayıcı somut-nesnel öğeleri bulunan bir mekandır.

- Kırsal alanda yaşam ortamı ve ekonomik aktiviteler, önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır.
- Ekonomik-toplumsal-kültürel gelişme süreci, göreceli olarak yavaş işlemektedir.
- Teknolojik gelişmenin yaşama ve üretime yansıma oranının, göreceli olarak gecikmeli olduğu bir alan söz konusudur.
- Gelenek ve törelerin, yaşam biçimini ve kurallarını etkileme gücü fazladır.
- Yaşam biçimi ve tüketim kalıbı, görece gelenekseldir.
- İnsan ilişkilerinde yüz yüzelik yaygındır. Belirleyici öğeleri tanımlanan bu alanın kalkınmasına ilişkin tanımlamaya geçmeden, kalkınma ya da son zamanlarda daha yaygın kullanılmaya başlayan gelişme kavramını da açıklığa kavuşturmak gerekmektedir.

Çok genel bir tanımla; ekonomik büyüme, sanayileşme, bilim ve teknikte gelişme ve bireyin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi biçiminde tanımlanan kalkınma kavramı, son dönemlerde sürdürülebilirlik ve insan kaynaklarının geliştirilmesi boyutlarında, yeni yorumlarla gündeme getirilmektedir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi ya da yaşam niteliğinin iyileştirilmesi ve sürdürülebilirlik kavramları, günümüz dünyasında, toplumun gelecek kaygısını ve paylaşım dengesini öngören yaklaşımlarla bütünleşmiştir.

Kırsal alan kalkınması, hem bir eğitim hem de bir örgütlenme işidir. Kırsal alan kalkınma politikası ile ilgili yapılacak planlar toplumun gereksinimlerini göz önünde tutulmalı, zorla kabul ettirilmemelidir. Toplum, istediklerini elde

etmedikçe kırsal alan kalkınma çalışmalarına katılmamaktadır. Ayrıca, tarımsal çalışmalar, beslenme, eğitim, mesleki önderlik ve öğretim, kooperatifler, el sanatları, küçük sanayi, sosyal güvenlik çalışmaları, konut yapımı, planlama ve sağlık politikaları; kırsal alan ve ülke planları ile bir bütünlük sağlamalıdır. Bu çerçevede, yaşam niteliğinin gelişmesi veya insan kaynağının iyileştirilmesi öngörüsü genellikle; bireyin gelirini artırmak, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, insanca yaşamak için yeterli-dengeli beslenmek ve yaşanabilir ortamda soluk almak biçiminde algılanmakta ve tanımlanmaktadır.

Tanımda yer alan boyutlar kırsal toplum açısından öncelikle geçerli ve gerekli özellikleri içermektedir. Doğal üretim kaynaklarının korunarak geliştirilerek verimli kılınmasını, kalkınma ile doğal kaynak dengesinin gözetilmesini, kalkınma süreçlerinde doğal ve çevresel değerlerin korunmasını, kalkınmanın ve doğal kaynakların yararlarının gelecek kuşaklara aktarılmasını ve insanın istikrarlı gelir ve yaşam güvencesinin sağlanmasını öngören bir yaklaşım olarak her kesim tarafından paylaşılan sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramı, en az kentsel toplum kadar kırsal toplum için de temel bir gelişme anlayışı niteliği taşımaktadır. İnsan kaynaklarının geliştirilmesini de öncelikli hedef olarak kapsayan bu anlayışlar, kırsal kalkınma amaçları açısından da aynı ölçüde geçerlidir. Özetlenen yaklaşımlar çerçevesinde, kırsal kalkınma için birbirini tamamlayan aşağıdaki tanımlamaların yapılması mümkündür. Kırsal kalkınma:

- Ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları bulunan bir süreçtir.
- Evrensel ölçütler, eşitlik ve denge (adalet) ilkeleri ile geliştirilmiş kırsal yaşam düzeyidir.
- Kırsal toplumun ülke gelişmişliği ve refahından, yerinde kalkınarak pay almasıdır.
- Kırsal emeğin üretken olduğu ve haklarını aldığı bir istihdam biçimidir.

- Kaynaklara daha iyi ulaşım, refah ve gelirin dengeli paylaşılarak geliştirilen yaşam düzeyidir.
- Kırsal alanda yoksulluğun ve kötü beslenmenin yok edilmesidir.
- Kırsal toplum yaşamının modernizasyonudur.
- Kent/kır ayrışımının azaltılmasıdır.
- Kırsal sayılan ortamların ekonomik kalkınmasıdır.

Kavramsal çerçevesi genelde kalkınma – gelişme, özelde ise kırsal kalkınma olarak tanımlanmaya çalışılan bu sürecin ilkesel temellerinin oluşabilmesi aşağıda belirtilen hususlar çerçevesinde mümkündür:

- Başta insan olmak üzere, doğal kaynakları, ekonomiyi, teknolojiyi, yönetimi, hukuku ve siyaseti yakından ilgilendiren kırsal kalkınma, topyekün kalkınmanın önemli bir boyutudur.
- Kalkınmanın bütünselliği kapsamında ele alınmalı ve aynı nedenle bu bütünün diğer öğelerini de gözetmek durumundadır.
- Aynı yaklaşımla, yerel ve bölgesel ölçekte tasarlanacak kalkınma, ülke kalkınması içerisinde görülmelidir.
- Kırsal alanda tüm zorluklarına rağmen asayişin sağlanması ve böylece toplumun iş yerinde kendini emniyette hissetmesi sağlanmalıdır.
- Kırsal alan toplumunun kendine güven duygusu geliştirmelidir.
- Kırsal alan toplumunun verimli üretme ve ürettiği malı pazarlama vasıfları geliştirilmelidir.
- Kırsal kalkınma, yalnızca tarımsal kalkınmayı değil aynı zamanda; sanayileşme, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, barınma, ulaşım ve nihayetinde istihdam alanlarında gelişmeyi kapsamaktadır.

- Kırsala özgü koşullar, gereğince ve doğru analiz edilmelidir. Çözömlenen koşullara göre gerçekçi modeller üretilmelidir.
- Kırsal kalkınmanın, taşıdığı ekonomik ve toplumsal rol ve gelişme potansiyeli bakımından başlangıç noktası tarım olmalıdır.
- Kalkınma için ikincil doğrultuyu; kırsalda konumlandırılmış tarıma dayalı sanayi ile tarıma girdi üreten sanayi oluşturmalıdır.
- Kalkınma süreci, gelir artışını ve refahı öngörmelidir.
- Tüm süreçler, kırsal toplumun demokratik katılımıcılığı ile yaşama geçirilmelidir.
- Kalkınma; ekonomik, toplumsal, kültürel ve bu nedenlerle siyasal bir süreç olduğundan, böylesi bir sürecin tasarlanması ve uygulanmasına ilişkin politika ve araçların seçiminde, siyasal tercihlerin önemi gözönünde bulundurulmalıdır (Lea- Chaudhri, 1983, s.81-82).

1. 4: Uluslararası Uygulamalarda Kırsal Kalkınma Modelleri

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı-92-Rio de Janeiro, özellikle kentsel ve kırsal kesimlerdeki dezavantajlı grupların, yaşam ve çalışma ortamlarını iyileştirici yönde bir dizi kararlar üretmektedir. Nedenlerini daha çok, gelişmekte olan ölkelerdeki kamu kaynaklarının, sosyal güvenlik, toplumsal refah gelir dağılımı, konut, yaşamı kolaylaştırıcı araçlar gibi alanlarda etkin kullanılmadığı gerekçelerine dayandırmaktadır. Birleşmiş Milletlerin, yaptığı bir dizi araştırmaya dayanarak, merkezi yönetimin yaptığı harcamaların ancak %5-6'sının refah alanına yansıtıldığını belirlemiştir. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın geliştirdiği belgeyi Türkiye de onaylamış bulunmaktadır.

Söz konusu belge, sürdürülebilir çevre ve kalkınma sürecinin hedef ve araçlarını tanımlarken, insan ögesinin önemi üzerinde durarak, sürece katılım ve

temsil edilme ile ilgili olarak “kapasite geliştirmenin” teşvik edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. evre ve Kalkınma Konferansı, yaşam ve çalışma ortamlarının iyileştirilmesi amacına ulaşmak için üç temel araç önerir:

- Teknik işbirliği faaliyetlerinin arttırılması,
- Kamu ve özel gruplar arasındaki ortaklıkların güçlendirilmesi,
- Toplumlardaki grupların karar alma sürecine katılımının güçlendirilmesi.

Konferans; evre, kalkınma ve kent krizinin ancak ilgili tarafların rol almaları ile aşılabileceğini savunmaktadır. Rio Konferansı süreci; ülkeleri için bir dizi yenilikçi program arayışına giren her duyarlı yönetimin, varolan yapıları sorgulamayı göze almasını sağlayarak, bir çok ülkede köklü değişiklere sebep olmuştur. Türkiye de evrensel deneyimleri hesaba katan bir yaklaşım içinde olduğunu, bir dizi forumda açıklamıştır. Habitat II Konferansı’nda, kişilerin ve grupların yapabilir kılınması ilkesini savunurken bu temel felsefeye atıfta bulunmaktadır. Türkiye ayrıca, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Destek Politikalarının Genel erevesi kapsamında hazırladığı lke Stratejisi Notunda, toplumsal kalkınma ve eşitsizliklerin azaltılması yönündeki alanları belirlerken, halk katılımını kalkınmanın önemli bir motivasyonu olduğunu vurgulamıştır.. Aslında, geleneksel kalkınma yaklaşımlarının “toplumsal ve coğrafi” kutuplaşmayı, başka bir deyişle, bölgeler ve gelir grupları arasındaki farklılaşmayı arttırmış olması, yeni kalkınma yaklaşımlarının benimsenmesine ve insan odaklı çözümlerin esas alınmasına meşruiyet kazandırmaktadır.

Aday olarak alındığımız Avrupa Birliği, toplumsal sorunlarını geri kalmış ülkelere nazaran daha düşük yoğunlukta yaşamasına rağmen; kalkınmayı insani gelişme ekseninde görerek, bu konuda yeni açılımlara daha farklı bir içerik kazandırabilmektedir. İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, yönetsel/kurumsal yeterliliğin halka yakınlık ilkesi ile sağlanabilmesi için örgütsel temelin aşağıdan yukarıya doğru yapılanması ve “erişebilirlik” ilkesine işlerlik kazandırılması önem arz etmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerden bazıları; gücün, dışarıdakilerden yereldeki insanlara devri için rollerin değişimini yönetsel bir alternatif olarak görmektedirler. Kalkınma sürecine ve yönetimine yeterli düzeyde katılamayanlara;

- Kendi çıkarlarını dile getirebilecekleri,
- Ellerinde olanı savunabilecekleri,
- Yeni alanlara yönelebilecekleri bir örgüt kümesine ulaşmaları hedef olarak konmaktadır.

Avrupa Birliği; kamusal alana ilişkin krizin, yerellik (subsidiarité) ilkesine bağlılıkla aşılabileceğini görüşündedir. Devletin geri çekilmesi, devletin ikinciliği gibi yeni yaklaşımlarla, geleneksel “vasi devlet” anlayışının yerini “yardımcı devlet” anlayışına bırakacağı görülmektedir. Yardımcı devlet motivasyonunda, kırsal kalkınmanın katılımcı bir yönetim ile inşasının temel rol oynayacağı aşikardır. Kırsal Kalkınma, evrensel deneyimler de hesaba katıldığında, esasında örgütsel yapılanmaya ve kaynakların denetimine ilişkin bir dizi değişimi de önermektedir:

- Katılım, projeye hazır bir vida gibi eklenmiyor, bir dizi değişimi öneriyor.
- Birleşmiş Milletler Toplumsal Gelişme Araştırma Enstitüsü (UNRISD); Katılımı, denetimden uzak tutulan grupların ve hareketlerin, kaynaklar ve düzenleyici kurumlar üzerindeki denetimlerini arttırmak amacıyla giriştikleri örgütlü çaba olarak tanımlamaktadır.

Finansmanı Dünya Bankası tarafından sağlanan katılımcı projelerin temel bileşenleri;

- Yararlanıcılar olarak, küçük ve toplumsal yapısı benzer gruplar üzerinde odaklaşılması
- Etkili örgütlenme,

- Yararlanıcı kaynaklarının geliştirilmesi için eğitsel bileşen geliştirilmesi,
- İlgili personelin eğitilmesi, olarak belirlenmektedir.

Kırsal Kalkınma olgusu, aslında, kaynakların dağılımına ilişkin olarak geleceğin tasarımıyla uyumsuzluk yaratacak bir potansiyel taşımaktadır. Çünkü, gücün yeniden dağılımına ilişkin olarak, özellikle kırsal sistemi dönüştürmeyi ve dış faktörlerin de yeniden biçimlenmesini önermektedir. Bu da güçsüz bulunan ve daha çok küçük ve orta ölçekli çiftçinin güçlendirilmesi ile yakından ilgilidir. Topluluk ve grup temelli hizmet vermeyi amaçlayan kırsal kalkınma programları; özellikle gelir dağılımının iyileştirilmesini, doğal kaynakların kapasitelerini zorlamadan, optimal düzeyde sürdürülebilir kullanımını ve iyileşmelerin halk tabanında kurumsallaşmasını öngörmelidir. Dolayısıyla programlar, deneyimsel bir çevrim stratejisi ile çalışmak durumundadır.

Su ve toprak gibi yeniden üretilmeyen, üretiminde kimsenin katkısı olmayan doğal üretim kaynaklarının, korunarak kullanılmasını sağlayacak önceliklerin belirlenmesinde;

- Hukuksal yaptırımlara dayalı devletin işlevselliğinin sağlanması ve üretimde kullanılan doğal kaynakların kullanımında hak ve sorumlulukların belirlenmesi için öncelikle çerçeve yasaları yetersizdir.
- Mevcut durumda su ve toprak kaynaklarının kullanımı; 12 Anayasa maddesinde, 45 yasada ve 38 yönetmelikte, kamu kurum ve kuruluşlarının şartname, talimatname ve genelgeleri haricinde, yer alırken, bazı yasa ve yönetmeliklerde bulunan çelişkilerin yanı sıra Anayasa'nın dahi ihlaline yol açan uygulamalar görülmektedir. Özellikle 3194 sayılı İmar Yasası, 5272 sayılı Belediye Yasası, 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası olmak üzere ilgili tüm yasalarda; anayasada belirtilen toprak niteliklerini önemseyen yaptırımların yer alması, uygulamanın doğru yönlendirilmesi bakımından önemli görülmektedir.

✓ Kaynakların doğru kullanımının sağlanması için her konudaki planlama çalışmalarının Havza Planlaması / Fonksiyonel Bölge-Alt Bölge eksenine oturtulması, ulusal/ ülkesel planlama gerçeğinin bu üst noktalardan uluslararası anlaşmalar ve ulusal çıkarlarla uyumlu hale getirilmesi, 21. yüzyıl planlamalarında kaçınılmazdır. Bu yapı oluştuktan sonra, bölgesel / işlevsel alan planlamaları gerçeğinde kırsal ve kentsel alan kavramları yeniden değerlendirilmeli, “*önce doğa önce insan*” ilkesiyle kaynakları sürdürülebilir kılınan insanca yaşam koşulları sağlanmalı ve bunların toplum yararının gözetilmesi ile mümkün olabileceği bilinci ile kalkınmadan söz edilebileceği kabulü esas alınmalıdır.

✓ Su ve toprak kaynaklarının korunması ve kullanımında insan ihtiyaçlarının öncelikleri (gıda, sağlık, tarım, sanayi, turizm, konut vb.) saptanmalıdır.

✓ Doğal kaynakların kullanımında, niteliklerinin bozulmasını önleyen ve ekonomik kullanımını sağlayan teknikleri önemseyen bakışın yerleştirilmesi gerekmektedir.

✓ Kırsal kalkınma; kırsal alan diye tanımlanan düşük yoğunlukta insan yerleşimlerinin oluşturduğu alanlarda yerleşmiş nüfusun, tarım sektörü olarak adlandırılmasından vazgeçilmesiyle başlamalıdır.

✓ Kırsal alanda yaşayan insanların çaresizliğinin, sosyal güvenceden yoksun asgari koşulların belirlediği yaşam biçiminin, sadece tarım işletmesi kavramı ile bütünleştirilmesinden kaçınılması gerekmektedir. İşletme teknik bir tanımdır. Ekolojik koşullar ve niteliklere göre tanımlanmış büyüklükleri ifade eden optimal ölçekleri belirlenmiş faaliyetle ilgili tüm girdilere sahip oluşumların işletme olarak tanımlanması gerekirken; ülkemizde metropol iller dışında ikamet eden, en temel gereksinimi beslenme ihtiyacını giderebilmek için faaliyet sürdüren, toprakla uğraşısında başka bir amacı ve ufku olmayan, pazarla ilişkisi hiç olmayan, en iyimser verilerle 4.200.000 işletme diye tanımlanan aile sayısının %

80'i işletme kriterlerinden yoksun ve 5 ha. arazi büyüklüğüne sahip, imkansızlıklar içindeki ülke nüfusunun yaşam biçimini tarif eder.

✓ Diğer bir sorun da, kırsal alan nüfusunun % 5'ini diğer girdileri bakımından yine işletme kavramına uymayan ölçekte arazi varlığına sahip bireylerden oluşmasıdır. Her şeyden önce, kırsal alanı tanımlayan nüfus yoğunluğu, faaliyet alanı ve yaşam biçiminin gerçekçi bir yaklaşımla yeniden ele alınması gerekmektedir. Geçimini tarımdan sağlayan nüfus değil; yaşamak için en temel gereksinimi beslenme ihtiyacını bile ancak karşılayabilen nüfus, diğer ihtiyaçlarını asgari koşullarda sağlamaktan yoksundur. Halen resmi istatistiklerde; nüfusun % 35'inin kırsal alan olarak tarif edilen il ve ilçeler dışındaki alanda yaşadığı belirtilirken, istihdamın ise % 42'si tarımda çalışanlar olarak gösterilmesi, yeniden tanımlama konusundaki gerekliliği ortaya koymaktadır. Ülkemizde, 1990 yılı itibariyle, tarımda çalışan nüfus başına 2,21 ha. tarım toprağı saptanmıştır. Göstergeler, artan nüfusun gıda ihtiyacının karşılanması çerçevesinde; beslenme kriterlerinin ve sektörün tanımlanmasının, diğer bir deyişle planlamanın dikey ve yatay bileşenlerinin, sorunun başlangıç noktasını oluşturduğuna işaret etmektedir.

✓ Kırsal alan tanımlanmasında yer alan tarım topraklarının; mülkiyet, kullanım hakkı, toplum yararı, sürdürülebilirlik gibi sorunları bulunmaktadır.

✓ Ülkemiz kırsal alanında, tapu ve kadastro çalışmaları istenilen düzeyde değildir.

✓ Mevcut arazi kullanımında; hazine ve orman arazilerinin izinsiz kullanımı ve arazi açma eğilimi nedeniyle, vatandaşlar arasındaki mülkiyet çekişmelerinden doğan hukuki sorunlar azımsanamayacak orandadır. Dere yataklarının yeterince ıslah edilememesi nedeniyle, yağışlardan olumsuz yönde etkilenerek üretim ve gelir kaybına uğrayan yörelerimiz oldukça fazladır.

✓ Arazi toplulaştırılması ve tarla içi geliştirme hizmetleri gerçekleştirilmeden uygulamaya geçilen sulama projelerinde önemli sorunlar

yaşanmaktadır. Bu sorunlar; sulama projelerinde hedeflenen verimliliklere ulaşılamaması, çevresel sorunlar, kamulaştırma maliyetinin artması, proje ve işletme maliyetinin daha yüksek olması ile sulamadan beklenen olumlu sonuçlara ulaşılamaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

✓ Özellikle tarımsal alanlarda uygulanan arazi toplulaştırmasında, köylünün toplulaştırmaya eğilimini artıracak ve destekleyecek bilgilendirme ve yayım hizmetleri yetersiz kalmaktadır.

✓ Yayım hizmetlerinin yetersizliğine bağlı olarak, tarım alanlarında bilinçsiz gübreleme, ilaçlama, anız yakma, nadasa bırakma, topografik yapıya uygun olmayan arazi kullanımı; verimliliği olumsuz yönde etkilediği gibi doğal çevrede de büyük tahribatlar yapmaktadır.

✓ Tarım sektörü ile ilgili kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve kayıtlardaki düzensizliğin sebep olduğu istatistiki bilgi eksikliği; üretimin yönlendirilmesi, pazarlama, fiyat oluşumları ve üreticiye hizmet götürülmesinde olumsuz etkiler yapmaktadır.

✓ Kırsal yerleşimlerin imar planlarının olmayışı, bu kesimlere planlı hizmetlerin götürülmesini kısıtlamaktadır. Ayrıca, kırsal alanda verilecek hizmetlere yeterli ödeneğin ayrılamaması, yapılmış tesislerin bakım ve onarımlarının yeterince yapılamaması ve hizmetten faydalananların katılımlarının olmayışı, verilen hizmetleri zaman içinde atıl duruma getirmektedir.

✓ Kırsal alanda yürütülen baraj ve benzeri kalkınma projeleri nedeniyle kamulaştırma bedelini alarak yaşadıkları yerleri terk edenler, genelde büyük kentlerin kenar semtlerine yerleşmektedir. Buralarda alt yapı yetersizliğinden doğan çevresel sorunların artmasına neden oldukları gibi, üretimin bir unsuru olan toprak sermayesinin verimsiz yatırımlara dönüşmesine yol açmaktadırlar. Diğer bir deyişle; kamulaştırma bedellerinin başka alanlara yönlendirilmesi, bu insanların üretkenliklerinin eskiye göre azalmasına ve genel ekonomide kayıplara neden olmaktadır.

✓ Kırsaldan kentsel dönüşüm çalışmalarında tercih edilen sektörlerle tahsis edilen toprakların, niteliklerinin önemsenmeden ve çoğu zaman da amacı dışında kullanıldığı görülmektedir.

✓ Amaç dışı kullanımdan başka, toprak ve su kullanımında bilinçsizliğin neden olduğu erozyon, toprak ve su kirlenmesi sorunları da vardır. Özellikle sanayi kaynaklı kirlilik, tarım topraklarını ve içme, kullanma ve sulama suyunu ciddi tehdit altına sokmuştur. Nitelikleri önemsenmeden yapılan arazi ve su kullanım planlamaları, gelecek için ciddi bir sorun oluşturacaktır.

✓ Orman içi yerleşimlerin düzenlenmesi, ormanların korunması ve geliştirilmesi, ağaçlandırma, orman işletmeciliğinde sürdürülebilirliğin sağlanması için orman köylüsünü ormanla birleştiren bir bakışın yerleştirilmesi konularında devletin yönlendirmesi beklenmektedir.

✓ Çayır ve meraların kullanılmasında da aynı bakış sergilenmelidir.

✓ Tarımsal faaliyet için yeterli işletme büyüklükleri saptanarak, üretim ve verim artışına paralel gelir artışının sağlanmasında, en önemli girdi olan sulama gereksinimini karşılanmalıdır. Mevcut durumda, ekonomik olarak sulanabilir arazi miktarının halen yarısında sulama sorunu vardır.

✓ Sulama yapılan arazilerde uygulanan sulama teknikleri, hem toprağa hem suya zarar vermektedir. Bu nedenle, uygulanan sulama tekniklerinin yeniden gözden geçirilerek, suyun ekonomik kullanımının sağlanması ve mevcut sulama sistemlerinin değiştirilmesi gerekmektedir.

✓ Kırsal alanın ana faaliyet alanı olan tarımda; bilgi, teknoloji ve girdi eksikliğinden kaynaklanan üretim ve verim düşüklüğü vardır.

✓ Kırsal alanın sadece tarımsal faaliyet alanı olarak görülmesinden vazgeçilip, sektörlerin birbirinin alternatifi değil tamamlayıcısı olduğu gerçeği ile, tüm sektörleri kapsayan bütünsel yaklaşımla ekonomik öngörülerin planlamalarda yer alması zorunluluğu vardır.

✓ Kırsal alanda örgütlenme ve katılımcı yapının sağlanamaması, kaynakların rasyonel kullanımına engel olmaktadır.

✓ Ülke nüfusunun % 52.5' ini oluşturan kadın nüfusun özellikle kırsaldaki eğitim yetersizliğinin; çocuk ölümleri, nüfus planlaması, çocuk eğitimi ve özellikle katılımcı yapının oluşması konularında olumsuz etkileri bulunmaktadır.

✓ Kırsal alanda hizmet veren kamu kuruluşları yetersiz ve yetki kargaşası içindedir.

✓ Kırsal alanda yeterli ve bütünsel yaklaşımli yatırım yapılmamaktadır. Tarımda uygulanan desteklenme biçimi gerçek ihtiyaca ve gerçek üreticiye ulaşmamaktadır. Uluslararası anlaşmalarda yer alan hükümler de, ürün bazında ve fiyat olarak desteklemeye karşıdır.

✓ Mevcut destekleme uygulamalarının bırakılarak, çiftçi aileleri geliri ölçeğinde destekleme koşullarının sağlanması gereklidir.

✓ Katılımın sağlanmasında aynı amaç için imkan ve kaynakların birleştirilerek maliyetlerin düşürülmesi, üretimin ekonomik koşullarda sağlanması, rekabet fırsatı gibi olanakların yaratılmasında en önemli araç örgütlenmedir. Kırsal alanda üretim yapan, genellikle düşük eğitim düzeyindeki bireyler; bir ürün için çok çeşitlenmiş, birçok tüzel kişiliğe üye olmak durumunda kalmıştır.

Farklı yapılanmaları sergileyen birlik, kooperatif gibi bu örgütler farklı konularda olduğu gibi benzer konularda da faaliyet yürütürken avantajlı/dezavantajlı gruplar haline dönüşmüş, uygulamanın çeşitliliği yararsızlığa yol açmıştır. Sorunların katlanarak büyümesi sonucunda, ülkemiz artık kırsal alanda yaşayan ve tarımla uğraşan nüfusuyla birlikte, üretim ve tüketim dengesinde bazı ürünlerde kendine yeterli bir ülke olmaktan çıkmıştır.

✓ Gıda stratejik bir maddedir. Kırsal alanda kalkınmanın stratejileri bu nedenle; insan ihtiyaçları, öncelikleri, üretim ve tüketim ilişkileri ekseninde incelenmelidir. Beslenme eksikliği nedeniyle ortaya çıkan

sağlık sorunları, sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve sosyal güvencenin olmayışı nedeniyle hissedilir derecede yaşanmaktadır. Kırsal alanda, yeterli sağlık hizmetlerini sunabilecek hastanelerin yapılması ve devletin de, sosyal devlet anlayışı içerisinde, sağlık sigortası olmayan bireylerin de bu hizmetlerden yararlanabilmesine imkan sağlayacak düzenlemeleri yapması gerekmektedir.

- ✓ Kırsal alanda yaşam kalitesini yükseltmenin en önemli unsurlarından biri de, ülkede “*tek insan, tek ölçüt*” ilkesine uyumlu, insanca yaşam sunan konut ihtiyacının giderilmesidir.

- Konutun parsel düzeninden başlayarak, genişlik, üretime ilişkin binaların durumu,

- Parsellerin yerleşme alanındaki düzeni,

- Parseldeki alt yapı hizmetleri olarak kanalizasyon, iç yollar, yeşil alanlar ve hizmet binaları,

- Nitelikli konut, yeterli/uygun büyüklük, konut içinde su, eşya, ve diğer gerekli donanımların bulunması, insan yaşamının bir parçası olarak değerlendirilmeli ve bu yapının bütünsel yaklaşımı, bir zorunluluk olarak algılanmalıdır. Kırsal alanda bütünsel yaklaşım öngörüsü olarak gıda, sağlık ve barınma ihtiyaçları, yaşamsal olgu olarak değerlendirilmelidir. Kırsal alanda yaşamdaki fonksiyonelliğin ve anlamın, örgün eğitim ve yetişkinlerin eğitimi ile açığa çıkarılacağı ve ancak bu motivasyonla dengeli bir kalkınmanın ilkesel ve kararlı tutumunun ortaya konulabileceği unutulmamalıdır.

- ✓ Kırsal alanda; toplumsal gelişmişliğe katkısı olan sosyal yaşam olanaklarının sağlanması ve kültürel etkinliklerden pay alınması, bireyin kendini geliştirmesinde kitle iletişim araçları ile sinema, tiyatro, bale ve sergi gibi sanatsal etkinliklerin izlenmesi ve eğitim koşulları konusunda gereken önem verilmelidir.

- ✓ Kırsal alanda yörenin koşullarına uygun üretim olanaklarının sağlanması, tarımsal faaliyetlerin sanayi faaliyetlerine dönüşmesi, üretilen hammaddenin mamul madde haline getirilmesinin üretilen yörede planlanması, teknolojik girdileri ve uygulamayı hızlandıran sanayinin gereğince yapılması ve bu faaliyetlerde ihtiyaç duyulan enerji gereksiniminin karşılanması gerekmektedir.

Ekosistemin geleceğin güvencesi olduğu bilinciyle sürdürülebilir gelişme ilkesinde bütünselliğin toprakla özdeşleşmesi, kır – kent arasındaki gelir uçurumunun kapatılması için tarımdan sağlanamayan gelirin, bulunduğu coğrafya üzerinde, sanayi ve hizmet sektörüne yöneltilerek sağlanabilmesi ve buna uygun ortamın oluşturulması gerekmektedir. Dünya ile entegre olabilen işletmelerin oluşması ve teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması, bu yolla tarımsal üretim deseni ve tarımsal sanayi yapısının gerçekleştirilmesi, katılımcı çiftçi yapısı ile üreticiye; üretim, pazarlama, değerlendirme, girdi kullanımı ve girdi temininde yeterli işletme kredisi ve yatırım sermayesinin sağlanması, kredi kurumlarının ve kullandırma koşullarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

2. BÖLÜM: KIRSAL KALKINMA POLİTİKALARI

2. 1: Uluslararası Platformda Uygulanan Kırsal Kalkınma Politikaları

Ülkeler, sahip oldukları yer altı ve yer üstü kaynakları, jeopolitik konumları, stratejik konumları, coğrafi konumları yada bu kaynaklara yakınlık ve uzaklıkları nedeniyle kendi içinde bölgelerarası gelişmelerinde farklılık gösterirler. Bu farklılıkları gidermek için yada en aza indirmek için bir takım politikalar uygulamaktadırlar. Ülkelerin uyguladıkları kırsal kalkınma politikaları da birbirinden farklıdır.

2.1.1: Avrupa Birliği'nde Kırsal Kalkınma Politikaları

Avrupa Birliğinde kırsal alan çok farklı yapılara ve fonksiyonlara sahne olan kompleks alanlar olarak ele alınmaktadır. Kırsal alanlar, çoğu zaman tarım ve ormancılığın hakim olduğu ama bunun yanında turizm, küçük ve orta ölçekte sanayinin ve el sanatları gibi diğer iktisadi faaliyetlerin de önemli olduğu, üzerinde insanoğlunun köy, pazar gibi sosyal yapılar yükselttiği, ekolojik açıdan değerli ve kentli insanlarla da sürekli etkileşim halinde olunan mekanlardır.

Yine de, kırsal alanın herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapmak imkansızdır. AB'de her üye devlet kendine göre kırsal alanı tarif etmiştir. Bunlar genelde sosyo-ekonomik kriterler temeline oturan tanımlamalardır ve birbirinden çok farklıdır. Bu tanımlamalarda kırsal alanlar arazi parçası olarak ele alınıp tarımsal deseni, arazi kullanımı, kentlere yakınlığı gibi kıstaslar göz önüne alınabilmekte, yine bu alanlar sosyo-kültürel özelliklerine bağlı olarak sosyal temsil, alışkanlıklar, ekonomik faaliyetlerde çeşitlilik ve nüfus azalması, göç olgusu gibi kriterler çerçevesinde değerlendirilebilmektedir. Ancak, kırsal alan için AB seviyesinde ortak bir tanım olduğu söylenemez (Kısagüner, 2000, s. 34).

Avrupa Birliği metinlerinde kırsal alanlar nüfus yoğunluğunun km² başına 150 kişinin altında olduğu yerleşim yerleridir. Bu tanım ışığında bölgeler üç gruba ayrılmış, nüfusunun % 50'den fazlası kırsal topluluklarda yaşayanlar *kırsallığı baskın bölgeler*, %15-50 arası kırsal topluluklarda yaşayanlar *önemli ölçüde kırsal*

bölgeler, nüfusun %15'in den azı kırsal topluluklarda yaşadığı bölgeler ise *kentselliği baskın bölgeler* olarak sınıflandırılmıştır (Kısagüner, 2000, s.34).

Avrupa Birliği orta ve uzun dönemde kırsal kalkınmaya çok fazla dikkat çekilmiştir. Avrupa Birliği kırsal ekonomiyi geliştirmek ve kaynaklarının daha verimli kullanımını desteklemek ve böylelikle kırsal kesimin sürekliliğini sağlamak yönünde üzerine bir yükümlülük almıştır. Bunun bir yansıması da, kırsal kalkınmanın ortak tarım politikasının en önemli ana destek unsuru olarak ön plana çıkarılması ve mali fondan kaynak aktarılması şeklinde olmuştur.

Yeniden gözden geçirilmiş ortak tarım politikası kırsal kalkınma için tutarlı, çok yönlü ve entegre bir strateji belirlemiştir, böylece kırsal kesimin her türlü ihtiyaçlarının giderilmesi, modern toplumun beklentilerinin sağlanması ve çevreyi dikkate alan bir üretim politikasının yürütülmesi istenmiştir. Bu strateji 4 temel prensibe dayanmaktadır: (Kısagüner, 2000, s. 35).

- Çok işlevsel bir tarım;
- Kırsal ekonomiye çok sektörlü entegre bir yaklaşım;
- Kırsal kalkınma için esnekleştirilmiş yardım; ve
- Yardım programlarının oluşturulması ve uygulanmasında şeffaf olunması.

Avrupa Birliğinde kırsal kalkınma politikalarının üç ana amacı vardır bunlar ;

- Kırsal ekonomi için temel olan tarım ve balıkçılık sektörlerinin güçlendirilmesi;
- Kırsal kesimin kendisini hem işgücü olarak hem de yaşam standartları itibariyle koruyabilmesini sağlamak ve rekabetçi yönünün güçlendirilmesi sağlamak;
- Avrupa'nın kırsal mirasının ve kırsal alanların ve çevrenin korunması.

Avrupa Birliği'nde kırsal kalkınma politikalarının esasını iki temel politikanın sonucu oluşturmaktadır: Bunlardan biri Roma Antlaşması, diğeri ise 1970'lerin ortalarında Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ile oluşturulan AB'nin Bölgesel Politikasıdır. Bu iki temel politika, kırsal alanları belirli bir ekonomik düzeye getirmek için stratejiler içermektedir (Gülçubuk, 1998, s. 12). Kırsal

kalkınma programlarının finansmanını üç fon oluşturmuştur. Bunlar; Avrupa Kırsal Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Yapısal Fonu (ESF) ve Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu (EAGGF)'nin Yönverme Bölümü. Bu üç fonun tarımsal ve kırsal kalkınmanın sağlanması için belirlediği amaçları aşağıdaki gibi özet şunlardır:

EAGGF'nin Yönverme Bölümü ve Kırsal Kalkınma Kapsamında Amaçları:

a) Tarım ve orman ürünlerinin gelişimine bağlı olarak kırsal altyapının geliştirilmesi, b) Köylerin yenilenmesi ve kalkınması, kırsal dokunun bozulmasının engellenmesi ve rehabilitasyonu, c) Kişisel veya mer'a gibi kolektif arazi parçalarının geliştirilmesi, d) Drenaj sistemlerinin düzenlenmesi, e) Turistik el sanatları yatırımlarının teşvik edilmesi, kırsal turizmin geliştirilmesi, f) Doğal koşullar nedeniyle zarar görmüş tarım ve orman ürünlerinin uygun koruma önlemleriyle korunması, g) Çevrenin korunması ve kırsal yerleşimlerin altyapı sistemlerinin bakımının sağlanması h) Tarım ve orman ürünlerinin verimliliğini arttırmak ve kalitesini yükseltmek için araştırma-geliştirme ve bilgi sistemlerinin teknolojiye uygun bir şekilde kırsal kesime ulaştırılması (Gülçubuk 1998).

Avrupa Birliği'nin kırsal kalkınmaya yaklaşımı oldukça sistemattir. EAGGF, ESF ve ERDF'nin işlerlikleri, Avrupa Birliğine üye ülkelerin kırsal kesiminde yoğun bir şekilde sürmektedir (Gülçubuk 1998). AB.'de her alanda olduğu gibi kırsal kesime de uygulanacak politikalar belirli kurallar çerçevesinde yeniden düzenlenmekte ve modernize edilmektedir. A.B.'nin çeşitli tarım politikacıları tarımda kırsal kalkınmanın esas olduğu, yaşam kalitesinin ve çevrenin korunmasında dengeli ve dinamik ekonomik kalkınmanın, yaşam kalitesinin ve çevrenin gerekli sosyal ve ekonomik uyumun sağlanmasında kırsal kalkınmanın esas olduğu görüşünde birleşmektedirler (Gülçubuk 1998, s.13).

Avrupa Kırsal Kalkınma Fonunun Kırsal Kalkınma Kapsamında Amaçları :

a) Kırsal kesimde sürekli iş imkanı yaratmak için verimli yatırımlara olanak sağlamak, b) Altyapı yatırımlarına hız kazandırmak, c) Anavatanını terk etmeyen

(göç etmeyen) kesime destek sağlamak, d) Eğitim ve sağlık alanında kırsal kesime yatırımlar yapmak, e) Çevreyi korumaya yönelik yatırımlar yapmak, f) Araştırma ve geliştirmeye yönelik çalışmalara kaynak yaratmak (Gürlük, 2003, s.21).

Avrupa Yapısal Fonunun Kırsal Kalkınma Kapsamında Amaçları :

a) Kırsal alanda işsiz kalmış insanların kendi mesleklerine entegrasyonunu sağlamak, b) Kırsal genç nüfusu kendi meslekleriyle ilgili işlere entegre etmek, c) Tarım işçilerini ülkenin değişen endüstri stratejilerine adapte etmek, d) İstihdam yaratmada stabilite ve genişlemeyi sağlamak, e) Araştırma-Geliştirmede eğitim, uygulama ve insan potansiyelinin katkısını arttırmak (Gürlük, 2003, s.21).

Tarım sektöründe yapısal oluşumunu tamamlamış olarak görünen kırsal Avrupa'da kalkınma için sağlanan kaynaklar tamamen olumlu kullanılmakta ve her geçen gün kırsal kesimin sosyal refah düzeyini arttırmaktadır. Son yıllarda kırsal alanda yoğun koruma önlemleri ve transferlerin olumsuz sonuçlarını engellemek için çevre ve sürdürülebilir kalkınma kavramları üzerine yoğunlaşmıştır. Kırsal alanlara uygulanacak her politikanın arkasında çevre duyarlılığı aranmaya başlanmıştır (Gürlük 2003, s. 22).

2.1.2: Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Uygulamalar

Kırsal kalkınma Amerika Birleşik Devletlerinde kırsal Amerikanın ekonomisini ve hayat standardını artırmak için uygulanmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde nüfusu 2500 kişinin altında olan yerleşim alanları kırsal alanlar olarak kabul edilmektedir. Amerika da kırsal alanların ekonomik ve sosyal karakterleri ülke genelinde çok farklılıklar göstermektedir. Bazı kırsal alanların ekonomisi hala tarımsal alanlardaki istihdama, madencilığe ve klasik orman işletmeciliğine dayanmaktadır. Ancak bu sektörlerin çoğu günümüzde iş sahalarının kaybolmasıyla ve nüfuslarının azalmasıyla yüz yüze kalmışlardır. Bu dengesiz ekonomi Amerika da bu sektörlerde çalışan insanları yeni yaşam alanları bulmaya zorlamış ve bunun sonucu olarak da metropol kentlere göç olmuştur. Bunun tersine bazı kırsal alanlarda ise özellikle yer altı zenginlik kaynakları iyi

olan bölgeler ekonomik değişim yaşamışlar ve hızlı nüfus artışına maruz kalmışlardır (Ekonomik Araştırma Servisi 2004).

Amerika Birleşik Devletlerin de geniş çaplı ilk kırsal kalkınma ve kırsal planlama projesi 1976 yılında Washington doğusunda uygulanmaya başlanmıştır. Bu kırsal kalkınma projesinde Yüksek Eğitim Enstitüleri, Devlet ve Federal düzeydeki örgütler, bölgesel eğitim kuruluşları, yerel eğitim laboratuvarları, bölgesel ve yerel topluluklar hepsi bir arada koordineli olarak projeyi uygulamışlardır. Bu projenin bu kadar çok katılımcı ile uygulanmasının amacı kırsal kalkınma ve kırsal planlamanın kapasitesini genişletmek ve kamu kurumlarının konuyu anlamalarını ve uygulamada becerilerini artırmalarını sağlamaktır (Lassey 1985, s. 268).

Kırsal kalkınma projesinin yaşama geçirilebilmeme olasılığı, program uygulamaya konmadan önce ciddi biçimde tartışılmaktadır. Sosyologlar, ekonomistler, plancılar, yerel, federal, ve ülke düzeyindeki kamu görevlileri tartışmaya katılmaktadırlar ve ele alınan kırsal kalkınma projesi bütün detaylarıyla bütün olumlu ve olumsuz yönleriyle, avantaj ve dezavantajlarıyla ele alınarak tartışılmaktadır. Uygulanacak projenin güçlü ve zayıf yönleri iyice tartışılarak ortaya çıkarılmaktadır (Hobbs 1980, s. 7-25).

Eyalet sistemiyle yönetilen A.B.D.' de her eyaletin (genelde A.B.D.'nin iç kesimleri daha az gelişmiştir) kırsal kalkınma programında farklılıklar bulunmaktadır. Gelişmiş eyaletlerin kırsal alanlardaki programlara devletin müdahalesi daha azdır. Kırsal kalkınma ve tarımsal yayım hizmetlerini, sivil toplum örgütlerinin yanı sıra üniversitelere bağlı kırsal kalkınma ve tarımsal yayım grupları üstlenmiştir. Az gelişmiş eyaletlerde ise devlet, programları denetlemekte ve teşvik edici görevler üstlenmektedir. Bu yüzden A.B.D.'de kırsal kalkınma çalışmalarını yarı özerk olarak düşünebiliriz.

Devletten kırsal bölgelere olan yatırım beklentilerinde tarımın doğası nedeniyle, tarımsal üretimi arttırmak ilk sırada yer almaktadır. Ancak devlet

endüstri ve ticaretin gelişmesi, iletişim ve turizm ile de ilgilidir. Altyapı, eğitim ve sağlık gibi hizmetler kırsal kalkınma çalışmalarından beklentiler içerisinde yer almakta; genelde mevcut ekonomik yapının daha da geliştirilmesine yönelik istekler ön plandadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde planlama çalışmaları her aşamada bölge kavramının ince hatlarla ayrılması ve her bölgeye uygulanacak kalkınma planlamasına dikkat edilmesi esasına dayanır (Katzir 1996, s.16-18). Bölge kavramı günümüzdeki hızlı teknik ilerlemeler ve ekonomik gelişmeler göz önüne alındığında dört farklı gruba ayrılmıştır:

- Gelişmiş Bölge
- Geri Kalmış Bölge
- Potansiyel Gelişme Bölgesi
- Potansiyel Bakımdan Az Gelişmiş Bölge (Anonim 1993).

A.B.D.'de bu dört bölgeye uygulanacak kalkınma planının stratejileri de farklı olarak düşünülmektedir. Örneğin bu dört bölgenin de eğitim düzeyi ve yaşama bakış açıları birbirinden farklı olduğundan, bölge sakinleriyle iletişimde kopukluklar yaşanmaması için alana uygun yayım faaliyetleri seçilmektedir (Allen, 2000, s.6). ABD'de bir planlamacı, kırsal kalkınma için strateji belirlerken öncelikli olarak kırsal alanların bu özelliklerine dikkat etmektedir (Dixon, 1994).

Amerika Birleşik Devletlerinde bir kırsal kalkınma projesinde, üst kurul oluşturulduktan sonra bu işi yürütebilecek arzulu, istekli, bölgeyi iyi tanıyan bir "takım" kurmakla işe başlanmaktadır. Bu takım içerisinde, yöre halkından temsilciler ve devletin görevlendirdiği uzmanlar bulunmaktadır. Genelde büyük toprak sahiplerinin temsilci olarak seçilmesinin daha faydalı olduğu ileri sürülmüştür (Janvry 1997). Takımın her üyesi, hedef bölgenin, yukarıda sayılan hangi bölge grubuna girdiğini iyi analiz etmekte ve planlama süresince bu bölge kavramının özelliklerini düşünerek hareket etmektedir. Uygulanacak program

çerçevesinde, olabilecek en iyi sonuçlara ulaşmaktan çok “mevcut koşullardan daha iyi bir duruma getirme” temel hedeftir ve bu düşünce yöre halkına benimsetilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca program kişileri “projeye dahil edici” bir yapıda düzenlenmektedir (David,1991,s.45). Daha sonraki aşamada, bölgenin tüm kaynaklarının bir envanteri çıkarılmakta ve bunların projede kullanılabilirliği tartışılmaktadır. Mevcut durumdan daha iyi bir duruma gelmeyi amaçlayan temel stratejiyi gerçekleştirmek için, hedefler belirlenmekte ve bu hedeflerin başarısı için bölge halkının katılımı üst düzeyde tutulmaya çalışılmaktadır. Projenin her aşamasında değerlendirme toplantıları yapılmakta, yöre halkının da bu değerlendirme toplantılarına katılımı sağlanmaktadır. Projenin başlaması, gelişmesi ve sonuçlandırılmasında bölgeye uygun tarımsal yayım teknikleri kullanılarak yerel basında projenin yer alması sağlanmaktadır (David,1991, s.46).

2.2: Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikalarının Evrimi

Bir kavram olarak kırsal kalkınma, alternatif organize üretimin metotlarında edinilen deneyimler ile kırsal aktivitelerdeki gelişme ve değişim uzun bir tarihe sahiptir ve sistemin ya da ülkenin tekelinde değildir.

Kırsal kalkınma, bir yakın zaman popüleritesi olup aynı zamanda teknokratik başarısızlığın da başlıca sonucudur. 1950 ve 1960’lı yıllarda, bu yöndeki büyüme stratejileri en gelişmiş ülkeler tarafından izlenmiştir. İşsizlik ve kırsal yoksulluk problemine çözüm araştırmaları, daha çok akademisyenler, ulusal ve uluslararası politikacılar tarafından yapılmaya başlanmıştır.

1950-60 yılları arasındaki on senenin kırsal kalkınma için son derece iyimser bir dönem olduğu söylenebilir. Politikacılar öncelikle kalkınma konulu imalat için kullanılan anapara girdisini ile verimdeki yükselişi araştırmışlar ve başarılı birçok programda, daha çok zenginler ve yerel eşraftan yararlanmayı tercih etmişlerdir.

Bütün sektörlerde ve ekonomik büyümede zengin ve fakir arasındaki uçurumlar bu denli artmışken, gelirdeki eşitsizlik, arazi, kaynaklar ve

hizmetlerdeki girdileri daha belirgin hale getirmekteydi. 1970'lerin ortalarına doğru, bozulan dengeler hakkında bir şey yapılmaya çalışılırken, üretim ikileminde, verimliliğin artışı ve üretim gelirlerinde gelişmeyi sağlayacak yeni bir yaklaşıma gerek duyulmuştur. Kırsal aktivitelerde etkili olan faktörlerin yanı sıra uluslararası kalkınma politikaları ve devletin rolü de üzerinde durulması gereken diğer önemli konudur.

Türkiye’de Kırsal Kalkınmaya Yönelik Çalışmalar

Türkiye, dünyada sosyal ve ekonomik kalkınmasını belirli bir plan ve program içinde yürütme gereğini duyan ve planlı kalkınmayı daha 1930’lu yıllarda uygulamaya koyan nadir ülkelerdendir. Cumhuriyetin kuruluşu ile başlayan çağdaşlaşma çabaları ve buna paralel olarak kırsal kalkınma çalışmalarının tüm zorluk ve engellere karşın zamanın olanakları içerisinde başarıyla yürütüldüğü söylenebilir. Özellikle 1929 ekonomik buhranı ile başlayan kriz genç Türkiye ekonomisini de etkilemiş ve tarım ürünlerine dayalı olan ihracat olanaklarını sekteye uğratmıştır. Dış dünyada meydana gelen bu olumsuz gelişmeler karşısında Türkiye’nin tek yapacağı tarımda ve kırsal kesimde kalkınmanın sağlanarak kaynak yaratılması olduğuna karar verilmiş; bundan hareketle, cumhuriyetin kuruluş yıllarında dönemin hükümetleri bunun kırsal kalkınma ile olabileceğini düşünerek köylüye yönelik önemli adımlardan biri olan 18 Mart 1924’ teki 442 sayılı Köy Kanununu çıkarmışlardır (Eren 1992, s.77).

Bu yasa ile kalkınmanın köyden başlaması gereği vurgulanmış, köylere hukuki bir kişilik tanınmış ve tarihimizde ilk defa köy toplulukları özerk bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu dönemde çıkarılan önemli yasalardan biri de 1945 yılındaki “Çiftçiyi Topraklandırma Yasası” dır. Bir yandan büyük toprak sahiplerinin siyasal gücünü kırmak, bir yandan da toprak mülkiyetini tarımsal üretimi arttıracak biçimde yeniden düzenlemek ve aynı zamanda çeşitli nedenlerle kullanılmayan toprakların değerlendirilmesi amacını güden bu yasa ile daha çok kamuya ait toprakların dağıtımına ilişkin kararlar uygulamıştır (Geray, 1981).

1935 verilerine göre kırsal nüfusun % 90' dan fazlası okuma-yazma bilmeyen, düşük gelirli, kaynakları son derece yetersiz bir kitleden oluşmaktaydı. Böyle bir toplumun hızla kalkınmasında en öncelikli konunun eğitim ve üretim olması kaçınılmazdı. Bu dönemde eğitim alanında kırsal kalkınmaya en sistemli yaklaşım köy ilkokullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla ilköğretim üzerine beş yıl eğitim veren “Köy Enstitüleri”nin kurulması olmuştur. Köy enstitüleri Türkiye'nin başta kalkınmada kaynak sıkıntısı yaşayan gelişmekte olan ülkeler olmak üzere, tüm dünya tarımsal yayım ve eğitimine örnek gösterilebilecek son derece önemli bir modeldir (Yavuz 2000, s. 23). Kırsal kalkınma adına yapılan tüm bu çalışmalar birbirinden kopuk ve dağınık olarak sürdürülmüştür. Bu çalışmaların küçük çiftçileri ne kadar tatmin ettiği, kırsal alanların toplumsal yapısını ne kadar değiştirdiği birer soru işaretidir. Ayrıca programın tabana yayılamaması ve devletin çeşitli kurumlarıyla yönetilmeye çalışılması diğer sorunlardır (Gürlük 2003, s.51).

Ülkemizde araştırma yetersizliğinden sıkça söz edilmesine rağmen; mevcut birikimlerden koordineli yararlanma olanağı sunan, bilimsel verilere dayalı çalışmalarla desteklenen kalkınma planlarının, yetki ve yaptırımları konusundaki eksiklikler nedeniyle uygulamada yeterince önemsenmediği görülmektedir. 1960'lı yıllarda başlayan Beş Yıllık Kalkınma Planları dönemlerinin sekizinci plan çalışmalarında; doğal olarak, geçmiş 7 dönemin sorgulanmasına ve sonuçlarının iyi analiz edilerek önümüzdeki dönem için etkinliği arttıracak yönde kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle 1970'li yıllardan sonra, dış kaynakla finanse edilen yerel projelerle, benzerleri daha önce dünyanın değişik bölgelerinde uygulanmış kırsal kalkınma projeleri gerçekleştirilmiş ve uygulamaya devam edilmektedir. Bunların bir bölümünün adı bile kırsal kalkınma sözcüklerini içermektedir (DPT , 2000). Örneğin;

- ✓ Yaş Sebze ve Meyve Geliştirme Projeleri (MEYSEP)
- ✓ Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi

- ✓ Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi
- ✓ Hayvancılığı Geliştirme Projeleri (5 adet)
- ✓ Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projeleri (TYUAP I ve II)
- ✓ Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi
- ✓ Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi
- ✓ Doğu Anadolu Havza Geliştirme Projesi
- ✓ Ortak Ormancılık İçin Uygun Metotların Geliştirilmesi Projesi
- ✓ Ürün Borsaları Geliştirme Projesi sayılabilir.

Ayrıca, Valilikler; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu desteği ve İl Özel İdareleri kanalıyla kırsal alan yönelik istihdam artırıcı önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetler arasında seracılık, arıcılık, halı-kilim dokumacılığı ve hayvancılık ilk anda akla gelenlerdir. Öte yandan, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Sümer Halı A.Ş. Genel Müdürlüğü'nün kırsal alana yönelik faaliyetlerde bulunmakla birlikte yapılan çalışmalar yeterli düzeyde değildir. Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında, kırsal kalkınma başlığı altında olmayan ancak kırsal alanda yaşayan yöre insanına yönelik bir dizi mikro çalışma yürütülmektedir. Bu çalışmalar, kırsal alanda yaşayanların eğitim, örgütlenme, yaşam ve gelir düzeylerinin artırılmasını amaçlamaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın koordinasyonu ve katkıları ile Dünya Bankası, UNDP, FAO, WHO, ILO gibi uluslararası kuruluşların yanı sıra Valilikler, belediyeler, kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile bölge çapında ilk kez yapılan ve başarılı olan çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Bugüne kadar her plan içinde farklı başlıklar ve bölümlerde yer alan, farklı ifadeler kullanılarak açıklanmaya çalışılan; tarım, tarımsal yapı, tarımsal sorunlar, kırsal alt yapı, kır, kırsal, tarım işletmesi, tarım nüfusu, kırsal alan nüfusu kavramlarıyla ortaya konan sorunların, birbirleriyle çelişmese de, çözümleri için bütünsel ve öncelikleri belirleyen önerileri ve

yaptırımları olamamıştır. Sonuç olarak, kavramlar birbirine ikame eder şekilde kullanılırken, sorunların birbiriyle bütünselliği dikkate alınmaksızın sunulan parçacı çözüm önerileri de başarılı olamamıştır. Bu durum; kaynakların, ihtiyaçların ve sorunların belirlenmesi ve giderilmesinde zorluklar ve anlaşılabilirlik sonucu çözümsüzlük getirmiştir. Neticede sadece rakamsal ve oransal istatistiksel veriler ile yaklaşımlar ortaya konmuş fakat planın kırsal kalkınma ile ilişkili bölümler arasındaki çelişkileri giderici, bütüncül bir yaklaşım ortaya konamamıştır (DPT ,ÖİK Raporu, 2002). Kırsal alan ifadesinin anlaşılması için; varolan ve olası kentsel değişimler, gelişimler ve sorunların gündeme getirilerek, konuya birlikte bakışın kavramsal öneminin vurgulanması gerekmektedir.

Kentsel tanımlanan alanlarda, nüfus artışına paralel ihtiyaç duyulan alt yapı maliyetlerinin ulusal ekonomiye etkilerinin belirlenmesi; artan trafiğin, yol ihtiyacı ve harcanan dışa bağımlı petrol ilişkisinin ortaya konması; kent merkezleri ve yakın çevresinde çoğalan düşük nitelikte, sağlıklı konut yerleşimleri ve kent dokusuna olan etkileri ile imar aflarının sonuçlarının değerlendirilmesi; gelişen teknoloji ve talebin üstünde oluşan göçün, kentlerde yarattığı işsizlik sorununun incelenmesi gibi kentsel problemlerin ilişkili alanlara olan etkilerinin ortaya konması, planlama ve kalkınma araçlarının dağılımındaki dengelerin yeniden gözden geçirilerek, yeni yaklaşımların ve düzenlemelerin zorunluluğunu ortaya koyacaktır.

Kalkınma planları çerçevesinde; sorunların birbiriyle olan sıkı ilişkisinin ulusal/ülkesel planlamaya esas ulusal çıkarlar ve uluslararası anlaşmalar boyutunda ele alınması, bölgesel/işlevsel alan planlaması doğrultusunda kır ve kent kriterlerinin yeniden gözden geçirilmesi, birinin diğerinin alternatifi değil tamamlayıcısı olarak görülmesi ve böylece beklentiler ile ihtiyaçların belirlenmesi ve karşılanmasında; kaynakların, mekansal ve ekonomik planlanmasının bütünleştirilmesi ve bunun kararlılıkla uygulanabilir ve sürdürülebilir öngörüler olarak geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Ülkemizde kırsal alan tanımı, 81'e çıkarılan il sayısı dahilinde, metropolitan yerleşimler dışında yer alan illeri kapsayan, ilçe, köy ve mezralarda her türlü sosyal güvenceden (iş olanakları, sigorta, emeklilik, eğitim, sağlık ve kültürel etkinlikler) yeterince yararlanamayan bireylerin sayısal çoğunluğu oluşturduğu mekansal büyüklüğü ifade etmektedir. Anılan metropolitan yerleşimlerde, göç etmiş nüfusun yaşam koşulları ve standartları kırsaldan daha iyi olmamakla birlikte, maliyetler ve kalkınma açısından sorunları daha da büyötmektedir. Kırsal alan olarak tanımlanan, en temel insan ihtiyaçlarından yoksun bu coğrafyada, üretim ve çalışma koşullarının olmayışı yaşamı olanaksızlaştırmış, bir beklenti ve umut insanları daha güzel bulmak anlamında göçe zorlamıştır.

Ayrıca, yaşanan terör olayları nedeniyle insanların yaşamlarını kaybetme korkusu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da çok hızlı ve yoğun bir göçe sebep olmuştur. Bu gözlemler; planlama çalışmalarının ülkesel/ulusal içeriğinde yer alan ister bölgesel planlama ister kentsel ya da kırsal boyutunda; öncelikle havza planlama ilkesiyle, oluşmasında kimsenin katkısı bulunmayan ve yeniden üretilmesi de mümkün olmayan kıt nitelikteki doğal kaynak, toprak ve suyun niteliklerinin korunarak kullanılması yoluyla insan ihtiyaçlarının giderilmesi, önceliklerin belirlenmesi ve yönlendirmenin gereğini vurgulamaktadır.

Bu durum, üzerinde her türlü faaliyetin gösterilmesinde mutlak ihtiyaç duyulan, faaliyetin türüne göre adı değişen ana unsur toprağın, arazi kullanımı olarak ifade edilen şekliyle imar yasası başta olmak üzere, yerel yönetimler yasası ve ilgili tüm yasalar içerisinde niteliklerini önemseyen yaptırımlara yer verilmesini, VII. BYKP' da öngörölen su yasası ve toprak yasasının çıkarılması, mülkiyet kavramının kullanım hakkını ifade etmesi ve kullanım hakkında toplum yararının önceliklerinin ortaya konmasını gerektirmektedir. VII. BYKP da Kırsal Altyapı bölümünde yer alan Toprak ve Su Kaynaklarının Geliştirilmesi;

- Tarımsal altyapının oluşturulması,

-Kaynakların yönetimi ve etkin kullanımına yönelik çalışmalarla özdeşleştirilmiştir. Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi kapsamında yer alan altyapı yatırımlarının planlanması, uygulanması ve yönetiminde; yararlananların fikişsel, fizikişel ve mali katılımlarının sağlanması öngörölmüştür. Bu tür planlama yaklaşımıyla, kaynakların ve mevcut altyapının etkin kullanımı sağlanarak, kamunun da bu konuda yükünün azaltılacağı düşünölmüştür. Üretim artışının sağlanması için tarım arazilerinin bölünmesinin önlenmesi, arazi toplulaştırması ve mülkiyetin düzenlenmesi, ülke genelinde toprak ve su kullanım planlaması çalışmaları yapılarak havza bazında uygulamalar sağlanmalıdır. Kamu için emredici, özel için yön çizici olan Kalkınma Planlarında yer alan amir hükümlerle ilgili çalışmalar, gereğince yerine getirilememiştir. Bunda, yapılan çalışmaların yetersiz veya etkisiz, yönlendirmelerin ülke koşullarıyla ve öncelikleriyle uyumlu olmamasının da rolü olduğı görölmüştür (DPT ,ÖİK Raporu, 2002).

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, bu bağlamda incelendiğinde birçok önerilen, istenilen çalışmaların henüz başlatılmadığı yada sonuçlandırılmadığı görölmektedir. 1960'lı yıllardan beri planlı kalkınma hedeflemiş ölkemizde, kalkınma planlarının önemi gittikçe azalmış, yapılan çalışmalar basılı yayın olarak kalmıştır. Uygulamaya etkisi olmayan bu tür çalışmalar, anlamını yitirmektedir. Bu nedenle, VIII. BYKP için yapılan önermelerin, bu çalışmaları öngörmekle değil sınırlarını çizmekle mümkün olacağını düşünölməsi, önceliklerin belirlenmesi ve VII. BYKP da saptanan sorunların, DPT koordinatörlüğünde, ilgili veya sorumlu kuruluşlar bünyesinde, belirlenen planlama çerçevesi ve zaman diliminde çözümünün ve hizmet üretiminin sağlanması amaçlanmalıdır.

Mevcut durum ve geçmiş plan dönemlerinde bu yaklaşımların bazıları farklı bölümler olarak yer almasına karşı, uygulamada bu ilkeler gereğince yerine getirilememiştir. Ulusal ve uluslararası boyutu gözetilerek hazırlanan ölkesel / ulusal kalkınma stratejilerinin yapıtaşlarından olan Bölgesel Kalkınma Stratejilerinde; kırsal ve kentsel unsurlarının birlikte ele alınması, havza

planlaması / fonksiyonel bölge - alt bölge ölçeğinden hareketle doğal kaynakların doğru kullanımı ve kaynakların doğru kullanım olanakları için gerekli finansman temini ile insan ihtiyaçlarının giderilmesinde önceliklerin saptanarak yönlendirilmesi ilke olmalıdır. Havza ölçeğinde çalışmalar esas alınarak yapılacak planlamalar, doğru yapılanmanın gereğidir (DPT ,ÖİK Raporu, 2002).

Nüfusun baz alındığı idari yapılanmanın mevcut kriterleri doğrultusunda, ülke kaynaklarının yönlendirilmesindeki tutum ve özellikle sanayi sektöründeki sağlıksız büyümenin göçü motive etmesi neticesinde artan nüfusuyla kent kimliğine giren alanların; planlama doğrultusunda oluşmayan sonuçları ile bölgesel gelişme mi, bölgesel sorun mu oluşturduğu irdelenmelidir. Mevcut durum, kaynakların yönlendirilmesinde bu doğrultuda bir planlama geleneğinin henüz yerleşmediğini göstermektedir.

Ülkenin insan kaynakları potansiyelinin nicel ve nitel özelliklerinin önemsenerek ihtiyaçlarının giderilmesi, mevcut doğal ve finans kaynakları ile yapay elde edilebilecek olanakların en akılcı biçimde kullanılarak toplumun güven ve refahını artırıcı ilkelerin belirlenmesi ve bu amaca yönelik araçların doğru kullanılarak, sürdürülebilir yaşam standartlarının yaratılması, planlamanın gereğidir.

Bu amaca yönelik yapılan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı (8. BYKP) çalışmalarında, 98 adet özel ihtisas komisyonu (ÖİK) oluşturulmuştur. Bu komisyonların her biri kendi alanlarında çalışmakla birlikte ilişkili konularda, plan bütünlüğünün sağlanması bakımından diğer komisyon çalışmalarıyla da uyumlu olmak zorundadır. Bunu gerçekleştirmenin en önemli yolu, kavramlar üzerinde dil birliğinin sağlanmasıdır. Bu durumda, hem problemlerin herkes tarafından aynı biçimde algılanması ve hem de sunulan çözümlerin kolayca irdelenebilmesi mümkün olabilecektir.

Bölgesel Gelişme, Kentsel Planlama, Kırsal Kalkınma kavramlarından bölge için gelişme, kent için planlama, kırsal için kalkınma ifadelerinin

kullanılması; amaç ve araçların hangi yöntemle ele alınması gereği konusunda belirsizlik yaratmıştır. Bu durum, kavramlarda örtüşen algılamaları engellemektedir. Temel Yapısal Değişim öngörülerinde belirtilen insan kaynaklarının geliştirilmesiyle bağımlı beslenme, eğitim, sağlık, nüfus, aile planlaması, istihdam ve işgücü kavramlarının ekonomik ve sosyal gelişme içeriğinde; sektörel olarak tarım, sanayi ve hizmet (dikey planlama) yapılanmasında ve ülkesel ölçekte (yatay planlama) makro düzeyde belirlenen hedeflerin gerçekleşmesinin ön koşulu; kırsal kavramının, çağdaş kavramıyla özdeşleşmesidir. Diğer bir deyişle; önce doğa önce insan ilkesinden hareketle, insanın yaşadığı alana ve alışkanlıklarına göre ihtiyaçlarında oluşan göreceli değişiklikler, insanca yaşama kriterini ve normlarını değiştiremez. Bu bağlamda; insan ihtiyaçlarının önceliklerinin saptanmasında tek ölçüt, tek insan ilkesiyle; beslenme, sağlık, konut, eğitim ve kültürel ihtiyaçlar sıralamasının izlenmesi, bu ihtiyaçlarını giderebilmek için herşeyden önce insanların üretime katkı yapabilmeye olanağının yaratılması, gelişen teknolojinin işgücü gereksinimi ve istihdam olanaklarının gelecek 5-10-20 yıllık perspektifi doğrultusunda oluşturulacak düzenleme ve öngörülerin Kalkınma Planlarında yer alması gerekmektedir (DPT ,ÖİK Raporu, 2002).

Özetle; ülkemizdeki kırsal alanlara yönelik çalışmalar çok uzun yıllar öncesine dayanır. Bu çalışmaların bir kısmı plan dahilinde gerçekleşmiş, bir kısmı da planlamalar yapılmadan oluşturulmuştur.

1. Plan Öncesi Dönem: Bu dönem, 1963 yılından itibaren beşer yıllık periyotları kapsayan kalkınma planları öncesini kapsamaktadır. Osmanlı döneminden beri kırsal alanların sorunları olduğu bilinmektedir. Bu dönemde köylü tımar sisteminin gereği işlediği toprağın sahibi olmayıp sadece işleme hakkına sahiptir. Üstelik mahsulünün de 1/10 unu vergi olarak devlete vermektedir. 1858'deki arazi kanunuyla toprakların belli bölümü alım-satıma konu olmuştur. Ancak topraklar belli kişilerin eline geçmiş ve topraksızlaşma daha da hızlanmıştır.

Cumhuriyetle birlikte çözüm bekleyen sorunların başında kırsal alan sorunları gelmiştir. 442 sayılı köy yasasını (1924) aşarın kaldırılması, çiftçiyi topraklandırma hareketleri, Türkiye Ziraat Kurumu, Toprak Mahsulleri Ofisi, Ulus Okulları, Halk Evleri, Köy Enstitüleri, izlemiştir. Yapılacak işlerin bir plana bağlanmamış olması kırsal sorunların planlı döneme kadar hala çözülememesine neden olmuştur.

2. Planlı Dönem: Türkiye 1963 yılından itibaren beşer yıllık kalkınma planlarını hazırlamaya başlamıştır. Günümüze kadar sekiz tane kalkınma planı hazırlanmıştır. Bu planların kırsal kalkınmayla ilgili bölümlerinde üzerinde durulan konular şöyledir:

1. Kalkınma Planı (1963-1967): Daha önce yapılmış çalışmaların dağınık olarak yapıldığı, tarımda daha fazla istihdamın yaratılamayacağı dolayısıyla tarım dışı iş alanlarının yaratılması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yine rasyonalizasyonu sağlamak için tarım eğitimine önem verilmesi halkın katılımı, dağınık yerleşmelerden dolayı hizmetlerin bir yerleşim politikasıyla bütünleştirilmesi gibi hedefler belirlenmiştir.

2. Kalkınma Planı (1967-1972): İşlenebilir tarım arazilerinin sınıra yaklaşması, işletmelerin miras yoluyla parçalanması, tarıma açılan alanların verimsiz olması nedeniyle beslenme olanaklarının sınırlandırılması, toprak, su, orman, mera, tahribatının başlaması, şehre göçlerin başlaması üzerinde durulmuştur. Bu sorunlara yönelik altyapı ve sosyal yatırımların dağılımındaki önceliklerin belirlenmesi, kooperatiflerin kurulması, halkın katılımı, farklı çalışmaların koordinasyonu gibi stratejiler belirlenmiş (DPT ,ÖİK Raporu, 2002).

3. Kalkınma Planı (1973-1977): Ekonomideki yapısal değişimin daha çok hizmetler sektöründe olduğu, sanayinin istenilen düzeye ulaşamadığı, artan nüfusun tarımda tutulmasının olanaksız olduğu belirtilerek ülkenin sanayileşerek kalkınması amacıyla 22 yıllık bir süreyi kapsayan yaklaşım getirilmiş. 1995 yılına kadar sanayinin milli gelirdeki payı % 40'a ulaşması hedeflenmiş. Toprak

dağılımındaki dengesizlik, yerleşmelerin geniş alanlarda olması dolayısıyla hizmet götürmedeki güçlükler üzerinde durulmuş ve bazı temel altyapı ve sosyal çalışmaların merkez köy modeli geliştirilmesi yoluyla yapılması planlanmıştır. Üretim, pazarlama, tüketim, kredi, donatım sorunlarıyla ilgili kooperatifleşme amaçlanmıştır.

4. Kalkınma Planı (1979-1983): Kır-kent göçünün hızlandığı ve kentleşme oranının %63'e ulaştığı belirtilmiştir.

5. Kalkınma Planı (1985-1989): Kırsal kesimde sosyal ve ekonomik nitelikli hizmetlerin bütünlüğünün sağlanması amacıyla Entegre Kırsal Kalkınma Projeleri hazırlanmış. Doğal kaynakların envanterinin çıkarılması, arazi kullanımı hakkında doğru kararların verilebilmesi için çalışmalar yapılması, miras hukukunda değişiklikler gibi konular üzerinde durulmuş.

6. Kalkınma Planı (1990-1995): Kırsal kesime çağdaş gereksinimlere uygun hizmet ve bilgi akımını sağlamak, yaygın eğitim programları uygulamak, sağlık hizmetlerini genişletmek, entegre projeler geliştirmek gibi ilkeler benimsenmiş. Hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalarda yapılması planlanmıştır (DPT ,ÖİK Raporu, 2002).

Ülkemizde tüm faaliyetlerle ilgili yapılacak olanlar plana bağlanmış olmasına karşın bunlara ya başlanmamış ya da zamanında yerine getirilememiştir. Kırsal kalkınma planlarının çoğunda ise hedefler uzun vadeli olduğundan değişen politik sistemler karşısında önceliklerini yitirmişlerdir. Bu yüzden de kırın mevcut sorunları çözülebilmıştır.

2.3:Türkiye de Kırsal Alanda Örgütlenme

Ülkemizin kalkınma çabalarının önemli bir boyutunu oluşturan kırsal kalkınma, kırsal alandaki idari örgütlenme ile yakından ilgilidir. Günümüze kadar gelen süreç içerisinde gerek yerel şartların, gerekse dünya ve ülkemiz ölçeğinde gerçekleşen bilgi, kültür, ekonomik seviye vb. değişimlerin ortaya çıkardığı nedenlerle kırsal alanda yönetimle ilgili bir çok sorun oluşmuştur. Kırsal alanların

ya da kırsal yerleşmelerin, zaten var olan coğrafi, ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarına, yönetim biçiminin ortaya çıkardığı sorunlar da eklenince; kırsal alan, ülkemiz için çözülmesi güç bir problem haline gelmiştir. Sorunların çözümü için Beş Yıllık Kalkınma Planlarında çeşitli örgütlenme modelleri oluşturulmuş ve bu örgütlenmelerle kırsal alanların yönetsel, sosyal ve ekonomik olarak geliştirilmesi için çaba harcanmıştır.

Kırsal alanların geliştirilmesinde etkili olan örgüt ve örgütlenmeleri, merkezden kırsala olan teşkilatlanmaları irdeleyerek açıklamak gerekmektedir. Bu çerçevede kırsal alan örgütlenmelerine; merkezi yönetimin taşra kuruluşları, yerel yönetimler, birlikler, kooperatifler, ortaklıklar, vakıflar ve sivil toplum örgütlenmeleri olarak bakılabilir.

2.3.1:Merkezi Yönetim Kuruluşları

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ; 1924 yılında kurulan Tarım Bakanlığı, 1969 yılında kurulan Orman Bakanlığı ve 1963 yılında kurulan Köy İşleri Bakanlığı, 1983 yılında Tarım Orman ve Köy işleri Bakanlığı adı altında birleştirilmiştir. 1991 yılında Orman Bakanlığı'nın ayrılması ile bakanlığın unvanı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı olmuştur. Bakanlığın kuruluş amacı; (441 Sayılı KHK'ye göre) kalkınma plan ve programları doğrultusunda köyleri kalkındırılmak, bitkisel üretim ve hayvancılığın geliştirilmesini sağlayacak görev alanına giren altyapı tesisleri ile tarımsal, sosyal ve ekonomik kamu hizmetlerini yürütmektir. Bakanlık bu görevlerini kendisine bağlı olan taşra teşkilatları aracılığı ile yerine getirmektedir. Taşra teşkilatı; araştırma enstitüleri, il ve ilçe müdürlükleri, üretme istasyonları ve kontrol birimlerinden oluşmaktadır. Bakanlığın ayrıca, yurt dışında da belirli merkezlerde tarım müşavirlikleri bulunmaktadır. Ana hizmet birimleri çeşitli genel müdürlüklerden oluşmaktadır. Her birimin birbirinden farklı alanlarda sorumlulukları bulunmaktadır. Bakanlık bünyesinde görev yapan birimler;

- ✓ Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü (TÜGEM)

- ✓ Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü (KKGM)
- ✓ Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM)
- ✓ Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (TAGEM)
- ✓ Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı (DİATK)
- ✓ Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
- ✓ Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO)
- ✓ Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)
- ✓ Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü (A.O.Ç.)
- ✓ Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına bağlı olmayan, ancak Bakanlıkla ilgili KİT'ler:
- ✓ Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. (TFA)
- ✓ Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TEKEL)
- ✓ Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR)
- ✓ Türkiye Gübre Sanayi Aş. (TÜGSA) (DPT ,2002).

Et ve süt işlemek üzere kurulan Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) ve Et ve Balık Kurumu (EBK)'nin bazı kombinaları ile hayvancılığın en önemli girdisi olan kaliteli karma yem tedarik etmek üzere kurulan Yem Sanayi Aş. (YEMSAN) özelleştirilmiş, Türkiye Zirai Donatım Kurumu (T.Z.D.K.) da özelleştirme kapsamına alınmıştır. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı 2004)

Çevre ve Orman Bakanlığı ; Bütün vatandaşların ortak varlığı olan çevrenin korunması, iyileştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması esaslarını düzenleyen Çevre Kanunu ile belirlenen çerçevede; kırsal ve kentsel alanda arazi koruma ve kullanma esaslarını belirlemek, dengeli ve sürekli kullanma amacına uygun olarak ekonomik kararlarla, ekolojik kararların bir arada düşünülmesine imkan veren rasyonel doğal kaynak kullanımını sağlamak üzere, kalkınma planları ve bölge planları temel alınarak çevre düzeni planlarını hazırlamak veya hazırlatmak,

onaylamak ve uygulanmasını sağlamak Çevre ve Orman Bakanlığı'nın görevleri içerisinde yer almaktadır. Çevre ve Orman Bakanlığı; çevre konusunda görev verilmiş olan özel, kamu kurum ve kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak; bu konuda faaliyette bulunan gönüllü kuruluşları yönlendirmek, desteklemek ve bakanlıklar arası işbirliği esaslarını belirlemek; çevre uygulamalarına etkinlik kazandırmak için başta yerel yönetimler olmak üzere sürekli bir eğitim programı uygulamak; bu amaçla yapılan eğitim faaliyetlerini izlemek, desteklemek ve yönlendirmek; çevre bilincini gerçekleştirmek ve çevre sorunları konusunda kamuoyu araştırmaları yapmak konularında faaliyet göstermektedir. Bakanlık, ulusal ölçekte çevre kirliliğini önlemeye yönelik tahsis edilen mali kaynaklardan, belediye ve muhtarlıkların çevre kirliliğini önlemek amacıyla hazırladıkları projeleri incelemekte ve uygun görülenlere yardım yapmaktadır. (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004)

Çevre ve Orman Bakanlığı ülkemizin taraf olduğu, Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, CITES Sözleşmesi, Beru Sözleşmesi, Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği ile Halkın Katılımı Sözleşmesi kapsamında gerek ulusal gerekse uluslararası ölçekte koordinasyonu sağlayarak bilgi alışverişini destekleyici çalışmalar yapmaktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı 2004)

Ülkemizde 11 milyon ha. verimli ve 9 milyon ha. verimsiz olmak üzere 20 milyon ha. orman alanı bulunmaktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı 2004). Ülke nüfusunun büyük bir bölümü, orman içinde ve kenarında yaşamakta ve bu insanlar doğrudan ormanla etkileşim içersindedir. Bu etkileşimin genellikle ormanların aleyhine geliştiği sektörle ilgili kesimler tarafından bilinmektedir. Başka gelir kaynağı olmayan orman içersinde ve kenarında yaşayan kırsal halkın yapmış olduğu sosyal baskılar nedeniyle, orman alanları daralmakta ve doğal yapıları bozulmaktadır. Orman içersinde yaşayan yaşam birlikleri tahripler sonucu besin zincirleri kopmakta ve bazı bitki ve hayvan türleri geri dönmek üzere makro ve mikro yaşam birliklerinden ayrılmaktadır. Bu sorunları göz önünde

bulundurarak kurulan ve teşkilatlanan Çevre ve Orman Bakanlığı; orman varlığını korumayı ve genişletmeyi, halkın orman ürünlerine ve rekreasyonel anlamda varlığına olan ihtiyacını karşılamayı amaçlamaktadır. Uluslararası ormancılık ve çevre konusunda mevcut anlaşmalara **(Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi/Biyo Güvenlik, Nesli Tükenmekte Olan Yabani Türlerin Uluslararası Ticareti Sözleşmesi, RAMSAR Sözleşmesi, Çölleşme İle Mücadele Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi, Uzun Menzilli Sınırlar Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi** ve Rio Kararları) taraf olup, bu anlaşmadan doğan yükümlülükleri yerine getirmeye çalışmaktadır. Bunun dışında çeşitli teknik işbirliği projelerini (Almanya, İtalya, İsviçre, Finlandiya ve Dünya Bankası) gerçekleştirerek, uluslararası alanda bilgi alışverişini sağlamaktadır (Çevre ve Orman Bakanlığı 2004).

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ; 6200 Sayılı Kanunla 1953 yılında kurulan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı, katma bütçeli ve tüzel kişiliği olan bir Genel Müdürlüktür. Kuruluşun temel amacı olan su kaynaklarını geliştirme çerçevesinde; sosyal ve ekonomik kalkınma politikasına ve kamu yararına uygun olarak ülkenin yerüstü ve yeraltı sularının zararlarını önlemek, korunmalarını ve bunlardan çeşitli yönlerde yararlanmayı sağlamaktır. Genel Müdürlüğün taşra teşkilatı ise, 26 adet Bölge Müdürlüğü ile bölgelerin ihtiyacına göre oluşmuş, şube Müdürlükleri ve bunlara bağlı Başmühendislikler olarak örgütlenmektedir. Genel Müdürlüğün başlıca görevleri; taşkın ve sellere karşı koruyucu tesisler meydana getirmek, sulama tesisleri kurmak, bataklıkları kurutmak, sorunlu arazilerin drenajını yapmak, hidroelektrik enerji tesisleri kurmak, büyük şehirlere içme, kullanma ve endüstri suyu sağlanmasına yönelik 167 sayılı Kanun ile verilen görevleri yapmak, akarsuları ıslah etmek, kendi geliştirdiği su kaynaklarında su ürünleri üretimini artırıcı çalışmalar yapmak, belirtilen çeşitli görevlere ilişkin projeler hazırlamak, şehir ve kasabaların içme suyu ve kanalizasyon projelerini incelemek, onaylamak ve denetlemek, yeraltı ve yerüstü sularının kirliliği konusunda ilgili kuruluşlarla işbirliği yapmak sayılabilir. Aynı şekilde, Organik Tarım Kanunun çıkmasıyla

baraj çevrelerinde, su kirliliğinin önlenmesi ya da baraj suyunun tarımsal mücadele ilaçları ile kirlenmemesi için baraj çevrelerinde organik tarımın desteklenmesi projelerini başlatmıştır.

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen sulama çalışmalarında sulama örgütlerine ilişkin bazı sorunlar yaşanmaktadır. Sulama amaçlı kullanım başta olmak üzere özellikle yerüstü sularının tahsisi, korunması ve kullanımının planlanması konularındaki hukuki boşlukların giderilmesi ve yeraltı sularıyla ilgili mevzuatın güncelleştirilmesi gerekmektedir. (Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü , 2004)

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ; 3202 Sayılı Kanunla 1984 yılında bu günkü yapıya kavuşturulan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Başbakanlığa bağlı, katma bütçeli ve tüzel kişiliği olan bir Genel Müdürlüktür (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2004) . Kuruluşun temel amacı, kırsal kesime götürülen hizmetlerdeki tekrarları önlemek, kısa sürede daha çok ve daha ekonomik hizmet üretmektir. Genel Müdürlüğün taşra teşkilatı ise, 22 adet merkezi ilde konuşlandırılan Bölge Müdürlükleri ile her ilde bulunan 81 İl Müdürlüğünden oluşmaktadır. Ayrıca; 11 adet Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 5 adet Makine İkmal Müdürlüğü, 3 adet Proje Müdürlüğü ve 2 adet Eğitim Müdürlüğü bulunmaktadır. Her İl Müdürlüğü kendi ihtiyaçlarına ve hizmet yoğunluğuna göre belirlediği bazı ilçelerde Bakımevi şeflikleri oluşturmaktadır. Bakımevleri, daha çok kış mevsiminde kar mücadelesi, yaz mevsiminde ise güzergahta çalışan ekiplere barınak teşkil etmektedir. Bakımevi şeflikleri, olanaklar ölçüsünde, mahallinden gelen talepleri karşılamakta, büyük çaplı işleri ise Yatırım Programı dahilinde yerine getirmektedir (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2004)

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü; köy yollarının yapım, bakım ve onarımı, köprü yapımı, köy içme suları, köy içi inşaat, iskan, sosyal ve ekonomik tesisler, kanalizasyon, yeraltı ve yerüstü su kaynakları ile sulama göletleri gibi kırsal alana yönelik birçok hizmeti mevcut yapısı içinde vermeye çalışmaktadır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü sorumluluk alanında; 32.502 köy ve 42.098 bağlı

olmak üzere toplam 74.600 yerleşim ünitesi bulunmaktadır Bu yıla kadar Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü toplam 2.540 proje ile köy yerleşim ünitelerinde kanalizasyon şebeke çalışması tamamlanmıştır. Sulama hizmetlerinde, uygulamaya konan 1.515 proje ile 526 adet gölet yapılarak 128.749 ha. alan sulanmaya başlamıştır. Genel Müdürlük; 14.132 yerüstü suyu projesi ile 810.667 ha. alan, 1.636 yeraltı suyu projesi ile de 285.145 ha. alan olmak üzere toplam 1.260.862 ha. alanda sulama tesisini hizmete sokmuştur. Bu güne kadar, 2.914 Sulama Kooperatifi kurulmuş, 880 adedi fesh olmuş ve 2.034 kooperatif ise aktif olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Yine 2.398 proje ile, içme suyu göleti yapılmış ve 1.298.836 küçükbaş hayvan ve 6.200.023 büyükbaş hayvana içme suyu sağlanmıştır (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2004).

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü mevcut idari yapılanması ile verimli olamamıştır. Disiplinli bir planlama anlayışı ile projeli ve ihaleli çalışma düzenine geçmelidir. Bunun yanında, Genel Müdürlük kaynak kullanımında verimliliği yakalayabilmesi için pür emanet çalışmaktan, bir istihdam kuruluşu olmaktan ve siyasilerin müdahalesinden kurtarılmalıdır. Uygulanan projelerin çoğunluğu pür emanet usulle yapıldığından, mevcut teknik kadro tüm işlere ve ünitelere yetişememektedir. Uygulamanın içinde her yere ve her projeye yetiştirme çabası devam ederken, ülke perspektifi ve gerçekleri gözden kaçırılmaktadır. Bu nedenle de planlı ve programlı çalışma tam sağlanamamaktadır.

Diğer taraftan, Genel Müdürlüğün elinde bulunan 22.500 civarındaki makina parkını da yeterince etkin ve verimli kullandığı söylenememektedir. Çünkü mevcut makina parkının bir çoğu mahalli kaynaklarla temin edildiğinden, genel bütçeden bunları etkin çalıştıracabilecek yeterli kaynak sağlanamamaktadır. Köy hizmetlerinin görev alanına giren konularda, hizmetten yararlananların belki başlangıçta, belki de hizmetten yararlanma aşamasında, hizmetin bedeline belli bir oranda da olsa katılmalarının sağlanması gerekmektedir. Bu durum, mevcut yapı içinde tamamen kamu tarafından sunulan hizmetin daha iyi ve dikkatli kullanılmasını ve korunmasını sağlayacaktır. Bu konuda, 2000 Yılı Programında

da “Altyapı Faaliyetlerine Çiftçi Katılımının Sağlanması başlığı ile yer verilmiş olmasına rağmen henüz somut bir sonuç alınamamıştır (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2004)

Köy Hizmetleri yeniden yapılandırılmalı, benzer ve tamamlayıcı nitelikteki hizmetlerde bütünlüğün sağlanması ile tarımsal altyapı faaliyetlerinin daha etkin yürütülmesi amacıyla, çok yönlü hizmet gören yapısının küçültülerek etkinleştirilmesi ve mevcut yapıdaki aksaklıkların yeni oluşturulacak yapı içinde giderilmesi sağlanmalıdır. Yapılacak yeniden yapılandırma çalışmalarında, halen bünyesinde yürütülen uygulamaya ilişkin pür emanet işlerin, büyük oranda özel sektöre devredilmesi sağlanmalıdır. (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2004)

Kırsal Alana ve Tarım Kesimine Hizmet Verme ve Karar Almada Etkili Olan Diğer Bakanlıklar ve Kuruluşlar ; Kırsal alana götürülen hizmetlerde ve karar alınmasında ülkemizde bazı bakanlık ve kuruluşlar etkin rol oynamaktadır. Bunlar arasında şu birimleri sayabiliriz: (DPT , 2000)

- ✓ İçişleri Bakanlığı
- ✓ Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
- ✓ Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
- ✓ Çevre ve Orman Bakanlığı
- ✓ Maliye Bakanlığı,
- ✓ Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı
- ✓ Ulaştırma Bakanlığı,
- ✓ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,
- ✓ Devlet Planlama Teşkilatı (DPT),
- ✓ Hazine Müsteşarlığı,
- ✓ Dış Ticaret Müsteşarlığı,

- ✓ Gümrük Müsteşarlığı,
- ✓ Denizcilik Müsteşarlığı,
- ✓ Para Kredi Koordinasyon Kurulu,
- ✓ GAP Bölge Kalkınma İdaresi,
- ✓ Sermaye Piyasası Kurulu,
- ✓ Türk Standartları Enstitüsü sayılabilir.

2.3.2: Taşra Kuruluşları:

İl Genel İdaresi ; Mülki idare amirliği ya da diğer bir deyişle il sistemi, merkeziyetçi Osmanlı yönetiminin gelenekleriyle de bağdaştırılan Fransız yönetim biçiminin bir uyarlaması olarak, yüzyılı aşkın bir süredir taşra sistemine egemen olmuştur. Mülki İdare Amirliği (il-valilik) sisteminin ilk uygulaması, Fransız sisteminden uyarlanan Tuna Vilayeti Nizamnamesi'nin başarılı sonuç vermesi üzerine, 1864 yılında düzenlenen Vilayet Nizamnamesi ile yapılmıştır. Bugünkü sistemin temelinde, sonradan bazı değişiklikler yapılmakla birlikte 1864 tarihli bu nizamname bulunmaktadır. Bu durumda ülkemiz il sisteminin 140 yıllık bir geçmişi olduğu anlaşılmaktadır (Tamer 2003,).

İl sistemi, temel dayanağını Anayasadan almaktadır. T.C. Anayasasının 123. maddesinde “idare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir” denildikten sonra, idarenin kuruluş ve görevlerinin iki temel esasa dayanacağı belirtilmektedir. Bunlardan birisi “merkezden yönetim”, diğeri ise “yerinden yönetim”dir. Anayasanın 126. maddesi de, merkezi idare kuruluşları açısından, alanla ilgili düzenleme esasları getirmiştir. Bu maddede “Türkiye merkezi idare kuruluşları bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır” denilmekte, ayrıca “İllerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır” denilerek il sistemi güçlendirilmektedir (T.C. Anayasası, 1982).

Anayasada belirtilen “idare”ye ilişkin bu temel ilkelerin ayrıntıları, bakanlıkların teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin 3046, il idaresine ilişkin 5442 ve yerel yönetimlere ilişkin diğer kanunlarla düzenlenmiştir. İl sisteminin ayrıntıları 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu’nda yer almaktadır. Bu Kanun, Anayasada ve 3046 Sayılı Kanunda belirtilen esasları tekrarladıktan sonra il sisteminin temel yapısını şu biçimde kurmaktadır: “İl genel idaresinin başı ve mercii validir. Bakanlıkların kuruluş kanunlarına göre illerde lüzumu kadar teşkilatı bulunur. Bu teşkilatın her birinin başında bulunanlar il idare şube başkanlarıdır. Bunların emri altında çalışanlar ilin ikinci derece memurlarıdır. Bu teşkilat valinin emri altındadır.

Valiler, İl İdaresi Kanununa göre İl’de devleti ve hükümeti temsil etmektedir. Her Bakanın ayrı ayrı icra organı vasıtasıdır. Aynı zamanda İl Genel Meclisinin ve İl Daimi Encümeninin başkanıdır. Bu nitelikleriyle Vali, hem merkezi otoriteyi temsil etmekte, hem de yerel yönetim kuruluşunda görev almaktadır. 5442 sayılı Yasaya göre de mülki idare amirleri; il ve ilçenin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumlu olup, il ve ilçe yönetiminin başı olarak adli ve askeri kuruluşlar dışında kalan kamu kuruluşlarının çalışmalarını gözetmek, denetlemek, koordine etmek ve yönlendirmek durumundadırlar (Çoker, 1971, s. 54).

Mülki idare amirlerinin bu konumları, planlı kalkınma çabalarının başarıya ulaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır. İl ve ilçelerindeki kamu kuruluşlarının, planlı kalkınmanın gerektirdiği ve çağdaş yönetim anlayışının egemen olduğu bir biçimde çalışmaları, bu amaçla merkezi düzeyde alınan kamu yönetimini düzenleme ve geliştirme önlemlerinin, il ve ilçe düzeyinde uygulanarak, bu kuruluşların etkin ve verimli çalışan birimler haline dönüştürülmesi mülki idare amirlerinin bu konudaki duyarlılığını ve yönlendiriciliğini gerekli kılmaktadır.

Bu çerçeve içinde yeni üretim birimlerinin oluşturulmasına öncülük, katkı ve destek sağlama işlevinin yerine getirilebilmesi için yatırım alanlarının

belirlenmesine ilişkin araştırmaların yaptırılması; belirlenen konularda yerel kaynakların değerlendirilebilmesi için çok ortaklı şirketlerin, üretim kooperatiflerinin, yerel yönetim birliklerinin oluşturulması; bu tür kuruluşların parasal kaynak sorunlarının çözümüne yardımcı olmak amacıyla kamusal ve özel finans kuruluşlarıyla ilişkiler kurulması, ilgili kamu fonlarından yararlanılması gibi konular mülki idare amirlerinin yakından ilgilenmesi gereken hususlar olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca kurulu kapasitelerden tam olarak yararlanmanın sağlanması, ürünlerin pazarlamasında karşılaşılan sorunların çözümüne, özellikle dış satım konusu olabilecek ürünlerin belirlenmesine, dış ticaretle ilgili kamu kuruluşlarıyla ilişkilerin kurulmasına ve dış yatırım olanaklarının araştırılmasına gerektiğinde yardımcı olmak da, bu işlevin yerine getirilmesine yönelik diğer önemli çalışma alanları olarak ortaya çıkmaktadır.

Planlı döneme geçildikten sonra Kalkınma Planları, Yıllık Programlar ve bu programları yürürlüğe koyan Bakanlar Kurulu Kararları ile mülki idare amirlerine çeşitli planlama, koordinasyon ve izleme görevleri verilmiştir. Ayrıca Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın çeşitli genelgeleriyle de görevlerin yerine getirilme düzenine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. İl yönetimine ilişkin temel kuralları düzenleyen 5442 sayılı İl İdaresi Yasası'nın 24. maddesinde de planlama ve koordinasyon görevi açık bir şekilde ifade edilmiş bulunmaktadır (Tamer 2003,).

Valinin planlama, koordinasyon ve izleme görevlerini yerine getirirken yararlanacağı iki örgütsel düzenleme söz konusudur. Bunlar İl Koordinasyon Kurulu ile İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğüdür. Valinin İl Koordinasyon Kuruluna ilişkin görevlerini etkin bir biçimde yerine getirebilmesi, bu kurulların sekreteryaya hizmetinin nitelikli bir biçimde yürütülmesine de bağlıdır. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüklerinin ortaya çıkışına yol açan gelişmelerin temelinde bu gereksinim yatmaktadır. İldeki bu birimlerin; il ve ilçe düzeyinde planlama, yatırım nerileri, yıllık il yatırım programını oluşturma, uygulama, koordinasyon ve izleme görevleri bulunmaktadır. Bu nedenle vali açısından bu birimlerin etkin

ve verimli çalıştırılmasının sağlanması zorunludur. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğünün, yalnızca İl Koordinasyon Kurulunun sekreteryası işlerini yürütecek bir birim olarak değil, il düzeyindeki tüm planlama çalışmaları için gerekli ve teknik yönden diğer kuruluşlar üzerinde çalışmaları birleştirici bir konum ve ağırlığa sahip bulunacak biçimde yönlendirilmesi gerekmektedir (DPT, 2004, Tamer, 2003).

İlçe Genel İdaresi ; Kırsal alandaki etkili örgütlenmenin temeli olarak ilçe genel örgütlenmesine de değinmek gerekmektedir. Ülkemizdeki genel teşkilat yapısı içerisinde ilçe birimi, çoğu kez kendisi de nüfus ve yerleşim yapısı itibarıyla bir kırsal örgütlenme birimi olarak ama daha çok da kırsal kesime en yakın alt birim örgütlenmesi olarak özel bir öneme sahiptir. İlçeler, bünyelerinde belde belediyeleri ve köy kırsal yerleşimlerini barındırması açısından kırsal örgütlenmenin etkili bir destek unsuru olmak durumundadır. İlçe genel idaresi, İl İdaresi Kanunu ile düzenlenmiştir (Eryılmaz ,1988).

Bu kanun hükümlerine göre ilçe genel idaresinden kaymakamlar sorumludur. Bu kanun hükümlerine göre ilçelerde bakanlıkların yeterince teşkilat kurması esası getirilmiştir. Bu çerçevede bakanlıklar ve diğer merkezi kurumların ilçeler çapında örgütlendiği görülmektedir. İlçe genel idaresinin yürütülmesinden kaymakamlık ve bağlı bürolar sorumludur. Yerel hizmetler belediyeler tarafından, kırsalda güvenlik hizmetleri jandarma teşkilatınca, ilçe belediye sınırları içerisinde emniyet teşkilatınca, askerlik iş ve işlemleri ilçe askerlik şubelerince, nüfus hizmetleri nüfus müdürlüklerince, tapu işlemleri tapu müdürlüklerince, eğitim işleri ilçe milli eğitim müdürlüklerince, tarımsal işler tarım ilçe müdürlüklerince, dini hizmetler müftülüklerce, sağlık işlemleri ilçe sağlık grup başkanlıklarınca yerine getirilmektedir. Yine ilçe çapında örgütlü bulunan telefon ve elektrik alanındaki hizmetleri yürüten birimler de bulunmaktadır. Bunlar merkezi teşkilatın ilçe düzeyinde örgütlenen taşra kuruluşlarıdır (Tamer, 2003).

İlçenin üretim potansiyeli çerçevesinde Toprak Mahsulleri Ofisi, Şekerpancarı Alım Şeflikleri, Tarım Kredi Kooperatifleri, Zirai Donatım Kurumu

gibi birimler de ilçelerde örgütlenmişlerdir. Bununla birlikte ilçelerde çeşitli kooperatifler, dernek ve sendika şubeleri gibi kamusal ya da sivil hizmet birimleri bulunmaktadır. Çeşitli banka şubeleri ve diğer iktisadi birimler de ilçenin büyüklüğüne göre kendi birimlerini oluşturmuşlardır. Kırsal alana hizmet verme açısından en önemli kurum olması gereken Köy Hizmetleri ilçe örgütlenmesini yapamamıştır. Kırsal alana hizmet götüren birimlerin özellikle Köy Hizmetleri, Türk Telekom'un ilçeleri esas alan etkili bir örgütlenmeye gitmesi yararlı olacaktır. İlçedeki diğer birimleri güçlendirilmesi de bir zorunluluktur.

İlçe genel idaresinin etkili hizmet sunabilmesi ve kırsal alandaki kalkınmanın uygun bir örgütlenme ile çözümlenmesi için ilçe tüzel kişiliğini esas alan bir örgütlenmenin sağlanması gerekmektedir. Böylece ilçe genel idaresinin, bütçeli bir kurum olması sağlanmalı ve demokratik bir örgüt modeli olarak tüzel kişiliği olan ilçe yerel yönetiminin kurulması yönünde yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Planlı kalkınma açısından, taşra yönetim kademesi olarak ilçenin önemi, özellikle kırsal kalkınma çalışmaları nedeniyle söz konusu olmaktadır. İlçenin en uygun birim olarak seçilmesinin nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

- ✓ İlçeler halkın gözünde başvurulacak ilk yönetim basamağı durumundadır. Halk arasında dilek ve ihtiyaçların kaymakam tarafından karşılanacağına dair inanç vardır. Köylü, köyün işlerinde en etkili kişi olarak kaymakamı görmektedir.
- ✓ Gözlemler, kaymakamların köy işlerinde önemli roller oynadıklarını göstermektedir. Kaymakam, en çok köy işleri ile uğraşmaktadır.
- ✓ İlçe, köye hizmet götüren kuruluşların, teknik hizmetlerin büyük çoğunluğunun bir arada bulunduğu ve köy topluluğuna en yakın yönetsel basamaktır. Köy hayatının gerektirdiği hizmetlerin çoğunu, gerekli mali kurumları, gönüllü ve kooperatif kuruluşları bir arada toplayan taşra örgütüdür.
- ✓ İlçe idaresi, halk-devlet işbirliğine, halkın karşılıklı yardım ve destekli imcece geleneklerine dair olumlu örnekler vermiştir.

- ✓ İlçeler aynı zamanda planlı ve programlı çalışma alanında da olumlu örnekler vermişlerdir (DPT , 2000) .

Öğrenim ve yetişmeleri açısından kaymakamlar, ilçe düzeyinde kalkınmanın devingenliğini en iyi biçimde anlayabilen durumundadırlar. Kaymakamlar; köy kalkınmasında halk-devlet işbirliği açısından gerekli önderliği, eşgüdümçülüğü yapmaya elverişli bulunmaktadır. Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi ilçe; sorunların çözümlendiğı, hizmetlerin görüldüğü, gerekli resmi önderliğin ve kuruluşların bulunduğu, gönüllü çalışmaların yapıldığı, köye en yakın yönetsel birimdir (Tamer, 2003).

Belediyeler ; Ülkemizde belde yada beldeye ait hizmetler denildiğinde, İl özel İdarelerinden çok belediyeler akla gelmektedir. Gerçekten belediyeler kent yönetiminde büyük öneme sahip yerel yönetim kuruluşudurlar (Toprak Karaman, 1998).

Belediyelerin kurulmasını, görev ve yetkilerini yeniden düzenleyen Belediyeler Kanunu 24 Aralık 2004 tarihinde yasalaştı.1580 sayılı Belediyeler Kanunu'nu yürürlükten kaldıran yasaya göre, nüfusu 5 bin ve üzerinde olan yerleşim birimlerinde belediye kurulabilecek. İl ve ilçe merkezlerinde belediye kurulmasını zorunlu kılan yasa, bağılı olduğu il, ilçe belediyesi ile nüfusu 50 bin ve üzerinde olan bir belediyenin sınırına 5 kilometreden daha yakın duruma gelen belediye ve köylerin bu belediyeye katılmasını hüküm altına alıyor.İ

İçme ve kullanma suyu havzaları ile sit ve diğer koruma alanlarında ve meskun sahası, kurulu bir belediyenin sınırlarına 5 kilometreden daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamayacak. Köylerin veya çeşitli köy kısımlarının birleşerek belediye kurabilmeleri için meskun sahalarının, merkez kabul edilecek yerleşim yerinin meskun sahasına en fazla 5 kilometre mesafede bulunması ve nüfusları toplamının 5 bin ve üzerinde olması gerekecek.

Yeni Yasaya göre nüfusu 2 binin altına düşen belediyeler, Danıştay'ın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi üzerine müşterek kararname ile köye dönüştürülecek. Tüzel kişiliğı kaldırılan belediyelerin tasfiyesini il özel idaresi

yapacak. Bu belediyelerin taşınır, taşınmaz malları ile hak, alacak ve borçları köy tüzel kişiliğine devredilecek.

Yasa ile yeni "hemşehri hukuku" uygulaması getiriliyor. Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisi sayılacak. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları olacak. Yasada belediyenin görev, yetki ve sorumlulukları şöyle sıralanıyor: "Belediye, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahalli müşterek nitelikteki her türlü görev ve hizmeti yapar, gerekli kararları alır, uygular ve denetler.

Yeni Belediye Yasası ile belediyeler artık okul öncesi eğitim kurumları açabilir; devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile yapılmış binaların bakım ve onarımını yapabilir, her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilir; sağlıkla ilgili her türlü tesisi açabilir ve işletebilir; kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekanların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir, bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir." Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin mali durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenecek.

Yeni Yasanın getirdiği önemli değişikliklerden biriside artık birinci sınıf gayri sıhhi müesseseler ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırılması belediyelerce yapılacaktır. Yasa, belediye meclisini, belediyenin karar organı olarak tanımlıyor. Belediye meclisi seçilmiş üyelerden oluşacak. Mahalle muhtarlarının, belediye meclisi üye tam sayısının beşte biri oranında her yıl kendi aralarından seçeceği temsilciler, belediye meclisinin fahri üyesi sayılacak. Fahri üyeler, meclis ve ihtisas komisyonu toplantılarına katılarak görüşlerini belirtebilecek, ancak oy kullanamayacak (24 Aralık 2004 25680 sayılı resmi gazete 5272 sayılı Belediye Kanunu)

Ayrıca, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, üniversite ve sendikalar ile gündemdeki konularla ilgili sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, oy hakkı olmaksızın kendi görev alanları ve faaliyet konularının görüşüldüğü meclis ve ihtisas komisyonu toplantılarına katılabilecek ve görüş bildirebilecek. Yeni Yasa Kent Konseyi oluşturulmasını ön görmekte ve Kent konseyi, kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşehrlik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışacak (24 Aralık 2004 25680 sayılı resmi gazete 5272 sayılı Belediye Kanunu)

Belediyelerin ekonomik kaynaklar oluşturmaları ve yatırım yapabilmeleri, belediye sınırları içerisinde yaşayan nüfusla doğrudan ilgilidir. Bunun en büyük sebebi genel bütçeden aldıkları payın belirlenmesinde nüfus miktarı etkili olmasıdır. Bunun dışındaki diğer gelirleri de nüfusun kalabalık oluşuna göre artmaktadır. Bu durumda özellikle belde belediyelerinin tek kaynağı genel bütçeden aldıkları paydır. Miktarı belirleyen kriter de nüfus olduğu için, belediyeler nüfuslarını fazla gösterme yolunu seçmektedirler.

Belediye Kanuna göre nüfusu 5000'i geçen köy yerleşmeleri, gerekli prosedürü izledikleri zaman belediye haline gelebilmektedirler. Belediye teşkilatının sadece nüfus şartına bağlı oluşu, bu durumu suistimal etmeyi kolaylaştırmaktadır. Belediye, köylüler tarafından hizmete ulaşmanın, yerleşmeye daha yüksek gelir gelmesinin, köyün gençlerinin istihdam edilmesinin bir aracı olarak görüldüğü için, hatta belediyelik yerleşme olmanın kırsal alanda bir övünme vesilesi sayılmasından dolayı, köyler nüfuslarını fazla göstererek belediye teşkilatı kurmaya çalışmaktadırlar. Bu durum, bazen birbirinden epeyce uzaktaki köylerin, ya da çok geniş bir alana yayılmış bir çok yerleşmenin bir belediyenin sınırları içerisinde yer almasına neden olmaktadır (Toprak Karaman, 1998).

Köyler ; 1997 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre ülkemizde 36.699 köy yerleşmesi bulunmaktaydı. 1999 yılı itibariyle 35 427 köy tüzel kişiliği bulunmaktadır. Ancak ülkemizdeki köy yerleşmeleri bölgeden bölgeye farklı yerleşme özellikleri göstermektedir. Bir çok köyümüz birkaç küçük yerleşmenin bir araya gelmesiyle kurulmuştur. Bazen köyü meydana getiren meskenlerin her biri birbirlerinden kilometrelerce uzak olabilmektedir.

Köyden küçük yerleşmelerle beraber belediye örgütlü yerleşmeler dışındaki daimi kırsal yerleşmelerin sayısı 73 000'i bulmaktadır. Bu durum köylerin önemli sorunlarla karşı karşıya gelmesine neden olmaktadır. 1924 tarih ve 442 Sayılı Köy Kanunu köylerimizin görev ve teşkilatı ile kendine yeterli olmasını öngörmüştür. Ancak, bu kanunla yüklenilen görevlerin teşkilat, kaynaklar ve malî güç olmadan nasıl yürütüleceği sorunu çözümlenmemiştir (Toprak Karaman, 1998).

Köy Kanunu ile köyün işleri zorunlu ve isteğe bağlı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Zorunlu işler sağlık, bayındırlık, temizlik, tarım, eğitim gibi konuları kapsamaktadır. İsteğe bağlı işler içerisinde ise köyde çamaşırlık, hamam, pazar ve çarşı yerleri yaptırmak, köy korusu oluşturmak gibi görevler yer almaktadır.

Köy Kanunu, köylülere görevler yükleyerek modern kırsal yerleşmeler oluşturmayı öngörmüştür. Ancak, aradan geçen uzun süreye rağmen hedeflenen noktaya yaklaşamamıştır. Köylerimizin önemli bir kısmının yüksek, eğimli, engebeli sahalarda kurulmuş olmaları ve köylerin birbirinden bağımsız ünitelerden oluşması, köylerimizin gelişmesini engelleyici faktörler arasındadır. Ülkemizdeki köylerin % 70.7'si çeşitli derecelerde eğimli konumlarda kurulmuşlardır. Köylerimizin tamamına yakın kısmı kanalizasyon hizmetlerinden faydalanamamaktadır. Köylerimizin ulaşım tesisleri, nitelik ve nicelik açısından yetersizdir. Köy içme suyu şebekeleri köylerimizin büyük kısmında bulunmamaktadır. Elektrik ve telefon hizmetleri modernize edilmemiştir. Elektrik ve telefon kesintileri köylerimiz için halen önemli bir sorundur. Her köy evinde telefon bulunması hedeflenmelidir. Ulusal televizyon kanallarının izlenmesiyle

ilgili sorunlar yaşanmaktadır. Köyün yerleşim alanı genişlemesi plansız olarak gerçekleşmektedir (DPT, 2000).

Köylerimizde inşaatlar atadan kalma usullerle herhangi bir plana dayanmadan yapılmakta ve bu nedenle deprem riskleri köylerimiz için önemli riskler içeren bir doğal afet olamaya devam etmektedir. Köylerin bağlı oldukları idari birim tespit edilirken coğrafi şartların dikkate alınmaması, köylerin ilçe merkezleriyle bağlantılarının kopmasına ve beraberinde sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Eğitim, sağlık vb. alanlarda da köylerimizin durumu iyi değildir. Sağlık personeli yetersizdir. Taşınmalı eğitim hem verimsiz, hem de yüksek maliyetle yapılmaktadır. Ülkemiz köylerinin yaklaşık olarak % 25'ini oluşturan orman köylerinin sorunları devam etmektedir.

Köylere ait diğer sorunların başında üretim-pazarlama organizasyonunun kurulmamış olmasıdır. Örneğin 1998 yılı itibarıyla ekonomik faaliyetler içerisinde hayvancılığın ön planda bulunduğu Şebinkarahisar (Giresun)'da köylüler ürünlerini pazarlayamamaktan, ilçe merkezinde bulunan süt fabrikası ise süt bulamamaktan yakınmaktadır. Ulaşım altyapısının yetersizliği de bu durumu hazırlayan faktörlerden birisidir. Kırsal alanın en önemli örgütlenmelerinden biri olan köylerle ilgili olarak 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu günün gereklerine uygun olarak yeniden düzenlenmelidir. Köyler, belediye benzeri ancak belediyelelerinde ortaya çıkan sorunları tekrarlatmayacak bir yapıya kavuşturulmalıdır. Köy halkının katılımı aranmaksızın her şeyin devletin göreviymiş gibi algılanması, köylüyü her şeyi devletten bekler hale getirmiştir. Köylü hizmetleri benimsememeye başlamış ve bunun sonucu benimsemediği hizmetlere sahip çıkmayarak bakımını da yapmamaya başlamıştır. Toplum kalkınmasında başarı için köylünün her şeyi devlet gelsin yapsın düşüncesinden kurtarılması zorunludur. (Geray 1989) Bunu sağlamak için köylünün yapılacak hizmetlerin gerekliliğine inanması sağlanarak karar mekanizmasına mutlaka katılımı sağlanmalıdır.

İl Özel İdareleri: Kırsal alanlara hizmet götürecek en önemli örgütlenmelerden biri İl Özel İdareleridir. Bugün de kimi maddeleri yürürlükte olan 1913 yılının “İdare-i Umumiye-i Vilayat Kanun-u Muvakkatı” (İllerin Genel Yönetimi Geçici Yasası) ile bugünkü biçimleri verilerek kurulmuştur. Türkiye’de İl Özel İdareleri öteden beri merkezi yönetimin ajanı olan valilerin sıkı otoritesi altında bir devlet dairesi görünümündedir (Toprak Karaman, 1998).

Bugüne kadar mevzuat ile verilmiş görevleri bir bütün halinde yerine getirmediği bilinmekle beraber, çeşitli dönemlerde yapılan değişiklik ve ilavelerle, çağın en önemli teknik kamu hizmetlerinin il düzeyinde yürütme sorumluluğu bu idarelere verilmiştir (Toprak Karaman, 1998). İl Özel İdarelerinin ile ilişkin yerel hizmetleri 78. maddede sayılmıştır bu görevler ana hatları ile aşağıdaki gibidir.

Bayındırlık ile İlgili Görevleri: Yapım, bakım ve onarımı Bayındırlık ve İskan Bakanlığına ait olan yollar dışında, il içindeki ilçe ve bucakları birbirine bağlayan yollar ile bunlara bağlı geçitleri yapmak ve sürekli onarımını sağlamak; göl ve bataklıkları ıslah etmek, kurutmak; şehir ve kasabalara içme suyu getirmesi, elektrik ve havagazı ile aydınlatma yapılması ve elektrik dağıtımı için imtiyaz vermek.

Eğitim ile İlgili Görevleri: İlköğretimin sağlanması için genel, gerekirse gezici ilkokullar, öğretmen okulları, işçiler ve yoksullar için gece okulları, orta dereceli okul binaları yapmak, bunların giderlerini karşılamak ve yasalar uyarınca bu okulları yönetmek ve denetlemek.

Tarım İle İlgili Görevleri: Örnek ve deneme çiftlik ve tarlaları, fidanlıkları, çiftlik okulları, damızlık hayvan depoları kurmak, tarımsal ürünler ve ehli hayvan sergileri açmak, yarışmalar düzenlemek, ödüller vermek, tarımsal ürün cinslerini iyileştirmek, il iklimine uygun yeni ürünler yetiştirilmesini sağlamak amacıyla parasız fidan ve tohum dağıtmak, tarımsal merkez durumunda olan yerlerde herkesin yararlanabileceği hasat harman ve kalbur makinaları ile her türlü başka

tarım araçlarını bulundurmak, bunları çiftçilere kiralamak, tarım müzeleri ve tarım yardımlaşma şirketleri kurmak gibi tarımın gelişmesini sağlayacak her türlü önlemi almak ve bunları uygulamak.

Ormancılık İle İlgili Görevleri: Orman yetiştirmeye uygun yerlerde orman yetiştirmek, yabani ağaçların aşılmasını sağlayarak, yararlı duruma getirmek.

Sağlık ve Sosyal Yardım İle İlgili Görevleri: İl içinde kredi sandıkları açmak, açacaklara izin vermek, uygun yerlerde sanayi odaları ve sanayi okulları açmak, buralarda yerel gereksinmelere uygun sanayi ürünlerinin özendirilmesi için sergiler, yarışmalar düzenlemek, ödüller vermek, sanayi müzeleri kurmak, gerekli olan yerlerde ticaret odaları ve ticaret borsaları kurmak, sergiler açmak, pazar ve panayır yerleri kurmak, fabrika kurulmasına izin vermek, ticaretin gelişmesi ve kolaylaştırılması ve yerel refahın arttırılması için gerekli her türlü önlemi almak.

Ulaştırma İle İlgili Görevleri: İl içinde taksi ve otobüs işletilmesine izin vermek, şehir ve kasabalarda yararlı belediyelere ait ve devletçe saptanacak kurallara uygun olmak ve süresi 40 yılı aşmamak koşulu ile hayvan, buhar yada elektrikle işleyen tramvay çalıştırılması için imtiyaz vermek (Tamer, 2003).

İl özel idareleri, kuruluşunda üstlendikleri yukarıda sayılan görev ve işlevleri nedeniyle kırsal alanların gelişmesi için gerekli çeşitli projeleri ve yatırımları gerçekleştiren önemli bir kuruluş olarak doğmuştur. Ancak, 1913 yasası doğru dürüst uygulanmadan, Cumhuriyet dönemine geçilmiştir. Ne var ki, Cumhuriyet döneminde de İl Özel İdareleri üslenmiş oldukları bu görevi başarıyla yürütebilen canlı ve etkin bir kuruluş olma niteliğini kazanamamıştır. 1987 yılında 3360 sayılı yasa ile yapılan değişiklikle; özel idare hizmetlerinin merkezi idare birimlerince yürütülmesi zorunlu kılınmış, ayrıca kendilerine özgü hizmet birimi kurma takdir ve yetkisi tamamen kaldırılarak yukarıda sayılan görev ve hizmetler sınırlandırılmıştır.

Günümüzde İl Özel İdareleri “devletin üslendiği hizmetleri, onun kararlaştırdığı para ile, onun kararlaştırdığı yerde ve onun personeli aracılığıyla yapmaya çalışan bir emanet komisyonu” durumundadır. İl Özel İdaresinin bu işleri, özetle, şu biçimde gerçekleşmektedir: Özellikle Milli Eğitim, Tarım ve Köy İşleri, Sağlık Bakanlıklarının bütçelerinde illerdeki okul yapımı, köy hizmetleri, sağlık ocağı vb. hizmetler için ayrılan ödenekler, bütçe yasası kurallarından yararlanılarak İl Özel İdarelerinin bütçelerine aktarılmakta, anılan hizmetlere ilişkin programlar il meclislerince kabul edildikten sonra, onaylanması için merkeze gönderilmektedir. Bakanlıklar kendi görev alanları ile ilgili programları istedikleri gibi değiştirebilmektedirler. Uygulamada bu değişikliklerin, merkezde yoğunlaşan siyasal etkilerle yapıldığı ve sonuçta yerel gereksinmelere uymayan, ussallıktan uzak programların ortaya çıktığı bilinmektedir.

Örneğin köy hizmetleri programlarında merkezin değişiklikleri ile örneğin camiye ihtiyacı olmayan köye cami, camisi olmayan köye minare, içme suyu henüz getirilmemiş köye köy içi dağıtım şebekesi yapılması yer alabilmektedir. Gerçekte kesin rakamlar belli olmamakla birlikte İl Özel İdareleri, yukarıda belirtilen alanlardaki kırsal nitelikte altyapı projeleri için, özellikle okul binaları yapımında ve tarım, el sanatları, turizm vb. alanlardaki kalkınmaya yönelik merkez kuruluşlarının projelerinin (meyve, ağaç ve tohum ıslahı, hayvan nesli ıslahı, halı dokuma, gümüş işçiliği, arıcılık, ipek böceği yetiştirilmesi, biçki dikiş, marangozluk kursları vb.) uygulamasına katkıda bulunmaktadır.

Ancak, İl Özel İdareleri mevzuatta kendilerine verilen görevlerini yerine getirememektedir. Bu nedenle söz konusu idarelerin örgütlenme yetersizliği gibi nedenlerle etkin çalışmadıkları ve kaldırılmaları veya kendilerine işlerlik kazandırılacak yeni görevler verilmesi gereği çeşitli araştırmalarda ileri sürülmektedir (Toprak Karaman, 1998).

Yeniden düzenleme yapılarak halen merkezî idare ve taşradaki teşkilatlar tarafından sürdürülen hizmetler il ve ilçe yerel yönetimlerine devredilmelidir. Taşradaki hizmet birimleri, yörelerin kendi şartlarına göre yeniden

düzenlenebilmeli ve il ve ilçe özel idarelerinin emrine verilmelidir. Ayrıca, hizmetlerin yerel kaynaklarca karşılanması ve büyük projelerde merkezî idare ile koordinasyonun sağlanması için gerekli unsurlar bu yasada yer almalıdır. İlçe özel idarelerine mali özerklik sağlanarak tüzel kişiliğe kavuşturulmalıdırlar. Böylece, yörelerin kendi kaynak ve ihtiyaçlarından yola çıkan rasyonel planlar yapmak ve sorunları kısa sürede çözmek mümkün olabilecektir. *Kamuda Yeniden Yapılanma* çerçevesinde İl Özel İdarelerine yeni görevler yükletildiğini sağlık, milli eğitim, turizm, köy hizmetleri ve buna paralel gelir kaynaklarının da verileceği tasarılanmaktadır. Aksi takdirde önceden başlanmış devam ede gelen bitirilememiş atıl yatırımlar olduğu gibi kalacaktır.

Merkez Köyler, Birlikler, Sendikalar, Ziraat Odaları, Şirketler ve Diğer Örgütlenmeler

Merkez Köyler ; Kırsal yerleşme birimlerinin sayısının oldukça yüksek olması, yerel ve merkezi bütün kamu hizmetlerinin bu birimlerden her birinde sağlanmasını olanaksız kılmaktadır. Bu nedenle, köy kümelerinin oluşturduğu, nüfusu bir ölçüde yoğun yörelerde, merkezde bulunan bir yerleşim yerini, “Hizmet İstasyonu” olarak geliştirerek, yerel toplulukları bu yoldan etkilemek, kalkınmalarını sağlamak “Merkez Köy” düşüncesinin ortaya atılmasına yol açmıştır. “Merkez Köy” yaklaşımının yararı; bir yandan, hizmetlerin mal oluşunun azaltılması, bir yandan da kamu hizmetlerinin yurt genelinde belli bir düzeyde gerçekleştirilmesine olanak vermesidir. “Merkez Köy” düşüncesinin altında, aynı zamanda, hizmetleri yurttaşla daha yakından sunmak; nüfusun, yerleşim yerleri ve coğrafi bölgeler arasında gelecekte daha dengeli dağılımını sağlamak için nüve olarak hizmet görecektir yerleşim yerlerinin tohumlarını atmak yatmaktadır. “Merkez Köy”lerden vatandaşla sağlanması öngörülen yerleşik hizmetler arasında; sağlık evleri ve ocakları, ana-çocuk sağlığı istasyonları, temel eğitim ve yatılı bölge okulları, sabit mesleki köy kursları, tarımsal yayım yapıları, aşılama ve yapay tohumlama istasyonları, PTT şube ve ajanları, karakollar, pazar yerleri ve benzeri hizmet birimleri sayılmıştır.

III. Beş Yıllık Kalkınma Planı “Merkez Köy”lerden, hizmetlerin kapsam ve sınırını genişletmelerinin, mal oluşu düşürmelerinin, hizmetlerden bütün köylü nüfusun yararlanmasını sağlamalarının, köy nüfusunun pazarla bütünleşmesini gerçekleştirmelerinin beklendiğini belirtmiştir. 6.12.1983 tarih ve 83/7493 sayı ile yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile; kırsal alana yönelik hizmetlerin, icracı kuruluşlar ve belli öncelikli yerleşme merkezleri aracılığı ile çevre yerleşimlere zamanında ve eksiksiz olarak ulaştırılmasında ve götürülmesinde birliğin sağlanması amacıyla merkez köylerin kurulduğunu açıklamakta ve karar ekinde merkez köyleri iller itibarıyla liste halinde vermektedir. Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenen merkez köylerin sayısı 4319, merkez köylere bağlı köy sayısı ise 36022’dir. Merkez Köyü en fazla olan iller sırasıyla Konya, Sivas, Ankara, Balıkesir, İzmir, Kars, Kastamonu ve Ordu illeridir. Kırşehir, Niğde, Burdur, Isparta, Muş, Tekirdağ, Tunceli, Kırklareli ve Nevşehir en az sayıda Merkez Köyü olan illerdir. 1990 yılı itibarıyla nüfusu iki binin altında 79 342 yerleşme birimi bulunmakta, bunlardan; 35 023’i tüzel kişiliği olan köy muhtarlıklardır. 44 319 yerleşim birimi bu muhtarlıklara bağlı mahalle, kom, mezra ve oba gibi köyaltı yerleşim birimleridir. Merkez köylere götürülen hizmetler iki kategoride ele alınmıştır. 1983-1990 itibarıyla bu hizmetler;

1. Kademe hizmet : “Su, elektrik, sağlık, eğitim, ulaşım, haberleşme”

2. Kademe hizmet : “Güvenlik, tarıma dayalı teknik yardım, küçük sanayi, imalathaneler, orta seviyeli eğitim hizmetleri, yetişkin eğitimi, tapu-kadastro, nüfus, kooperatif, banka şb., soğuk hava deposu, ticarethaneler, spor ve eğlence tesisleri gibi hizmetler” olarak belirlenmiştir.

Bu süreçte önemli sayıda merkez köyde (% 16) belediye teşkilatı kurulmuştur. Birçok merkez köy de ilçe statüsüne geçmiş olup, 1. ve 2. kademe hizmetlerde azımsanmayacak gelişmeler olmuştur. Ekonomik altyapı olarak kabul edilen sanayi tesisi bulunan merkez köylerin bölgelere göre dağılımında; Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaştığı ve bu bölgelerde bu bölgelerde gelişmelerin daha hızlı olduğu ortaya çıkmıştır. Kooperatifleşme

konusunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi dışında tüm bölgelerde özellikle sulama kooperatifinde önemli artışlar olmuştur.

Tüm illerdeki merkez köylerde hizmetlerin dağılımı yıllar itibarıyla farklı özellikler göstermektedir. Özellikle nüfus bakımından büyük ve gelişmiş illerdeki merkez köylerin, önemli oranlarda belediye kuruluşları olan beldelere dönüştüğü görülmektedir. Sosyal ve kültürel altyapı, ekonomik altyapı ve fiziki altyapı olanakları itibarıyla yine büyük ve gelişmiş illerdeki merkez köylerde bu hizmetlerin önemli oranlarda arttığı, diğer illerdeki merkez köylerde oranların daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Endüstrilerin kırsal alana nüfuzu, modern hizmetlerin kırsal alanda yaygınlaştırılması, tarımsal girdi temininden üretim değerlendirilmesine kadar gerekli zincirin kurulması, köylünün ortak girişimlerinin geliştirilmesi, kamu hizmetlerinin etkinliğinin artırılması ve kırsal alandaki yerleşimlerin düzenlenmesi için merkezi özellikteki yerleşmelerin tespit edilerek bunların kırsal alan planlamasında bir araç olarak kullanılmaları toplumsal dinamizmi de yönlendirecektir.

Merkez köylerin kırsal alan planlanması ve kalkınması konusundaki işlevini belirlemek amacıyla yapılacak çalışmalara, uygulanacak politikalara temel veriler sağlanması ve Türkiye genelinde yeni yerleşme alanlarının oluşturulması amacıyla çağımızın yaklaşımları doğrultusunda gerekli çalışmaların başlatılması için ilk aşama olarak düşünülmüştür. Birinci B.Y.K.P. hedefleri doğrultusunda başlatılan kırsal yerleşmelerdeki dağınıklığın düzenlenmesi çalışmaları 3.B.Y.K.P.'nda somut hedeflere ulaşılmış ve dağınıklığa merkezi köy yaklaşımının çözüm olacağı belirtilmiştir. 4.B.Y.K.P. merkez köy yaklaşımına köykent modeli ile farklı bir boyut getirmiştir. 5. ve 6. B.Y.K.P. kırsal kalkınma politikalarından biri olarak kırsal kesime dinamizm kazandırmak amacı ile “*Kırsal Alan Planlama*” yaklaşımı çerçevesinde hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayi yatırımlarının merkez köy ve kasabalara yönlendirilmesinin desteklenmesini benimsemiştir (DPT 2000).

Birlikler ; Birlikler, kırsal kalkınmanın demokratik örgütleri olması itibarıyla önem taşıyan kuruluşlardır. Kentleşme olgusuna bağlı olarak kırsal nüfus oranı, özellikle 1950'li yıllarda girilen tarımsal mekanizasyon süreciyle birlikte giderek azalmış ve 1980 yılındaki % 56 oranından, 1985 yılında % 47, 1990 yılında ise % 41'ler düzeyine düşmüştür. Özellikle 1997 yılı nüfus tespiti çalışması ile nüfus artış hızının % 2'lerin altına inmiş olduğu sonucunun çıkmış olması, demografik gelişmelere ilişkin olarak daha iyimser yorumlara neden olmaktadır. Kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı halen önemini korumaktadır. 1997 Genel Nüfus Tespiti sonuçlarına göre, nüfusun % 35'i (22.1 milyon kişi) il ve ilçeler dışında kalan kırsal kesimde yaşamaktadır.

1990 nüfus sayımına göre; Marmara ve kısmen Akdeniz Bölgeleri genel ortalamanın altında bir kırsal nüfusa sahipken, özellikle Doğu, Güneydoğu, Karadeniz, Ege ve İç Anadolu Bölgeleri ortalamanın üzerinde bir nüfusa sahip bulunmaktadır. Asıl sorun, kırsal nüfusun mutlak değerinde önemli bir değişikliğin henüz yaşanmamış olmasında ve nüfus-kaynak ilişkilerinde yatmaktadır. 1997 Nüfus Tespitine göre kırsal alanda 22.1 milyon kişi yaşamaktadır ki 1970 yılında 21.9 milyon, 1980 yılında 25 milyon ve 1990 yılında ise 23 milyon kişinin barındığı düşünüldüğünde; henüz iyimser olunacak bir kırsal dönüşümün yaşanmadığı ve özellikle teknolojinin işgücüne yüksek oranlarda ikame olduğu bir süreçte, kentsel çekici dinamiklerin bu dönüşümü yeterince hızlandıramayacağı sonucu çıkmaktadır (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

Tarımsal alandaki faal nüfusun 1990'lı yıllara kadar artması ve bu trendde olağanüstü bir değişikliğin henüz yaşanmamış olması, çalışabilir kırsal nüfusun halen önemli düzeyde olduğunu göstermektedir. 1970 yılında 10.2 milyon olarak belirlenen kırsal faal nüfus oranı % 42.4 düzeyindeyken, 1980 yılında 11.1milyon ve 1990 yılında ise 12.5 milyon kişi düzeyini yakalıyor. 1990'lı yıllarda mutlak bir artış söz konusu olmasına rağmen, 1970 yılına göre oransal bir düşüşün ortaya çıktığı, % 41.1 düzeyine gerilediği gibi bir sonucu veriyor ki; daha bu oran bile,

çalışabilir nüfusun yarısına yakın bir dilimin halen kırsal kesimde tutulduğunu gösteriyor (DPT, 2000). Kırsal kesim nüfus yapısı, toplumsal gelişmenin dengeli sağlanması yönünde ciddi bir kısıt oluşturma niteliğini halen korumaktadır. Kentlere göçün kaynağı olma özelliğini de uzun bir süre daha koruyacağına benzetmektedir.

Köy ve kent nüfusuna ilişkin değerlendirmeler, 1950 baz yılına göre, 1990 yılında kentlerin nüfus endeksinin 636'ya yükseldiğini, köy nüfusunun ise 148 düzeyine çıktığını gösteriyor. Kentlerin nüfus kaynağının önemli bir diliminin köyler olduğu bilindiğine göre, niteliği de hesaba katıldığında, kentsel nüfus artış sürecinin uzunca bir süre daha devam edeceği sonucu çıkmaktadır. Kırsal alanda, kadınlar arasında daha fazla olmak üzere, okur-yazarlık, okullaşma ve okula devam oranlarının düşüklüğü halen önemini korumaktadır. Katılımcılığın demokratikleşmeyle özdeşliği tüm kesimlerce kabul edildiği günümüzde; son nüfus sayımına göre, toplam nüfusun % 52.5' ini oluşturan kadın nüfusun kırsal alandaki ekonomik bağımlılığı ve geleneksel bakışlar nedeniyle sosyal yapıdaki yerinin geri planda olması, katılımcı yaklaşım anlayışının yerleştirilmesinde engel oluşturmaktadır. Sağlığın korunması, hijyen ve beslenme alanlarındaki bilgi ve uygulamalar yetersizdir. Toplum katılımındaki yetersizlik, gerek kamu kesiminde görev yapan planlayıcı ve uygulayıcılar ve gerekse geleneksel yapıdaki kesim için üzerinde durulması gereken bir faktör olarak düşünülmektedir. Altyapı yetersizliğinin hissedildiği alanlar ve sorunları aşağıda belirtilmektedir:

Konut ve yakın çevresi: Nitelikli konut, konut büyüklüğü, konut içerisindeki refah unsurları (kullanma suyu, ev eşyaları, donanımı), konutların parsel düzeni, genişliği ve üretime ilişkin binaların konumu halen beklenen düzeyde değildir. Yerleşmelerdeki kanalizasyon, iç yollar, yeşil alanlar, hizmet binaları ve imkanları kısıtlıdır.

- Temel kamu hizmetleri ve altyapı,
- Ulaşım sistemi,

- Kullanma-içme suyu temini,
- Enerji ve haberleşme de hala sorunlar yaşanmaktadır

Doğal kaynakların kullanımı: Toprak kullanım sistemi, ciddi sorunlar içermektedir. Toprak kaybı önlenememekte, toprak kaynağı yeterince korunamamakta ve amaç dışı kullanım sorunu ciddiyetini korumaktadır. Tarım kesiminde, toprağın korunmasına yönelik ürün deseni uygulamasına henüz etkinlikle geçilememiştir. Ormanların korunması ve yeni orman alanlarının geliştirilmesinde de sorunlar vardır. Orman yerleşimleri rehabilite edilmeli ve orman-insan ilişkileri yeniden düzenlenmelidir. Ağaçlandırma ve tür seçimi önem arz etmektedir. Orman işletmeciliğinde, orman köylüsü katılımının etkinleşmemesi, ortaya çıkan olumsuz sonuçların önemli bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Sulama projelerinde, kamu harcamalarının makul bir orandaki dönüşümü henüz tam sağlanamamaktadır. Su kirliliği ciddi bir sorundur. Tarımda su kaynakları henüz verimli kullanılamamaktadır.

Kırsal üretim ve gelir düzeyi arasındaki uyum: Üretimde süreklilik ciddi bir sorundur. Gelir dağılımında, kır-kent arasındaki uçurum henüz kapatılamamıştır. Ürün deseni ile sanayi ihtiyaçları arasındaki denge, makro kararların da etkisiyle kurulamamaktadır. Üretim, girdi tedariki ve girdi kullanımı aşamalarında üreticinin gelir ve kaynak payını arttırıcı önlemler henüz yeterli değildir. Kırsal üreticinin, finansman kaynaklarına erişim imkanlarında kısıtlar söz konusudur.

Uluslararası anlaşmalara uyum: Başta GATT ve AB olmak üzere uluslar arası anlaşmaların gerekleri doğrultusunda, yeni yapısal iyileştirmeler ciddi bir ihtiyaçtır.

Kırsal nüfus ve gelir ilişkisi: Tarım sektörünün ulusal hasılaya katkısı, düzeyini koruyamamakta ve giderek azalmaktadır. 1979 yılında % 24 oranında gerçekleşen tarımsal GSYİH, 1996 yılında % 13.5 düzeyine inmiş bulunmaktadır. Tarım sektörünün mutlak gelir artışında da oransal bir azalışın söz konusu olduğu

bilinmektedir. 1970-1980 zaman diliminde % 10.7 düzeyinde gelişen tarımsal hasıla, 1980-1990 arasında % 6.52 düzeyine inmiş bulunmaktadır. 1990'lı yıllarda, kişi başına tarımsal gelirdeki değişim kırsal nüfusun lehine değildir.

Kırsal nüfus, 1995 yılında Türkiye'de kişi başına düşen ortalama gelirin % 36'sını alırken, 1996 yılındaki oran % 34'e düşmüş bulunmaktadır. Gelir yapılarının çiftçi yararına gelişmediğini iç ticaret hadleri de göstermektedir. Tarımsal ürünlerin sanayi ürünlerine göre fiyat değişiminde; özellikle 1990'lı yıllardaki düşüşün çok önemli olduğu ve açılan makasın % 45'lere varan kaynak transferine yol açtığını görülmektedir(DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

Kırsal nüfus ve arazi varlığı ilişkisi: Arazi verimi ve gelir potansiyeli, toprak niteliğine ve pazar ilişkileri açısından bölgelere göre değişmektedir. Bununla birlikte toprak, tarımsal üretim için halen önemini korumaktadır. Nüfus artışı, bu temel girdi üzerinde önemli bir baskıya dönüşmektedir. Nitekim, 1970 yılında faal nüfus başına düşen tarımsal alan 27 dekardan, günümüzde 20 dekara inmiş durumdadır. Tarım Sayımları sonuçlarından da anlaşılacağı üzere, 1-50 da. grubundaki işletmelerin kontrol ettiği arazi miktarında da önemli gerilemeler yaşanmıştır. 1970 sayım yılına göre, 1990-91 sayım yılında % 7.5 oranında bir arazi kaybı söz konusu olmuştur. İşletmelerin % 70 ine yakınının bu dilim içerisinde faaliyet gösterdiği düşünüldüğünde, küçük üretimin halen önemini koruduğu ve arazi varlığını da giderek yitirdiği sonucu çıkmaktadır.

2.4: Kırsal Yapının Güçlü ve Zayıf Yanları

Türkiye'nin genç ve dinamik bir nüfusa sahip bulunması, ekolojik varyasyonların ürün çeşidi seçeneklerine imkan vermesi, su kaynaklarının varlığı, artan kent nüfusuna bağlı olarak tarım dışı kesimde, tarımsal ürünlere karşı talebin artarak çeşitlenebilme potansiyelini taşıması, özellikle yakın komşu ülkelerle gelişebilir ticaret potansiyelinin varolması, AB sistemine dahil olabilme imkanının varolması gibi faktörler; yapıya güç kazandırabilecek verileri oluşturmaktadır.

Planlama ve düzenleyici politika eksikliği ve kamu kuruluşları arasında koordinasyon yetersizliği, yerinde kalkınmayı özendirici politikalarındaki yetersizlik, mülkiyet dağılımı ve arazi kullanımındaki dengesizlik, ortak davranış yetersizliği ve bunun yeterince özendirilememesi, yetersiz sermaye ve kredi finansmanına erişim güçlüğü, altyapı yetersizliği, mono-kültür tarım ve buna bağlı olarak hammadde ve girdi arzındaki sınırlılık, yeterince gelişmemiş sanayi, eksik Pazar ve sınır ötesi ekonomilere erişememe, insan kaynaklarının ve iş kültürünün geliştirilmemiş olması, toplumsal tabakalaşmadan (gelenekler) kaynaklanan sorunlar, nüfus artışı ve nitelikli nüfusun göçü, yeni ürün, yeni hizmet ile teknolojik yeniliklerin yeterince bilinmemesi, kamusal alanın kullanımında nihai yararlanıcıların katkılarının/görüşlerinin karar aşamasında alınmaması, katılımcılık ilkesinin işletilmemesi, bilgi ve veri kaynaklarının yetersizliği yada erişim güçlüğü gibi olgular ise zorluklarımızı teşkil etmektedir. (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

2.5: Kırsal Kalkınma Uygulamaları ile Ulaşılmak İstenen Amaçlar :

Kırsal alanda yaşayan insanların refah ve yaşam seviyelerinin yükseltilmesi için alt yapı hizmetlerinin eksiksiz olarak götürülmesi için kırsal kalkınma politikaları uygulanmaktadır. Bunun sağlanması için şu önlemler alınmalıdır ;

- ✓ Dağınık yerleşim ünitelerinin toplulaştırılarak, tarımsal altyapısı ile birlikte sosyal altyapı bir bütün olarak planlanmalıdır. Kırsal alanda yolu olmayan yerleşim yeri kalmamalı ve grup köy yollarına öncelik verilerek tamamı asfaltlanmalıdır
- ✓ Yerleşim dağınık ve küçük olduğu yerlerde cazibe merkezleri oluşturularak, imarlı ve planlı bir şekilde sosyal, kültürel ve ekonomik tesisleri yapıp, çevredeki küçük ünitelerin bu merkezlerdeki hizmetlerden faydalanması sağlanmalıdır.
- ✓ Mevcut yerleşim yerlerinin gelişme alanları bir imar planı doğrultusunda yapılarak, gelişigüzel yapılaşmanın önlenmesi sağlanmalıdır.

- ✓ Kırsal alanda imar planı uygulaması getirilmesi zorunlu olmalıdır. Bu husus deprem, şebekeli içme suyu, kanalizasyon ve köy içi yolları yönünden de önem arz etmektedir.
- ✓ Kırsal alanda da yaşayan insanların depremden zarar görmemeleri için depremle ilgili mevzuatın buralarda da uygulanmasının zorunlu tutulması sağlanmalıdır.
- ✓ Tarım arazilerinin korunarak, verimlerini artırıcı uygulamaların yapılması gerekmektedir. Sulanamayan araziler için uygun sulama projeleri yapılarak, sulama teknikleri ile sulama veriminin artırılması sağlanmalıdır.
- ✓ Dağınık ve küçük olan tarım arazileri toplulaştırılarak, teknolojinin uygulandığı ekonomik üniteler haline getirilmelidir.
- ✓ Ürünün kaldırılması ve pazarlanabilmesi için tarla içi yollar yapılmalı ve hatta ürünün cinsine göre gerekiyorsa bu yollar asfaltlanmalıdır.
- ✓ Çiftçilerin ihtiyacı olan tarımsal girdilerin sağlanmasında tohum, yedek parça, gübre, ilaç, akaryakıt ve ürünün pazarlanmasında çiftçilere kolaylık sağlanması ve yardımcı olunması için demokratik kooperatiflerin desteklenmesi veya üreticilerin sosyal dayanışmasını sağlayıcı derneklerin / birliklerin kurulması sağlanmalıdır.
- ✓ Ülke ekonomisine kısa sürede katkı sağlayacak projelere öncelik verilmelidir. Kırsal alana götürülen hizmetlerin, özellikle tarımsal altyapı hizmetlerinin yapımında ve yönetiminde hizmetten yararlanacak olanların fikirsel, fiziksel ve mali katılımları sağlanmalı, bu şekilde elde edilecek gelirlerle yeni yatırımlara kaynak yaratılmalıdır. Bu şekilde katkı sağlayanlar, kendilerine getirilen hizmetleri benimseyecek, ekonomik olarak kullanacak ve koruyacaktır. Bu da kamunun yükünü azaltacaktır.
- ✓ Kırsal alanda yaşayan insanların gelirini artırmak ve işsizliği azaltmak için; yöresel ve bölgesel potansiyel iş imkanları (kayak, turizm, arıcılık, tavukçuluk, hayvancılık, halı ve kilim dokumacılığı vb.) değerlendirmeli, gerekirse kredi verilerek katkı sağlanmalıdır.

- ✓ Ülke genelinde, genel kırsal kalkınma stratejisine dahil edilecek alanların çerçevesi saptanarak, uygulamada kalacak alanlarda yeni cazibe merkezlerinin tespiti yapılmalıdır. Buna göre; ulaşım noktaları, mevcut-yeni ulaşım güzergahları belirlenmeli, bunların ara kesitlerinde de; kırsal sanayi alanları, ortak mera alanları, ürün borsaları ve yatılı bölge okulları ile diğer tesislerin yerleri belirlenmelidir. Her il bazında da belirlenen stratejilere göre hazırlanacak genel uygulama projesinin yerel uygulama alanları, çevre düzeni planı çerçevesinde belirlenmelidir.

Her bir çevre düzeni bazında da en az birer pilot uygulama alanı tespit edilmelidir. Pilot uygulamaların somut örnekleri ortaya konulmalıdır (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

Uzun vadeli amaçlara gelince; pilot uygulamalar analiz edilerek, gerçekleştirilebilecek olanların yaygın hale getirilebilmesi için; kalkınma stratejileri doğrultusunda değerlendirmeler yapılarak, belirlenmiş çevre düzeni planları bazında uygulamaların yaygınlaştırılması şeklinde özetlenebilir.

Uygulamalarda “*modern köy modern tarım*” ilkesinden hareket ederek, bütün bu çalışmalar doğrultusunda uzun dönemin ortalarından itibaren yer yer çiftçi ailesi tanımından tarımsal işletmeler uygulaması altyapılarının hazırlıkları oluşturulmalıdır. Böylece, kırsal alandan büyük kentlere göç önlenerek, kırsal alandaki insanların bulundukları yörede modern kentsel yaşama kavuşturulması ve gelişen dünyanın nimetlerinden yararlanması sağlanmış olacaktır.

Bu Amaçlara Ulaşmada Yapılması Gereken Yasal Düzenlemeler :

- ✓ Belirlenen kırsal kalkınma stratejilerinin uygulamaya konulmasında gerekli olan uygulama projeleri için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- ✓ Kırsal alanda imar planlarının ve deprem yönetmeliklerinin uygulanabilmesi için, 442 sayılı Köy Kanunu günün şartlarına ve ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmelidir.

- ✓ Hizmetin benimsenmesi, hizmete sunulan araçların ve tesislerin korunması ve yeni hizmetlerin yapılmasına kaynak oluşturulması için; proje bedelinin belirli bir kısmının hizmetten faydalananlar tarafından karşılanması ile ilgili yasal düzenleme yapılmalıdır.
- ✓ Arazi toplulaştırma yasası çıkarılmalıdır. Bu yasanın ilgili maddeleri içerisinde özellikle sulama projelerinde uygulanan toplulaştırmalarda; baraj kamulaştırmalarından etkilenecek vatandaşların yerleri terk etmek durumunda kalan ailelerin bir kısmına, bu toplulaştırma sahalarında iskan edilme olanağı sağlanması yönünde düzenlemeler yer almalıdır (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).
- ✓ Çiftçi (üretici) birliklerinin kurulması ile ilgili yasa çıkarılmalıdır.
- ✓ DSİ'ce inşa edilen sulama projelerinde, sulama işletmelerinin devredildiği sulama birliklerinin kuruluş, işleyiş ve uygulamaları yasa ile düzenlenmelidir.
- ✓ Orman köylülerini yoksulluktan kurtarmak için; çok uzak ve bulunduğu yerde kalkındırılması mümkün olmayan orman köylerinin durumu bir plan dahilinde incelenerek, bu köylerin nakli konusunda gerekli çalışmaların sonuçlandırılması,
- ✓ Orman arazisinin mülkiyeti devlete ait olsa bile, orman flora ve faunasından orman köylülerinin yararlanarak düzenli bir ekonomik yarar sağlamalarının temini ve orman köylülerinin orman yönetimine katılımı için gerekli yasal düzenlemelerin sağlanması,
- ✓ Orman turizmi, avcılık, eko-turizm ve benzeri gelir getirici kaynakların değerlendirilmesi konusunda özendirici yasal uygulamaların gündeme getirilmesi,
- ✓ Orman Genel Müdürlüğü'nün genel bütçeden destek almaksızın çalışmasının sakıncalarının ele alınarak, gerekli iyileştirici tedbirlerin yasal düzenlemelerle ele alınması,

- ✓ Ormanda yasa dışı ağaç kesimi ve kaçak odun ticaretinin engellenmesi için orman görevlilerinin yasal yetkilerinin geliştirilmesi konusunda mevzuat çalışmaları yapılması, önem arz etmektedir.
- ✓ Köy yönetiminin güçlendirilmesi için köy kanununun ilgili maddelerinde değişiklikler yapılarak, köy idare heyetinin fon olanaklarına kavuşturulması ve dolayısıyla köy yönetiminin adeta küçük bir belediye gibi çalışmasının sağlanması yolunda çalışmalar yapılması yararlı görülmektedir.

Türkiye Tarımının Sürdürülebilir Stratejileri: Tarımın GSYİH içindeki payı 1980 yılında % 26 seviyesinde iken, 1997 yılında % 14.5'e gerilemiştir. 1980 yılında toplam ihracat değerinin %57'sini oluşturan tarım sektörünün, toplam ihracat içindeki payı 1997 yılı itibariyle %10.3'e düşmüştür. Ayrıca 1997 yılında Gıda Sanayii de toplam ihracat içinde % 12 paya sahiptir. 1980-1997 yılları arasında tarım sektöründe istihdam edilenlerin toplam istihdama oranı % 62,5'den % 42'ye gerilemiştir. GSMH ve toplam ihracat içindeki payının nisbi olarak azalmasına karşılık, sektördeki aktif nüfusun ve istihdamın yüksek oranlara sahip olması ve beslenme ile doğrudan ilişkisi açısından tarım, ekonomideki önemini halen korumaktadır (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

Uygulanmakta Olan Politikalar : Ülkemizde tarımsal politikalar; fiyat müdahaleleri, girdi destekleri, zirai kredi faiz sübvansiyonları, doğal afet ödemeleri, süt teşvik primi ödemeleri, bazı yıllarda ödenen destekleme primleri, araştırma, eğitim, yayım, ve denetim gibi genel hizmetlerle ilgili kamu faaliyetleri, büyük ölçüde kamu tarafından sürdürülen tarımsal altyapı yatırımları, yatırım ve ihracat teşvikleri ile sürdürülmektedir.

Son yıllarda tütünde kota uygulamasına dayalı tazminat, çayda gençleştirmeye yönelik budama tazminatı, tütün ve pamuk için uygulanan ve kamuoyunda prim sistemi olarak adlandırılan prim uygulaması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 1998 yılı sonunda zeytinyağı da prim kapsamına

alınmıştır. İç pazar fiyatlarının istenen düzeyde tutulması için hayvansal ürünler, çay, şeker ve hububat gibi ürünlerde yüksek ithalat korumaları uygulanmaktadır. Tütün, şeker ve çay için ekim alanlarının sınırlandırılmasına yönelik düzenlemeler sürdürülmektedir (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

GATT Uruguay Türu Tarım Anlaşması ÷lke taahhütlerimiz çerçevesinde tarım ürünleri ihracatında ihracat iadesi ödemeleri yapılmaktadır. Kamu kaynaklarına olan baskının azaltılması ve verimlilik artışı amacıyla yapılan tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesinde, TSEK (Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu), EBK (Et ve Balık Kurumu) ve Yem Sanayii A.Ş. ile başlanmış, TSEK (Türkiye Süt Endüstrisi Kurumu), ve Yem Sanayii A.Ş. tamamen özelleştirilmiştir. Ürünlerin pazarlanması ve üreticilerin örgütlenmesi ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmadan hayvansal üretimle ilgili üç KİT'in aynı anda özelleştirilmesi, hayvansal ürün piyasalarında olumsuz etkiler yaratmış ve hayvancılığın gerileme eğilimini artırmıştır.

Bu nedenle EBK tamamen özelleştirilmemiştir. Bunun devamında Çaykur ve gerekli yasal düzenlemeler tamamlandıktan sonra da Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü'ne ait şeker fabrikalarının özelleştirilmeleri sağlanmıştır.

Girdi ve destekler :Ülkemizde tarım sektöründe; Gübre Sübvansiyonu, Süt Üretimini Teşvik Primi, Zirai İlaç Desteğı, Tohumluk ve Fidan Primi gibi girdi destekleri uygulanmaktadır.

Uygulanan Politikalarla İlgili Değerlendirmeler : Ülkemizde tarımsal destekleme politikalarının en önemli aracı olan fiyat müdahaleleri, üretimin pazar sinyallerine uygun olarak gelişmesini engelleyici, üretici gelirlerinde istikrarsızlık yaratıcı, gelir dağılımını bozucu etkiler yaratmakta ve bazı ürünlerde iç ve dış pazarlarda değerlendirilemeyen stokların oluşmasına yol açmaktadır. Sürdür÷len tarım politikaları, sağlanan desteklerin üreticiye yeteri kadar yansımaması

nedeniyle sosyal amaçların gerçekleştirilememesi yanında kamu kaynaklarına önemli ölçüde yük getirmesi bakımından da olumsuz etkilere sahiptir.

Ülkemizde tarım sektörüne yukarıda açıklanan çeşitli yollarla kaynak aktarılmasına rağmen;

- ✓ Aktarılan kaynağın tamamı çiftçilerin eline geçmemektedir;
- ✓ Tarımsal üretimde ve ihracatta ülkemizin varolan potansiyeline uygun bir artış sağlanamamaktadır;
- ✓ Üreticilere üretimle ilgili karar almalarını sağlayacak pazar sinyalleri yeteri kadar ulaşamamaktadır;
- ✓ Verilen desteklerden küçük işletmeler ve verimin düşük olduğu bölgeler yeteri kadar yararlanamamaktadır;
- ✓ Tarımsal üretim faaliyeti cazip bir geçim alanı olmaktan uzaklaşmaktadır;
- ✓ Kuruluşlar arası koordinasyon eksikliği uygulamaya ilişkin faaliyetlerin etkin olarak yürütülmesini aksatmaktadır.

Tarım Alanında Türkiye-AB İlişkileri : Ancak, ülkemizin tarımsal yapısının AB ülkelerinin tarımsal yapısından farklı oluşu, yapısal sorunların aşılmasına imkan verecek önlemlerin alınamaması, mevzuat uyum çalışmalarının tamamlanamaması ve bu amaç için gereken kaynağın sağlanamaması gibi başlıca nedenlerden ötürü halen Ortak Tarım Politikası'na (OTP) uyum sağlanamamıştır .

6 Mart 1995 tarihli 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararında (OKK) da tarım ürünleri Gümrük Birliği kapsamı dışında tutulmuş, işlenmiş tarım ürünleri ise gümrük vergilerindeki sanayi payı sıfırlanmak üzere kapsanmıştır. Bilindiği gibi 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararının 22,24 ve 25 inci maddeleri ile tarafların tarım ürünleri ticaretinde birbirlerine tanıdıkları tercihli rejimleri, karşılıklı yarar temelinde tedricen geliştirmeleri öngörülmüştür (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

Türkiye Tarımında Sürdürülebilir Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Stratejilerin Amaçları;

Tarımsal üretimin dünya pazarlarında rekabet edebilir şartlarda ve pazar sinyallerine uygun gelişmesi için, üretici gelirlerinde istikrar sağlanması, üreticilerin hayat standartlarının yükseltilmesi ve gelir dağılımının iyileşmesi için; (DPT, Kırsal Kalkınma ÖİK Raporu, 2002).

- ✓ Gıda güvenlik ve güvenirliliğinin sağlanması;
- ✓ Tarımsal desteklerle ilgili kamu finansmanı yükünün azaltılması;
- ✓ İhracatın artması ve çok taraflı dünya ticaret sistemine uyum sağlaması;
- ✓ Tarımsal üretimde kalite ve verimliliğin artması;
- ✓ Doğal kaynakların korunmasını esas alan dengeli ve çevreyle uyumlu tarımsal altyapının oluşturulması ile sürdürülebilir bir tarımsal kalkınma sağlanmasıdır.

Yukarıdaki amaçlara ulaşmak, için izlenmesi öngörülen politika ve stratejiler aşağıdadır:

- ✓ Üretimin serbest rekabet koşullarında pazar sinyallerine uygun bir şekilde gelişimine izin verilmesi için devletin fiyat müdahalelerinden uzaklaşması, ürün borsalarının ve hallerin geliştirilmesi;
- ✓ Tarım ve dış ticaret politikalarının düzenlenmesinde, Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmasının tarımla ilgili hükümleri çerçevesinde ülkemizin yükümlülükleri ve AT Ortak Tarım Politikası'nda ve tarım alanında Türkiye-AT ilişkilerinde beklenen gelişmelerin dikkate alınması;
- ✓ Girdi desteklerinin kademeli olarak azaltılarak zaman içerisinde kaldırılması;
- ✓ Tarım sektöründe düşük faizli kredi kullanımının zaman içerisinde kaldırılması;
- ✓ Çiftçi gelirlerinde istikrar sağlamak, üreticilerin hayat standartlarını yükseltmek ve gelir dağılımının iyileşmesini sağlamak üzere hedef kitleye “Doğrudan Gelir

Destegi” ödeme sistemine geçilmesi ve kırsal gelirin eitlendirilmesine yönelik önlemler alınması;

- ✓ Üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretim ve pazarlanması konularında devletten bağımsız olarak üreticilere hizmet verebilecek ve tarım politikalarının belirlenmesinde etkin rol oynayacak “üretici örgütlerinin” oluşturulması;
- ✓ İhracatta yeni pazar imkanları yaratılması ve ihracat potansiyeli olan ürünlerde uygun politikalar geliştirilmesi,
- ✓ Tarım sektörü politikalarını belirleyici ve faaliyetleri yönlendirici karar almak ve koordinasyon sağlamak üzere kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılacakları özerk bir “Tarımda Yeniden Yapılanma Kurulu” oluşturulması;
- ✓ Sektörel üretim faaliyetlerinin uygun ölçekteki karlı ve verimli işletmelere yönlendirilmesi;
- ✓ Gıda güvenilirliği ile ilgili mevzuat düzenlemelerinin uluslararası kurallar da dikkate alınarak tamamlanması, etkili bir şekilde uygulanması ve tüketicilerin bilgileneşmesine önem verilmesi;
- ✓ Kırsal kalkınmaya önem verilmesi;
- ✓ Tarımsal altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi ve yönetimine, faydalananların her aşamada ve her türlü katılımının sağlanması ile mevcut altyapının etkin kullanımının ve yatırımlara kaynak yaratılmasının temini;
- ✓ Hayvancılık sektörünün geliştirilmesine özel önem verilmesi;
- ✓ Su ürünleri faaliyetlerinin geliştirilmesi;
- ✓ Sürdürülebilir tarımsal üretim için doğal kaynakların ve çevrenin korunması, geliştirilmesi.

Kısa vadede, yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak için uzun vadede uygulanması ngörlen politikaların hukuki ve kurumsal alt yapısının oluşturulması ve ürün

fiyatlarının enflasyonla mücadele ile uyumlu olarak geçmiş fiyat oluşumlarından bağımsız olarak tespit edilmesi esas alınmalıdır (DPT 2000).

Fiat Politikaları :Fiyat müdahale sistemi, temel ürünler (hububat, şeker pancarı, süt) ile gen kaynaklarının korunacağı (tiftik) veya bölgesel ve monokültür ürünlerle(çay, ipekböceği) sınırlandırılmalıdır.

1. Temel ürünlerle ilgili olarak fiyat politikaları:

- ✓ Yurtiçinde üretilmelerini garanti eden bir düzeyde olmalıdır;
- ✓ Üretim fazlası oluşması önlenmelidir;
- ✓ Ürün fiyatlarının dünya fiyatlarından önemli ölçüde uzaklaşması (yüksek olması) halinde ithalat korumaları gerekli düzeyde tutulmalıdır;
- ✓ Bu ürünler işlenmiş tarım ürünleri ihracatında kullanıldığı takdirde ihracat sübvansiyonuna ihtiyaç olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Yukarıda belirtilen ürünlerden şekerin yurtiçi üretim maliyeti, dünya fiyatlarının yaklaşık olarak 2-3 katı olduğundan bu ürünün yurtiçinde üretilmesi, üretici eline geçecek şeker pancarı fiyatının tatmin edici bir düzeyde olmasına bağlıdır. Hayvansal ürünlerin (et, süt ve süt ürünleri), Türkiye üretimindeki verim düşüklüğü, yem fiyatlarının görece yüksekliği ve AB'nin uyguladığı yüksek düzeyde ihracat sübvansiyonları nedeniyle dış rekabet gücüne sahip olmadıkları dikkate alınarak, fiyat politikalarının dünya fiyatları paralelinde değil, üreticinin gelir düzeyini garanti altına alacak, buna karşılık fiyatların tüketicinin alım gücünü zorlamayacak şekilde oluşması için ithalat korumalarının yeterli seviyede tutulması gerekmektedir. Buğday fiyatlarında ise , genellikle dünya fiyatları yurtiçinde de üreticileri tatmin edecek seviyelerde olduğundan yüksek ithalat korumalarına ihtiyaç olmamaktadır. Bu bakımdan buğday üretiminin verim ve ekim alanı artışı sonucunda iç tüketim ihtiyacına cevap verecek düzeyi aşması halinde dış rekabet gücüne erişebileceği dikkate alınmalıdır.

3. BÖLÜM : KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİKLERİ

3.1. Kuruluş Esasları ve Hedefleri

Köylere hizmet götürme birlikleri,köyler tarafından belli hizmetleri işbirliği yaparak daha etkin ve verimli olarak yerine getirmek amacıyla kurulan mahalli idare birimleridir. Taşrada zor şartlarda görev yapan Mülki İdare Amirlerinin, özellikle de Kaymakamların kaynak kullanmalarına imkan veren, halka sundukları hizmeti kolaylaştıran çok önemli bir yapılanma biçimidir (Arslan, 2003, s. 17). Kırsal alanlarda köy ve küçük beldelerde yaşayan insanlara hizmetlerin en iyi şekilde sunulmasında köylere hizmet götürme birlikleri çok önemli bir yere sahiptirler.

Ülkemizin sahip olduğu alan üzerinde oldukça dağınık ve çok sayıda yerleşim yerinin bulunması başta yol, su, okul, lojman, sağlık tesisi, elektrik, telefon gibi temel alt yapı hizmetleri olmak üzere her türlü hizmetin götürülmesi zorluğu nedeniyle; kırsal bölgeye hizmet götürme ve kalkınma konusu sürekli olarak hükümetlerimizin ve kamuoyunun gündeminde kalmıştır. Bilindiği gibi köye, köylüye hizmet götüren kaynaklar; genel bütçe, İl özel idare bütçeleri, köy bütçeleri ve gönüllü halk katkılarından oluşmaktadır.

Ülkemizde genel bütçeden ve il özel idare bütçelerinden ilçelere ve onların köylerine ayrılan ödenekler genel olarak yetersizdir. Gelişmekte olan ülkemizin genel bütçesindeki ödeneklerin daha çok büyük projelere ve zorunlu harcamalara ayrıldığı bir gerçektir. İl özel idare bütçelerinin yetersizliği, gelir kaynaklarının sınırlı oluşu ve bu kaynakların da köylere hizmet götürmede istenilen düzeye ulaşmadığı görülmüştür. Ülkemizde mevcut idari sistem içinde ilçelerin bir bütçesinin olmadığı, köy bütçelerinin de çok yetersiz olduğu düşünüldüğünde, köylere hizmet götürmenin güçlüğü açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, İller Bankası bugün köylerde kayda değer imar hizmeti yürütmemektedir. Ayrıca köylerde ikraz ilişkisi yok denecek kadar azdır. Bu nedenle de İller Bankası

köylerin harita ve imar işlerinden başlayarak hizmet götürmeye başlamalıdır (Toprak Karaman, 1998).

Kırsal alanlara hizmet götürmeye yönelik tarımsal kalkınma kooperatifleri, tarım kredi kooperatifleri gibi kuruluşların, kırsal kesimin kalkınmasında istenilen amaca ve düzeye erişemediği de bir gerçektir. Kırsal kesime alt yapı hizmetleri olmak üzere yol, okul, lojman, içme suyu, kanalizasyon, köy konağı, sağlık tesisleri ve cami gibi hizmetlerin yukarıda belirtilen kaynaklardan yeterince desteklenememesi, kırsal kesim insanlarını ve onlara önderlik eden kamu görevlilerini, mevcut yasal düzen içinde yeni arayışlara itmektedir. Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda, kırsal kesimin kalkınması için model arayışlarının çok önceki yıllara, 1937'lere kadar gittiği görülmektedir. İçişleri Bakanlığı 04.01.1937 tarihinde yayınladığı 31 sayılı tamiminde: *"Karakterleri, coğrafi vaziyeti ve iktisadi münasebetleri birbirine uygun, merkez ittihaz edilecek köye en çok 5 km mesafe dahilinde bulunan köylerin bir idare altında birleştirilmesi ve köy birlikleri teşkili suretiyle hizmetlerinin nizam altına alınması düşünülmekte ve bunun için bir kanun layihası hazırlanmaktadır."* denilmektedir. (İçişleri Bakanlığı Tamimi 1937)

Bakanlığın köy birlikleri hakkındaki bu tamiminde, köy birlikleri ile ilgili bir kanun hazırlanacağı belirtilmekte ise de bu kanun bugüne kadar çıkarılamamıştır. Ancak 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 56. maddesi, 442 Sayılı Köy Kanununun 47 ve 48'nci maddeleri köylere hizmet götürme birliklerinin kuruluşuna yasal dayanak olmaktadır. Yerel yönetimlerin optimum ölçeğe ulaşmasında **birleşme ve birlik kurma** şeklinde iki yol vardır.

Yerel yönetimlerin birleşmeleri görev, sorumluluk ve kaynak yönünden etkinleşme amacına yönelik olarak 1960 ve 1970'li yıllarda Avrupa ülkelerinde gidilen bir yol olmuştur. Yerel kamu hizmetleri sadece bağımsız idari birimler tarafından değil, yerel yönetimleri kendi aralarında kurdukları organizasyonlar tarafından da yerine getirilebilmektedir. Bu organizasyonların başında da birlikler gelmektedir. Birlikler, ölçekle ilgili sorunların idari birimlerin hukuki varlıkları ve

sorumluluklarının devam ettirilerek çözümlenmesini sağlamaktadır. **Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı**'nda da 10 madde ile yerel yönetimlerin (ülke içindeki ve dışındaki diğer yerel yönetimlerle) işbirliği yapabilecekleri ve birlik kurabilecekleri belirtilmiştir. Türkiye'de de iller, ilçeler ve köylerden oluşan taşra teşkilatı içinde optimal büyüklük, etkinlik, verimlilik, rasyonellik ve coğrafi uzaklık kriterleri göz önüne alındığında köyler küçük, iller büyük kalmakta, en uygun kuruluş olarak ilçeler görünmektedir. Nitekim Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planının "Mahalli İdarelerin Güçlendirilmesi Reformu" başlıklı 14. Bölümünde "İl Yerel Yönetiminin görevlerini ilçe düzeyinde örgütleyen kamu tüzel kişiliğine sahip ilçe yerel yönetimi oluşturulacak" denilmektedir. O halde Türkiye'de optimum ölçeği gerçekleştirmenin olası tek yolu yerel yönetim birliklerinin kurulmasıdır.

442 Sayılı Köy Kanununun 47. ve 48. maddelerinde iki veya daha fazla köyü ilgilendiren işlerin nasıl yapılacağı açıklanmaktadır. Ancak bunlar anlaşılan manasıyla birlik kurulmasına imkan vermemektedir. Keza 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda da (145. ve 146. maddeler) benzer hükümler yer almaktadır. 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 56. Maddesinde de işlerlik kazanmayan bucak meclis ve komisyonlarına dayalı hükümler vardır. 1937 yılından bu yana düşünülen, Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin tüm ilçelerde kurulması, bu konuda yasal düzenlemenin yapılması şüphesiz ki kırsal bölgelere her türlü hizmeti götürmenin yanında; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma içinde etkili bir araç olmaktadır. Birlik, üye köylere kanunlarla verilen hizmetlerin yerine getirilmesinde yardımcı olmakta ve gerektiğinde hizmetleri bizzat yapabilmektedir (Tablo 1).

İlçe ve köy halkının yararına olan ekonomik, sosyal ve kültürel hizmetleri yapabileceği gibi ilçenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlayacak, ürünlerini değerlendirecek her türlü sanayi ve ticari kuruluşları kurabilmekte, işletebilmekte veya kuranlara yardımcı olabilmektedir. Hatta ortak olabilmektedir.

Tablo 1 : Türlerine Göre Mahalli İdare Birlikleri

TÜR	SAYI
Hizmet Göttürme Birlikleri	784
Sulama Birlikleri	275
Grup İçme Suyu Birlikleri	81
Belediye Birlikleri	34
Turistik ve Tabiatı Koruma Amaçlı Birlikler	33
Mahalli İdareler Birlikleri	15
Çevre Koruma, İmar ve Altyapı Hizmet Birlikleri	29
Eğitim Birlikleri	5
Tarımsal Amaçlı Birlikler	4
Halicilik ve El Sanatlarını Geliştirme birlikleri	4
Kaplıca Birlikleri	3
Vilayetler Birliği	1
Elektrik Üretim Birlikleri	2
Fuar Birlikleri	2
Hayvancılığı İslah ve Geliştirme Birlikleri	2
Yurt Yaptırma ve Yaşatma Birlikleri	1
Çiftçiler Birliği	1
Gar İşletme Birlikleri	1
Bağcılık Birliği	1
Hal Tesisleri İşletme Birliği	1
Süt Üreticileri Birliği	1
Plaj Birliği	1
Teleferik Sistemi Tesis ve İşletme Birlikleri	1
Sosyal Tesis Birlikleri	1

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü 1998 Verileri

Köyde üretilen tarımsal ve hayvansal nitelikli her türlü ürünün değerlendirilmesi ve pazarlanması faaliyetlerini de yürütebilmektedir. İlçe ve köylerdeki yol, su, okul, lojman, cami, sağlık tesisi, köy konağı, kanalizasyon ve bunlara benzer her türlü hizmet ve yatırımları yapabilmekte, yapanlara da

yardımda bulunabilmektedir. Belirtilen hizmetleri yapmak için personel istihdam edebilmekte, her türlü araç gereç alabilmekte ve organizasyonlar kurabilmektedir. Üye köyler, Birliğin amacı kapsamına giren ve Birlik tarafından yapılması kararlaştırılan hizmetlerin yapılması için yardımcı olmakta, o konuda yasalarla verilen görev ve yetkileri Birliğe devretmektedir.

Yukarıda sayılan özellikleri nedeniyle kırsal alanlara hizmet götürebilen örgütlenmelerden biri sayılan Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, uygulamada İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan tip tüzüğe göre kurulmaktadır. Türkiye’de 1285 civarında yerel yönetim birliği bulunmaktadır. Bunlardan 838’i köyler, 313’ü köyler ve belediyeler, 52’si belediyeler, 25’i köyler, belediyeler ve il özel idareleri, 25’i belediyeler ve il özel idareleri, 14’ü köyler ve il özel idareleri, 18’i il özel idarelerinin kendi aralarında kurulan birliklerdir. Yine bu birliklerden 1250 adeti tek il sınırları içinde faaliyet gösterirken, birden fazla il sınırları içinde faaliyet gösteren birlik sayısı 35’tir. Başka bir sınıflandırmaya göre, bu birliklerin; 784’ü hizmet götürme birlikleri, 275’i sulama birlikleri, 34’ü belediye birlikleri ve 192’si diğer birliklerdir (Tablo 1).

3.2. Köylere Hizmet Götüren Birliklerde Yapılanma Süreçleri

Yerel yönetim birliklerinin çoğunluğunu hizmet götürme birlikleri ve sulama birlikleri oluşturmaktadır. Birliklerden 853’ünde birlik başkanı (yada yürütme organı) tüzükte belirlenmiş (atanmış) iken 432’sinde seçimle gelmektedir. Birliklerin genellikle geçici personel istihdamı yoluna gittikleri görülmektedir. Personel dağılımı; 2991’i geçici, 992’si görevlendirme, 339’u memur, 237’si kadrolu işçi, 72’si sözleşmeli personel şeklindedir.

Buradan birliklerin bağımsız ve gerçek bir idare birimi olmadıkları, kendi profesyonel kadrolarının bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum, birliklerin kıt kamu kaynaklarından azami istifade etmeye yönelik olarak çalıştıkları ve genellikle mülki idare amirlerinin kendileri ve teşkilatlarıyla birlik hizmetlerinde profesyonel kadroların yapacakları işleri yerine getirmek üzere

görev aldıkları anlaşılmaktadır. Yıllara göre kurulan yerel yönetim birliklerinin dağılımı ise Tablo 2'deki gibidir.

Tablo 2: Yıllara Göre Kurulan mahalli İdare Birlikleri

Yıl	Kurulan Birlik Sayısı	Yıl	Kurulan Birlik Sayısı	Yıl	Kurulan Birlik Sayısı
1970 öncesi	56	1979	21	1989	42
1970	6	1980	13	1990	18
1971	4	1981	12	1991	69
1972	45	1982	24	1992	146
1973	14	1983	19	1993	66
1974	13	1984	25	1994	128
1975	11	1985	40	1995	186
1976	20	1986	28	1996	61
1977	11	1987	32	1997	72
1978	23	1988	54	1998	23

Kaynak: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü 1998 Verileri

3.2.1. Sulama Birlikleri

Ülkelerin kalkınmışlık düzeylerine paralel olarak çeşitli sektörlerinde, farklı seviyelerde sorunlar yaşanmaktadır. Diğer tüm sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de çözüm bekleyen ve çoğu acil olan bu sorunlar yeniden belirlenecek olan stratejiler çerçevesinde ele alınmalıdır. Ülkenin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle, ekonomik kalkınma için mevcut kaynakların en etkin şekilde kullanılması gereği, üzerinde önemle durulan bir konudur. Bu konuda da değişik yaklaşımlar geliştirilmektedir. Bu bağlamda ilgili kamu kurumları, bir yandan yeni sulama projeleri geliştirirken diğer yandan da bitirilmiş projelerin işletme ve bakımını yürütmektedir.

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetimi konusunda görev yapan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü (KHGM) ile birlikte iki büyük kamu kurumundan biri olan Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) ülkemizin önemli doğal kaynaklarından olan toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve bunlardan halkın çeşitli amaçlarla faydalandırılması ile görevlendirilmiştir. Bu kapsamda, DSİ 6200 sayılı yasa hükümleri doğrultusunda sulama, taşkın koruma, bataklıkların ıslahı, enerji, içme ve kullanma suyu tesisleri inşa etmekte ve bunların bir bölümünün işletme ve bakım hizmetlerini yerine getirmektedir. DSİ Genel Müdürlüğü, işletme ve bakımla ilgili genel ilke ve politikaları belirleyerek uygulayıcı birimleri ile birlikte bu ilkeler çerçevesinde hizmetleri ya doğrudan kendisi yürütmekte yada yasanın amir hükmü uyarınca ve yine yasanın öngördüğü koşulları sağlayarak hizmetlerin yürütülmesini, gerçek ve tüzel kişiliklere devredebilmektedir. Sulama tesislerinin faydalananlara devri konusundaki yasaya göre izlenen ana kural, sulama tesislerinin mülkiyetinin değil, işletme bakım ve yönetim sorumluluğunun devri olmaktadır. 6200 sayılı yasanın 2. maddesinin (k) fıkrası bu konuyu şu şekilde düzenlemektedir:

“Umum müdürlüğün yaptığı veya devraldığı tesislerden işletmelerini bizzat deruhte etmediklerinin işlemelerini sağlamak üzere işletmeler kurmak ya doğrudan doğruya veyahut da işletmeler marifetiyle ortaklıklar teşkil etmek ve lüzumu halinde tesisleri hakiki ve hükmi şahıslara devretmek üzere Vekaletle teklifte bulunmak.” (DSİ 2004)

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de, gerçekleştirilen sulama projelerinin işletme ve bakım hizmetlerinin yürütülmesinde iki ana yol izlenmektedir. Bunlar;

a) Devlet Sulama İşletmeciliği,

b) Faydalananlar tarafından oluşturulan örgütler ve yerel yönetimlerce yapılan sulama işletmeciliğidir.

Yakın zamana kadar devlet sulama işletmeciliği tercih edilen bir işletmecilik yöntemi iken, 1993' ten bu yana faydalananların oluşturdukları örgütler ve yerel yönetimlerce yapılan sulama işletmeciliği tercih sıralamasında ön plana çıkmıştır. Bu tercih değişikliğinde; devletin bakış açısındaki değişimle birlikte, faydalananların kendi örgütleri ile hizmetleri daha düzenli, süratli ve ekonomik olarak yapabilecekleri inancı temel etken olmuştur. 1993'e kadar, alanı yaklaşık 2000 hektara kadar olan küçük şebekeler, aşama aşama her yıl kullanıcılara devredilmiştir. DSI, işletme ve bakım yönünden sınırlı sorumluluktaki Sulayıcı Grupları kurarak katılımcı yaklaşımı teşvik etmiştir. Bu çalışmalarla birlikte yaklaşık 62.000 ha. alan daha çeşitli kurum ve örgütlere devredilmiştir.

1993' ten itibaren seçilen pilot DSI bölgelerinde "Hızlandırılmış Devir Programı" etkin olarak yürütülmeye başlanmıştır. Devir işlemini şu şekilde tanımlamak mümkündür: "DSİ'ce inşa edilmiş, edilmekte veya edilecek olan tesislerin işletme bakım ve yönetim sorumluluğunun, karşılıklı olarak imzalanan sözleşme hükümleri uyarınca ve bakanlık makamının onayıyla o tesisten faydalananlarca kurulmuş yada kurulacak olan kamu veya özel hukuk tüzel kişiliklerine devredilerek bu örgütler tarafından yerine getirilmesidir." DSI'nin devir çalışmalarının çok sayıdaki amacının üç ana bileşeni vardır: Çiftçi Katılımı ve Yerinden Yönetim, Özdenetim, İşletme ve Bakım Giderlerinin Azaltılması. Tesisleri devralacak olan kurum veya örgütlerde, devralmak istediği tesisin özelliklerine göre bazı nitelikler aranmaktadır. Bunlardan bir kısmı;

- ✓ DSI' nin belirleyeceği standartlara uygun bir işletme ve bakım düzeni kuracak nitelik ve imkanlara sahip olması,
- ✓ Hukuki esaslar çerçevesinde geri ödeme güvencesi verebilmesi,
- ✓ Tesisten faydalananların çoğunluğunu temsil edebilmesi,
- ✓ Faydalananlara yürütülecek hizmetler için güven vermesi,

olarak sayılabilir. Ancak bu koşullar; devir çalışmalarında bir örgüt tercihi anlamı taşımamaktadır. Yaygın olarak devir yapılabilen örgütler ve ilgili yasaları şu şekilde sıralamak mümkündür: (DSI 2004, s.11)

Kamu Hukuku Tüzel Kişilikleri İle İlgili Yasa

- ✓ Köy Tüzel Kişiliği ; 442 sayılı Köy Yasası
- ✓ Belediye; 1580 sayılı Belediye Yasası
- ✓ Birlik; 1580 sayılı Belediye Yasası

Özel Hukuk Tüzel Kişiliği İle İlgili Yasa

- ✓ Kooperatif; 1163 sayılı Kooperatifler Yasası

Bugüne kadar yapılan devirler, diğer kurumların dışında 214 köy tüzel kişiliği, 135 belediye, 304 birlik ve 42 sulama kooperatifine dağılmaktadır. Devralan örgüt ya da kurum verdiği hizmetlerin karşılığını her yıl belirlediği bir ücret tarifesı ile sulayıcıdan almaktadır. Ücret tarifesı birim alanda, bitki bazında hazırlanacağı gibi, bitki konu edilmeksizin doğrudan sulama sayısı üzerinden ya da bir başka yöntemle hazırlanabilmektedir. Örgütlerin başka gelir kaynakları da olabilmektedir. Bunlar arasında sulayıcılardan bir defaya mahsus olmak üzere alınan katılım payları, banka mevduat gelirleri, cezalar ve bağışlar sayılabilir. DSI'nin işletmeye açtığı sulama alanının yönetimi bu şekilde yapılmaktadır. DSI Genel Müdürlüğü'nce inşa edilerek işletmeye açılan sulama alanı 1950 yılında 142 595 ha iken 2003 yılında 1 777 adet sulama tesisi ile net 2 353 360 ha.'a ulaşmıştır. 2004 yılında ise 53 adet sulama tesisi ile 40 502 ha alanın daha sulamaya açılması programlanmıştır. (İnce, 2004)

Sulama birlikleri, gerek devredilen toplam alan, gerekse ortalama sulama alanı büyüklüğü bakımından daha önemli bir yer tutmaktadır. Büyük bir bölümü 15 ile 200 ha. arasında değişen alanlara sahip olan ve köy tüzel kişiliklerine devredilen sulamalar küçük sulamalar olduğu için ortalama sulama alanı da çok küçüktür. 4 945 ha. olan ortalama alan büyüklüğü olan birliklerde ise sorumluluk alanı bazı birliklerde 20 000 ile 30 000 ha.'a kadar çıkmaktadır. Sulama birlikleri

ve kooperatiflerin toplam gelir bütçelerinin 2/3'lük bir kısmı işletme ve bakım hizmetleri için harcanmıştır (İnce, 2004, s.62). Sulamaları devralan örgütlerin Dünya Bankası kredisinden yararlanmak suretiyle alet, makine ve ekipman alımı için gider bütçelerinin % 11' ini harcadıkları görülmüştür.

Devredilen alanın % 90'ını yöneten sulama birliklerinin sorumluluk alanında yer alan 226 ilçe, 366 belde ve 2640 köyde toplam 446 834 mükellef, 266 sulama birliğinde toplam 9673 meclis üyesi tarafından temsil edilmektedir. Her 46 mükellefi (sulayıcıyı) bir meclis üyesi temsil etmektedir. Yine bu kapsamda ortalama alanı 1,2 ha. olan çeşitli büyüklükte toplam 1.006.897 parsel hizmet götürülmektedir. Sulama birliklerinde görev yapan başkanların öğrenim düzeyleri incelendiğinde; 125'inin ilkokul, 95'inin ortaokul ve lise, 46'sının ise üniversite ve yüksekokul mezunu olduğu görülmektedir. Bunlara ilişkin yüzdeler sırasıyla % 47, % 36 ve % 17 olmaktadır. Başkanların halen yaptıkları işler değerlendirildiğinde ise; 111 başkanın (% 42) çiftçi, 77 başkanın (% 29) muhtar, 64 başkanın (% 24) belediye başkanı ve 14 başkanın (% 5) diğer mesleklere mensup olduğu tespit edilmiştir. Bu birliklerde genel sekreter adı altında görev yapan 166 teknik eleman çalışmakta olup, bunların 136'sı (% 82) Ziraat Mühendisi'dir (DSİ, 2004)

Devredilen projelerde sulama yapılarının daha iyi korunması sonucunda bakım masraflarının azalması, devirle sağlanan, çiftçinin mülkiyet bilicindeki gelişmeden kaynaklanmaktadır. Yapılan planlamaların üzerinde bir hızla gerçekleşen devir çalışmaları ile, 2000 yılında ulaşılması hedeflenen alan miktarına çok daha önce ulaşılmıştır. Sulayıcı-örgüt- DSİ ilişkilerinde yeni düzenleme ve yaklaşım arayışları, bu nedenle beklenenden önce yaşanmaya başlanmıştır. Bu ihtiyaçlar, öncelikle bir yasal düzenleme ile aşılmaya çalışılmış, DSİ'nin ilgili Merkez ve Bölge yöneticileri ve bazı birlik başkanları tarafından "Su Kullanıcı Birlikleri Yasa Tasarısı" hazırlanmıştır. 250' ye yakın birliğin görüşü alınarak yazılan metinle ilgili çalışmalar tamamlanmıştır.

Hazırlanan “*Su Kullanıcı Birlikleri Yasası*”ndan beklenenler; sulama birliklerinin taşıdığı kamu ciddiyeti ile kooperatiflerin girişim özgürlüğünün entegrasyonu, yatırım da çiftçi katılımını sağlamak, örgütün kuruluşunda tüzel kişilerin etkin rolü azaltılarak gerçek kişilere daha etkin rol vermek, birlik organlarının teşekkülündeki demokratik yapıyı güçlendirmek, hizmetlerin yürütülmesinde mutlak bir özelleştirme ve katılım sağlamak, bölge, havza ve ülke düzeyinde dikey örgütlenmeleri (Üst Birlikler) gerçekleştirmek ve birliklerin iç ve dış kaynaklı kredi temini, borçlanma yetkisi ile donatılması olarak özetlenebilir. Devredilen alan bazında ulaşılan bu olumlu noktadan sonraki çalışmaların seyri artık daha çok “Katılımcı Sulama Yönetiminin Sürdürülebilirliği” yönünde gelişmektedir (DSİ 2004, s.12). Diğer bir deyişle; sulama tesislerinin işletme bakım ve yönetim sorumluluğunu devralan kurum ve örgütlerin, yerine getirdikleri hizmetlerin devamlılığının sağlanması; mevzuat eksiklerini gidermek, yeni yatırımlara çiftçi katılımını sağlamak, sulama tesislerinin modernizasyon ve rehabilitasyon programlarını geliştirmek, gerekli işletme ve bakım ekipmanını temin etmek, tarla-içi geliştirme hizmetlerinin yapılmasını sağlamak, tesislerin ve hizmetlerin iyileştirilmesi için yönetim, organizasyon, yatırım gibi konularda gerekli danışmanlık, rehberlik ve eğitim desteğinde bulunmak ve iyi eğitilmiş, kaliteli teknik ve yardımcı teknik personele sahip olabilmeleri için örgütlere yoğun bir eğitim programı uygulamak ve yetişmiş personelin işbaşı eğitimini yaptırmak (ki bu son ifade edilen çalışmalar DSİ tarafından üstlenilmiştir) ile mümkün olabilecektir. Ancak örgütler, ilgili kamu kurumlarınca etkili bir program ile desteklenmedikçe sürdürülebilirliği sağlayabilmek için hem daha uzun zamana ihtiyaç olacak, hem de birçok küçük örgüt fonksiyonlarını yerine getirmekte zorlanacaklardır. Sürdürülebilirlik ve kurumsallaşma için;

- ✓ Yasal çerçevenin gözden geçirilmesi ve yenilenmesi,
- ✓ Yeni sulama tesislerinin yapımı için yatırıma katılımın sağlanması,
- ✓ Sulama şebekeleri için modernizasyon ve rehabilitasyon programlarının geliştirilmesi,

- ✓ DSİ’ deki mevcut izleme ve değerlendirme sisteminin geliştirilmesi,
- ✓ Su Kullanıcı Örgütlerinin iyi eğitilmiş, kaliteli işletme ve bakım personeline sahip olmaları için yoğun eğitim programlarının uygulanması ve yetişmiş personelin sürekliliğinin sağlanması,
- ✓ Mevcut sulama teknolojilerini geliştirerek sulama randımanının yükseltilmesi,
- ✓ Su kullanıcı örgütlerinin dikey örgütlenmeleri sağlandıktan sonra, bu üst örgütlere ortak tesisler ve su kaynağı yönetiminin devredilip devredilemeyeceğine, devredilebilirse hangi koşullar altında devredilebileceğine karar verilmesi, yönünde çalışmaya gerek bulunmaktadır. Ancak, sulamanın çok iyi bir şekilde yönetildiği koşullarda dahi, diğer tarımsal politikalarda bir düzensizlik bulunuyorsa katılımcı sulama yönetiminin sürdürülebilirliğini sağlamak çok güç olacaktır. (DSİ, 2004)

3.2.2. Kooperatifler :

Çeşitli ülkeler tarımda iktisadi örgütlenme ile ilgili bir çok model geliştirmiştir. Bu modellerin en başarılı olanlarından biri olarak “Kooperatifleşme” dikkati çekmektedir. Ortakların belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla kurulan teşekküllere kooperatif denir. Kooperatifçiliğin temelini karşılıklı yardım, dayanışma ve işbirliği ilkesi teşkil eder. Bu temel ilkedен hareket edildiğinde kooperatifçilik kavramının Türk insanının hayatı ile daima iç içe olduğu görülmektedir.

Gerçekten hiçbir zorlama olmaksızın çeşitli adlar altında el ve gönül birliğiyle iş başarma ve zorlukları birlikte aşma duygu ve düşüncesi, Türk insanına has özelliklerdir. Bu yaşama tarzının kökleri çok eskilere gitmektedir. Zira, sadece Osmanlı İmparatorluğu döneminde değil; ondan önceki Selçuklular döneminden ve hatta pek çok yerde yerleşik hayat tarzına geçilmemiş olmakla

beraber Orta Asya Türkleri zamanından beri, bir kaza ve felakete uğrayan veya işini bitirmede (başarmada) acze düşen kişi ve ailelere diğerlerinin “imece” usulü ile destek olmaları, ortak çoban ve sığırtaç tutmaları veya bu işi sırayla bizzat kendilerinin yapmaları, ortaklaşa yol, cami ve okul inşa etmeleri büyük Türk Milletinin asırlardır süregelen hasletlerindendir. Bunlar toplumsal yardımlaşma, dayanışma ve işbirliğinin de ender rastlanan en güzel ve manalı örnekleridir. İşte bu hasletlerin hayata geçirilmesi birçok kooperatifin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu kooperatiflerin başlıcaları aşağıda belirtilmiştir.(Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayın Dairesi 2004)

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri : Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri çok amaçlı kooperatiflerden olup, muhtelif konularda faaliyet göstermektedir. Çok amaçlı kooperatiflerin kurulmasının temel nedeni, ülkemiz tarımında polikültürel bir yapının hakim olmasıdır. Çiftçi geçimini çok çeşitli tarımsal faaliyetlerde bulunarak sağlamaktadır. Dolayısıyla çiftçilerin girdi ihtiyacı farklı olmakta, bu ürünlerin değerlendirilmesi yada pazarlanması değişik faaliyetleri gerektirmektedir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri; 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu ve bunu değiştiren 3476 sayılı kanun gereğince, üreticilerin ürünlerinin değerlendirilmesi yada çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kurulmuşlardır. Ülkemiz tarımının bu çok yönlü yapısı dikkate alınarak, kırsal alanın kooperatifler yoluyla sosyal ve ekonomik yönden kalkındırılması için 1965 yılında Köy İşleri Bakanlığı'nın koordinatörlüğünde “Yurt dışına işçi göndermede kooperatif kuran köylülere öncelik tanınması” projesi uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama üzerine kooperatif sayılarında hızlı bir artış başlamış ve 1966 yılında 558, 1971'de 2270, 1974'de 6000 ve 1989'da 5275 kooperatif kurulmuştur. Daha sonra, 1990 istatistiklerinde tarımsal kalkınma kooperatifleri adı altında kooperatif sayısı 3520, 1993'de 3895, 1996' kasım ayı itibariyle 4725 ve 1999 Ocak ayı itibariyle de 5422 olmuştur. Kooperatif ortak sayısı ise 564.148 dir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, tarımın çeşitli konularında faaliyet gösteren ve tabandan tavana çiftçi örgütlenmesini gerçekleştiren kooperatifler olarak, bugün sayıları yaklaşık

5 bin ve ortak sayısı 650 bine ulaşmıştır.(Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı 2004) (Tablo 3).

Tablo 3: Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Sayıları

KOOPERATİF ÇEŞİTLERİ	KOOPERATİF SAYISI	ORTAK SAYISI	BİRLİK SAYISI
TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ	5.422	564.148	35
SU ÜRÜNLERİ KOOPERATİFİ	388	16.923	4
SULAMA KOOPERATİFİ	2.351	154.297	7
PANCAR EKİCİLERİ KOOPERATİFİ	30	1.575.911	1
T O P L A M	7.191	2.311.279	47

Kaynak: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı 2004 verileri.

Kalkınma Kooperatiflerinin özelliklerini şu başlıklar altında toplamak mümkündür.

- ✓ Halk ve Devletin işbirliği yapmasını sağlaması,
- ✓ Çok amaçlı olması,
- ✓ Hizmetler ile bazı kurumsal yapıları (kredi, pazarlama, tedarik, işleme, yayım vb) kooperatif bünyesi içinde toplaması,
- ✓ “Aile-Tarım İşletmesi” biriminden hareket ederek kalkınmaya katkıda bulunması.

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun çıkmasıyla köy ve kalkınma kooperatifleri üst örgütlenmeye de gitmişler, önce il seviyesinde Bölge Birlikleri ve 1971’de kısa adı KÖY-KOOP olan “Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Merkez Birliği” Ankara’da kurulmuştur. Bu arada 1989 yılında Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı “Sınırlı Sorumlu Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Ana Sözleşmesi” hazırlanmıştır. Söz konusu Ana Sözleşmenin 134.

maddesine göre, bu ana sözleşmeden evvel yürürlükte bulunan Köy Kalkınma, Orman Köyleri Kalkındırma, Hayvan Üreticileri Tedarik ve Pazarlama, Çay İstihsal ve Satış Kooperatifleri ile ilgili ana sözleşmeler yürürlükten kaldırılarak, Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Ana Sözleşmesi'nin kullanılacağı belirtilmiştir (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı 2004).

Yine ana sözleşmenin 136. maddesinde ise daha önce Köy Kalkınma, Orman Köyleri Kalkındırma, Hayvan Üreticileri Tedarik ve Pazarlama, Çay İstihsal ve Satış Kooperatifleri örnek ana sözleşmeleri ile kurulmuş olan kooperatiflerin intibaklarını, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri Ana Sözleşmesine göre 25/10/1988 tarihinden itibaren 2 yıl içinde yapmaları öngörülmüştür. Halen belirtilen diğer kooperatifler gibi Köy Kalkındırma Kooperatifleri de Tarımsal Kalkınma Kooperatifi olarak adlandırılmış bulunmaktadır. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayın Dairesi 2004)

Sulama Kooperatifleri : Ülkemizde 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kurulan Sulama Kooperatiflerinin kuruluşlarının asıl amacı Devlet tarafından gerçekleştirilen küçük çaplı sulama tesislerinin işletilmesi veya grup çiftçilerinin kendilerinin gerçekleştirdikleri sulama hizmetlerinde daimi giderlerin karşılanması ile devamlılığın sağlanmasıdır. Böylece çok büyük meblağlar ile gerçekleştirilen sulama tesislerinin rasyonel işletilmeleri sağlanabilmektedir. Bu açıdan sulama kooperatifleri, sulama hizmetlerinin yürütülmesinde dolayı bir hizmet kooperatifi olarak kabul edilmektedir. Sulama kooperatifleri ortakları ve yöneticileri çiftçi olan demokratik organizasyonlardır. Sulama kooperatifleri tesisleri devir almalarından itibaren su dağıtım hizmetlerini ve bakım-onarım hizmetlerini üstlenmektedirler. Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde söz konusu yatırımcı kuruluşlar tarafından hazırlanan “Sulama Tesislerine Ait İşletme, Bakım ve Onarım Talimatları” esas alınmaktadır (DSİ, 2004).

Ayrıca, sulama kooperatifleri; ana sözleşmelerine göre sulama faaliyetlerinin dışında üretim, pazarlama, kalkınma ve eğitim gibi faaliyetleri de yürütebilen çok amaçlı kooperatif işletmeciliği niteliği de taşımaktadır.

Ülkemizde sulama kooperatifleri, su kaynağına göre yeraltı suyu ve yerüstü suyu sulama kooperatifleri olarak gruplandırılabilirdi gibi tesis ve hizmet özelliğine göre de sınıflandırılabilir. 1.1.1999 tarihi itibarıyla DSİ ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından inşa edilen sulama işletmelerinden (gölet, elektro-pompaj ve cazibe) 1188'i DSİ tarafından, 812'si KHGM tarafından olmak üzere 2000 sulama tesisi kooperatiflere devredilmiştir. Halen 287.316 ha. Alanda çiftçi kooperatifleri aracı ile sulama yapmaktadır (DSİ, 2004, s.14).

Bir sulama tesisi ne kadar mükemmel inşa edilirse edilse edilsin, beklenen faydaların sağlanması; bakım-onarım hizmetlerinin zamanında ve eksiksiz olarak tamamlanması ve tesislerin verimli olarak işletilmesi ile mümkündür. Bu açıdan sulama tesislerinin faydalanan çiftçiler tarafından kolayca benimsenmesi, bakım-onarım hizmetlerinin imece usulü ile basitçe yapılması, sulama hizmetlerinde başarısız yöneticilerden hesap sorulabilmesi gibi avantajların yanında; üst örgütlenme, mali kaynak yetersizlikleri, dışarıdan etkili bir denetimin olmaması ve yeterli teknik personelin istihdam edilmemesi gibi çözüm bekleyen bir dizi sorun bulunmaktadır. Bu sorunlar çözülmedikçe beklenen faydaların da gerçekleşmesi mümkün olmayacaktır.

Pancar Ekicileri Kooperatifleri: Tarım kesiminde hizmet kooperatifleri grubunda yer alan ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamına giren pancar ekicileri kooperatifleri; kuruluşlarındaki temel nedenlerin oluşturduğu gerçekçi amaçları, kuruluş biçimi ile güçlü organizasyon yapıları ve Devlet-kooperatif ilişkilerinde sağladıkları denge sonucu hizmetlerin tabana yaygın bir şekilde iletilmesindeki başarıları ile; tarım kesiminin kalkınma çabalarına etkili bir biçimde katkıda bulunan, örnek nitelikte, yapısal bir kooperatif özelliği taşımaktadırlar. Pancar üreticilerinin kooperatifler halinde örgütlenmeleri; Türkiye Şeker Sanayinin genişletilmesi çalışmalarının yapıldığı 1951 yılından itibaren başlamıştır. Pancar ekim alanlarının genişletilmesi ve yeni şeker fabrikalarının kurulmaları planlanırken, çiftçi kitlelerinin mevcut potansiyelinden de yararlanılması düşünülmüş ve çiftçilerin yalnız pancar üreticisi değil, aynı

zamanda, yeni kurulacak şeker fabrikasının da sahibi olmalarını sağlayacak şekilde teşkilatlanmaları öngörülmüştür. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004)

Bu temel amacın gerçekleştirilmesi için lüzumlu alet ve ekipmanların da temin ve dağıtımını yaparak, üretimi ve dolayısıyla ortaklarının sosyo-ekonomik durumlarını geliştirmeyi amaçlamışlardır. Pancar Ekicileri Kooperatifleri, 1972 yılında 1163 Sayılı Kanuna göre merkezi üst birliği olan Pankobirlik'i (S.S. Pancar Ekicileri Kooperatifleri Birliği) kurmuşlardır. Tarımsal mekanizasyon ve teknolojinin uygulama alanına girmesi ve bu sayede üretimin geliştirilmesinde pancar kooperatiflerinin, sınırlı imkanlarına rağmen büyük çabaları olmuştur. Bugün pancar ekicileri kooperatiflerinin sayıları 28'e, ortak adedi 1.579.984'e ulaşmıştır. Pancar ekiminin yapıldığı 68 ilimizi kapsayan geniş bir alanda 210 satış mağazası ile faaliyette bulunmaktadır. Sayısal bakımdan az olmalarına rağmen birim kooperatiflerin ortak ve sermaye yapıları "Kooperatifçilik güç birliği" ilkesine uygun biçimde gelişmiş durumdadır. Pankobirlik, 1992 yılından itibaren yönetim kurulu üyelerinin tamamını çiftçilerin oluşturduğu demokratik bir yönetim yapısına ulaşmıştır.

Bu yapı içerisinde 28 pancar kooperatifinin çiftçi temsilcilerinden oluşan Pankobirlik, genel kurulunda kendi aralarından demokratik usullerle seçtikleri yedi üye tarafından yönetilmektedir. Pankobirlik ve kooperatifleri; bugüne kadar kendi kendini finanse eden, devletten hiçbir mali destek almadan mevcut yapısı içerisinde sahibi olduğu Şekerbank T.A.Ş. kanalıyla ortaklarının nakdi kredi ihtiyaçlarını sağlayabilmektedir. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004).

Su Ürünleri Kooperatifleri: 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine göre değişir ortaklı, değişir sermayeli ve sınırlı sorumlu olarak kurulan "su ürünleri üretim ve değerlendirme kooperatifleri"nin kuruluş amaçları şunlardır:

- ✓ Ortaklarının ihtiyacı olan av araç, gereçlerini ve donatılarını temin etmek,

- ✓ İstihsal edilen su ürünlerine soğuk depolama imkanları sağlayarak, ürünün pazara düzenli biçimde akışını sağlamak,
- ✓ Su ürünlerini işleme ve değerlendirme yerleri kurmak,
- ✓ Kredi konusunda ortaklarına kefalet etmek, parasal kolaylıklar sağlamak,
- ✓ Ortakların avlama faaliyetlerini düzenlemek, yönetmek ve genişletmek,
- ✓ Su ürünlerini korumak.

Su ürünleri üretimi bakımından dünyada 30' uncu, Avrupa ülkeleri içinde 6'ncı sırada yer alan Türkiye son yıllarda 601.100 ton su ürünleri üretimi gerçekleştirmiştir. Su ürünleri kooperatiflerinin başlıca sorunları şunlardır: (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004).

- ✓ Kooperatif bilincinin ve denetimin eksikliği,
- ✓ Uygun organizasyon yapısının kurulmamış olması, kısa ve uzun vadeli planlama noksanlığı, piyasayla ilgili bilgi yetersizliği,
- ✓ Ülke düzeyinde su ürünleri kooperatifleri aracılığı ile kullandırılan kredilerin kısa vadeli ve yüksek faizli olması, teminat gösterme güçlüğü,
- ✓ Etkin bir pazarlama organizasyonunun bulunmaması (deniz ürünlerinin pazarlanmasında kooperatiflerin payı % 5,24'tür.)
- ✓ Devletçe ayrılan mali kaynakların yetersizliği, mevcut yasanın günün ihtiyaçlarına cevap verememesi,
- ✓ Üst teşkilatlanmaların tamamlanmamış olması ve uluslararası teşkilatlarla işbirliğinin zayıflığı.

Ülkemizde su ürünleri kooperatifi ilk olarak 21 Nisan 1949 tarihinde İstanbul'da kurulmuş, 1960 yılından sonra sayılarında hızlı bir artış başlamıştır. 1999 yılında sayıları 388'e, ortak sayıları 16.923'e ulaşmış ve dört kooperatifler birliği oluşturmuştur.

Tarım Kredi Kooperatifleri: Tarım Kredi Kooperatifleri, üreticilerin ekonomik menfaatlerini korumak, özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla karşılıklı yardım prensibine dayanılarak kurulmuştur. Yani Tarım Kredi Kooperatiflerinin amacı ortaklarına olabildiğince ucuz (maliyet fiyatına) ve yeterli kredi sağlamaktır. Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarına kısa vadeli işletme ve orta vadeli yatırım (donatma) kredileri vermektedir.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin 1998 yılı sonu itibariyle, ortaklarına satışı yapılan zirai mücadele ilaçları miktarı 10.269.947 lt/kg. dır. Tarım Kredi Kooperatiflerince; 1990-1996 yılları arasında 42.000 baş ithal damızlık düve, 1995 yılında da 2.500 besi danası temin ederek (ithal ederek) ortaklarına dağıtmıştır. Yine 1998 yılı sonu itibariyle Tarım Kredi Kooperatiflerince 607'si büyük traktör, 1.853'ü bahçe traktörü olmak üzere, toplam 80.000 adet tarım alet ve makine satışı yapılmıştır. Tarım Kredi Kooperatifleri 1998 yılı sonu itibariyle; 2.169 hizmet binası ve 908.390 ton kapasiteli 2.852 deposuyla Türkiye genelinde faaliyetlerini sürdürmektedir Tarım Kredi Kooperatifleri, en büyük kooperatif kuruluşu olarak, ülke genelinde yerleşim birimlerinin %81'ine hizmet götürmektedir. Kurumun gerçek sahipleri 1,5 milyonu aşan çiftçi ortaklarıdır. Örgütsel olarak; birim kooperatifler, birim kooperatiflerin bağlı olduğu 16 bölge birliği ve 1 merkez birliğinden oluşur. (Tarım Köy İşleri Bakanlığı 2004).

Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği; Milletlerarası Kooperatifler Birliği (ICA), Avrupa Tarım Konfederasyonu (CEA), Milletlerarası Kamu ve Kooperatif Ekonomisi Araştırma ve Enformasyon Merkezi (CIRIEC) ve Milletlerarası Raiffeisen Birliği (IRU) üyesidir. Tarım Kredi Kooperatiflerinin, gerek T.C. Ziraat Bankası vesayetinden kurtulması ve gerekse daha güçlü bir kuruluş haline gelmesi için; 3223 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanununun, Mevduat Kabulü başlığını taşıyan “*Kooperatif ve Bölge Birlikleri her türlü mevduat kabul edebilir ve Bankacılık hizmeti yapabilir...*” şeklindeki 16. Maddesine işlerlik kazandırılması gerekmektedir. Bu sayede, Tarım Kredi

Kooperatifleri daha demokratik bir yapıya kavuşabilecekleri gibi, şimdikinden daha güçlü bir kuruluş olmaları nedeniyle yabancı kaynak bulmaları kolaylaşacak ve sadece T.C.Ziraat Bankası kaynağına bağlı kalmayacaktır.

Tarım Kredi Kooperatifleri, her türlü tarımsal girdiyi temin ederek, ortaklarına aktarmaktadır. Bu yolla piyasayı düzenleyerek, çiftçinin ağır piyasa şartlarında ezilerek tarımsal girdileri fahiş fiyatlarla temin etmelerini engellemektedir. Tarım Kredi Kooperatifinde; gübre, tarımsal ilaç, tohum, tarımsal alet ekipman ve diğer tarımsal girdiler bulunmadığında; çiftçi, bu girdileri piyasadan çok pahalıya almak zorunda kalmaktadır. Kooperatif plasmanı yetersiz olduğunda ortağına kredi kullandıramamakta, tarımsal girdileri temin edememekte ve çiftçi yüksek fiyatlarla başa çıkamamaktadır. Sonuç itibariyle, tarımsal üretimde azalma meydana gelmektedir. Tarım Kredi Kooperatiflerine aktarılan kaynak, geçmişte bir kısım ihtiyaçları karşılamayabilmekte iken, bu miktar bugün itibariyle çiftçinin ihtiyacını karşılayamamaktadır. T.C. Ziraat Bankası tarafından aktarılan plasmanın da yetersiz olması neticesinde, çiftçi üretim bazında zorlanmaktadır. Bu sebeple plasman miktarlarının acilen artırılması gerekmektedir.

T.C. Ziraat Bankasıncı Tarım Kredi Kooperatiflerine kullandırılan kredilere uygulanan faiz oranları bankaca belirlenmektedir. Bitkisel üretim, tohumluk, zirai mücadele ilacı, kimyevi gübre, akaryakıt ve tarımsal araç - gereç kredilerine uygulanan faiz oranı ile hayvancılık işletme ve hayvancılık donatma kredilerine uygulanan faiz oranı ise genellikle enflasyon oranının çok üzerindedir. Bunun neticesinde; çiftçi aldığı kredileri geri ödemekte zorlanmakta, ekim zamanında yeni kredi alamamakta ve tarımsal üretimden uzaklaşmaktadır. Kredi faiz oranlarında yeni bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Çiftçilik belgesinde çiftçinin toprağa atabileceği gübre miktarı belirlenmektedir. Ülkemizde kadastro çalışmaları tamamlanmadığı için tarlasını belgeleyemeyen çiftçi gübre alamamaktadır. Çiftçilik belgesi veren kuruluşlarca çiftçiden ücret alınmakta, belge her yıl ve desteklemeye tabi her girdi için ayrı ayrı istenmekte,

Ziraat Odasına olan aidat borcu ödenmeden belge verilmemektedir. Bütün bu bürokratik işlemler, çiftçinin Tarım Kredi Kooperatiflerinden gereği gibi yararlanmasına engel olmaktadır.

Bu aksaklıkların giderilmesi için Tarım Kredi Kooperatifi'ne ortak olacak kişiler titizlikle incelenerek, her türlü girdi için ihtiyaçları kontrol edilmektedir. Bu sebeple en azından Tarım Kredi Kooperatifleri ortakları için çiftçilik belgesi alınması zorunluluğunun yılda bir defa olması çiftçimizi rahatlatacaktır. Tarım Kredi Kooperatifleri, Zirai Donatım Kurumu'nun da gübre satışından çekilmesi ile çiftçiye ucuz kimyevi gübre tedarikinde büyük bir sorumluluk almıştır. Ziraat Bankası'ndan satın aldığı GÜBRETAS gübre fabrikaları ile iç ve dış piyasadan tedarik ettiği yıllık ortalama 300 milyon dolarlık gübre ile; sadece Türkiye'de değil, Orta Doğu'da da gübre fiyatının oluşmasında önemli bir misyon üstlenmiştir. Türkiye de gübre sektöründe olabilecek tekelleşme tehlikesini ortadan kaldırmak için Tarım Kredi Kooperatiflerinin önlemler alması ve çiftçiye ucuz gübre sağlamak için girişimlerde bulunması gereklidir.

Bu nedenle üretiminde girdi olarak kullanan gübrenin çiftçilere daha ucuz fiyatla sağlanabilmesi için Tarım Kredi Kooperatiflerinin gübre üretmeye yada gübre üreten bu şirketleri satın alma yoluna gitmesi ortakları olan çiftçilerin yararına olacak ve sıkıntılar içerisindeki Türk çiftçisini her yönden rahatlatacağı açıktır. Zirai Donatım Kurumunun işlevselliğini kaybetmesi ve özelleştirme nedeniyle oluşan boşluğu kapatma görevi Tarım Kredi Kooperatiflerine verilmiştir. Bu nedenle, Zirai Donatım Kurumunun malvarlıklarının Tarım Kredi Kooperatiflerine devredilmesi gerekirken özelleştirmeden geri alınıp parçalanarak kurulmaya çalışılan küçük birliklere verilmeye çalışılması yerinde bir karar olmayacaktır. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004).

Tarım Satış Kooperatifleri : Cumhuriyet Dönemi'nden önce çeşitli örnekleri olmasına rağmen Tarım Satış Kooperatifleri; asıl kimliklerini 1935 yılında yürürlüğe giren 2834 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri hakkında kanun ile kazanmıştır. Bu Kanuni düzenleme, 1984 yılında 238 sayılı

Kanun Hükmünde Kararname ile sona erdirilmiştir. Bu Kanun Hükmünde Kararname, 1985 yılında 3186 sayılı Kanuna dönüştürülmüş, daha sonra 1993 yılında 3947 sayılı Kanunu ile bazı maddeler değiştirilmiştir. Bugün Türkiye de yaklaşık 713.384 dolayındaki üretici, toplam 330 Tarım Satış kooperatifi bünyesinde örgütlenmiş bulunmaktadır. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004).

Ancak, 1969 yılına kadar Tarım Satış Kooperatifleri Birlik düzeyi üstünde bir üst örgütlenmeye gidememişlerdir. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 1969 yılında çıkması üzerine, Tarım Satış Kooperatifleri Birliği bir araya gelerek Ankara da Tarım Satış Kooperatifleri Merkez Birliği (TARKO) kurulmuş ve daha sonra kapatılmıştır.

Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri, normal alımlar ve destekleme alımları olmak üzere iki türlü alım yapmaktadır. Normal alımlar sırasında; Birlikler yada bağımsız kooperatiflerin kampanya başlangıcından önce, o ürünün çeşitli kalitelerini hangi fiyatlarla teslim alacakları belirlenmekte ve ilan edilmektedir. İç ve dış piyasayla stok ve rekolte durumları da göz önünde bulundurularak belirlenen bu fiyatlara (taban) barem fiyat denilmektedir. Birlik ve Kooperatiflerce teslim alınan ürünler işlenerek iç ve dış piyasalara satılmakta ve kampanya sonunda herhangi bir kâr elde edilirse, bu kâr ortaklara dağıtılmaktadır. Destekleme alımları ise; 3186 sayılı yasanın 27. maddesinde, kooperatif ve birliklere, Bakanlar Kurulu veya yetki vereceği Bakanlık, Devlet adına ürün satın alınması görevi verilebilir ifadesi yer almaktadır. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004).

Bakanlar Kurulu her yıl hasattan önce taban fiyatları denilen ürün alım fiyatlarını kararname ile açıklamakta ve o ürünle ilgili Birlik yada Birliklere (Bağımsız Kooperatifler hariç) destekleme alım görevi verilmektedir. Ayrıca bu işin finansman görevi de Ziraat Bankasına bırakılmaktadır. Bu alımlardan bir zarar doğduğu takdirde, gelecek bütçe yılında bu zararların devletçe ödeneceği, kâr doğduğu takdirde ise, bunun nasıl kullanılacağı hükümetçe saptanacağı belirtilmektedir. Böylece Birlikler, Devlet adına ve Hükümetçe sağlanan fiyatlarla

ortak ve ortak olmayan üreticilerden alımlarda bulunmaktadır. Yine çalışma konuları ile ilgili olarak Kooperatif ve Birlikler; ürünlerin daha iyi muhafaza edilmesi, toptan veya perakende satış için piyasa alışkanlıklarına uygun hale getirilmesine yönelik depo ve ilk işleme hüviyetindeki işletmeler ile ambalajlama gibi tesisleri (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan önceden izin almak kaydıyla) kurabilmektedirler. Birlikler piyasalarda düzenleyici bir rol oynamakta, üreticinin hakkını korumakta ve mağdur olmalarını engellemektedir. Bugün ülkemizde, pamuk , üzüm, incir, zeytinyağı, fındık, fıstık, koza, gül ve gülyaağı, turunçgil, yaş meyve ve sebze, yağlı tohumlar, tiftik ve yapağı gibi çok çeşitli tarım ürünlerinin, üreticilerden alımı ve değerlendirilmesi konularında faaliyette bulunan birlikler mevcuttur. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004). Bu birlikler; küçük çiftçilerin aracı tüccarlara karşı korunmasını, satılan ürünün kalitesinin garanti edilmesi ile pazarda iyi isim yapılmasını ve daha kolaylıkla satılabilecek kaliteli ürün elde etmek için teknik yardımın yapılmasını sağlamaktadır.

Ülkemizdeki Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri ve kooperatiflerden aktif olanlarına başlıca şu örnekleri verebiliriz: Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri; - Tarış- (Pamuk Birliğı, Üzüm Birliğı, İncir Birliğı, Zeytin ve Z.Yağı Birliğı), Çukobirlik, Antbirlik, Taskobirlik, Fiskobirlik, Trakyabirlik, Karadeniz Birlik, Güneydoğu Birlik, Marmara Birlik, Koza Birlik, Gülbirlik, Tiftikbirlik, Kayısı Birlik. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri bugünkü durumlarıyla bürokratik bir yapıya sahip olup, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağıdır. Oysa, kooperatifçiliğın demokratik yönetim ilkesi, yenilikçi ve rekabetçi bir piyasa ortamına çekilebilmeleri için ödün verilmeyecek temel değerlerinden biridir. Demokratikleşme çabalarında yaşanan hukuksal sorunların yanı sıra; eğitim, finansman, üst örgütlenme ve denetim gibi sorunların da en kısa sürede çözümlenmesi gerekmektedir.

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin demokratikleştirilmesi için ilk aşamada devlet müdahalesine son verilmesi gerekmektedir. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri ile ilgili sorunların tartışılması ve çözüm yollarının

belirlenmesi amacıyla, 24-25 Ocak 1995 tarihinde ilk kez toplanan üretici kurultayında alınan kararlardan biri de; Tarım Satış Kooperatifleri ile Birlikleri, ekonominin koşullarına ve Kooperatifçilik anlayışına uygun, bağımsız, demokratik faaliyet gösterecek şekilde yeniden yapılandırılması, bu amaçla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması şeklindedir.

Bunun yanı sıra 1. Üretici Kurultayında; yeniden yapılanma sırasında, Birliklerin geçmişten gelen borç yükü, istihdam fazlası ve sermaye yetersizliği gibi sorunların mutlaka çözüme kavuşturulması, Kooperatif Birliklerinin özerk ve güçlü birer Kooperatif kuruluşu olarak varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli hukuksal ve finansal alt yapının mutlaka sağlanması gereği üzerinde durulmuştur. Ne yazık ki ilk kez toplanan üretici kurultayında alınan kararlar içerisinde demokratik kooperatifçiliğin vazgeçilmez ilkesi olan kooperatif üyelerinin eğitilmesi gibi önemli bir konuya hiç yer verilmemiştir. Oysa ki eğitim, kooperatifçiliğin temel yapısıdır. İnsanların gerçek kooperatifçi olabilmeleri, aralarında iş ve güç birliği yapabilmelerine, dayanışmada bulunabilmelerine bağlıdır. Kooperatifçiliğin amacı yalnızca ekonomik amaçlı bir organizasyonla sınırlanamaz. Amaç, insanların iş birliği ruhunu geliştirecek ve karşılıklı yardımlaşma havası içerisinde çalışabilecekleri bir düzeye ulaştırmaktır. Tarım Satış Kooperatifleri, nihayetinde bir ekonomik organizasyondur ve bu nedenle serbest tüccarla rekabet edebildikleri ve ortaklarına, tüccardan daha yüksek fiyat sağladıkları sürece yaşayabilirler. Bu da devlet müdahalesinin kaldırılarak, yönetimin demokratik bir şekilde çiftçilere bırakılması ile mümkündür.

3.2.3. Ziraat Odaları

Çiftçilerin meslek kuruluşu olan Ziraat Odaları; mesleki hizmetleri görmek, tarım sektörünün her alanda genel menfaatlere uygun olarak gelişmesine ve Devletin tarımsal plan ve programlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, tarımda iş, meslek, disiplin ve ahlakı ile birliğini korumak, çiftçilerin birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak amacıyla; 1957

yılında çıkarılan 6964 sayılı kanunla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur. (Türkiye Ziraat Odaları Birliği 2004)

Ziraat Odaları köy, ilçe, il ve genel seviyede teşkilatını tamamlayabilen ender kırsal örgütlenme kuruluşlarından biridir. Ancak, uzun yıllardır faaliyet göstermesine rağmen kuruluş kanunundaki boşluklar, noksanlıklar ve çiftçinin ilgisizliği sebebiyle istenen seviyeye gelememiştir. Diğer yandan Ziraat Odalarının kuruluşundan beri çiftçilerin gönüllü ve şuurlu iştiraklerinin sağlanması yönünde gerekli tedbirlerin alınmayışı da bu kuruluşun gereği gibi gelişmesini engellemiştir. 1980li yıllarda Ziraat Odalarına bir yükümlülük olarak verilen “Çiftçi Sicili” düzenlemesi konusunun bir esasa bağlanamamış olması da gelişmemesini ve istenen seviyeye gelememesini destekler niteliktedir. Çiftçilerin, üretim girdileri temininde Odaya üyelik mecburiyeti dışında, ziraat odalarıyla yeterli şekilde ilgilendiklerini söylemek güçtür. Bu nedenle Ziraat Odaları devletten sağlanacak imkanlarla kurulmuş ve bu gün üye aidatları ile yaşayan bir meslek kuruluşu haline gelmiştir. Bu da çiftçilerin devlet ve diğer kesimlere karşı bağımsız ve özerk bir şekilde temsil edilmesini engellemektedir. Öte yandan bu günkü görüntüsü itibarıyla Türkiye’de bütün çiftçilerin daha aktif katılımlarının sağlandığı bir kuruluş haline getirilmesi gereği vardır. (Türkiye Ziraat Odaları Birliği 2004)

3.2.4. Çiftçi Birlikleri, Çiftçi Dernekleri

Kırsal alanda kurulan derneklerin yapısı incelendiğinde iki ayrı yapı göze çarpmaktadır. Bunların birincisi; belirli işletme büyüklüğüne sahip çiftçilerin mesleki yararlarını korumak amacıyla kurdukları birlikler, ikinci ise; hemen hemen tüm köylerde değişik isimler altında, ama özünde köyün ve köyde yaşayanların alt yapı ve sosyal ihtiyaçlarına cevap vermek üzere kurulan köy yaşatma koruma ve güzelleştirme gibi derneklerdir. Biz burada kırsal kalkınma sürecinde örgütlenme modeli olarak birinci şıktaki mesleki dernekleri inceleyeceğiz.

Dernekler, 2908 sayılı kanuna göre kurulur ve faaliyet gösterirler. Kazanç paylaşma dışında kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir gayeyi gerçekleştirmek üzere, en az 7 gerçek kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmeleri suretiyle oluşturdukları sivil toplum örgütleridir (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004)

Dernekler Kanunu çerçevesinde kurulan çiftçi birlikleri ve dernekleri, çiftçi örgütlenmesine ilk örnekler olmuşlardır. Daha ziyade büyük tarımsal işletmeye sahip çiftçiler tarafından kurulan birlikler, Türkiye Ziraat Odaları ve Odalar Birliği oluştuktan sonra faaliyetlerini odalarla birlikte veya ayrı olarak sürdürmüşlerdir. (Adana Çiftçiler Birliği, Ege Çiftçiler Derneği v.b.) Diğer taraftan üreticilerin tarımsal konularda gündem oluşturmak, karar mekanizmalarını etkilemek ve baskı grubu oluşturmak üzere kurdukları derneklerde vardır.

Çiftçilere tarımsal konularda teknik bilgi sağlamak, danışmanlık hizmeti vermek üzere önceleri Türk-Alman Teknik İşbirliği anlaşması çerçevesinde Tekirdağ ilinde uygulanan önder çiftçi projesi kapsamında yapılan çalışmalara katılan çiftçiler, kazanımlarını sürekli hale getirmek amacıyla 4 ayrı yerleşim biriminde dernek kurmuşlardır. Bu derneklerde teknik eleman istihdamı sağlayarak ekim, dikim, yetiştirme ve üretme hizmetlerinde danışmanlık hizmeti verilmektedir. (Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004)

3.2.5. Çiftçi Mallarını Koruma Teşkilatı

Kırsal kesimde çiftçilerin teşkilatlanmasına yönelik bir düzenleme de 1941 yılında yürürlüğe giren 4081 Sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun ile ortaya konmuştur. Bu Kanun uyarınca köy ve şehir haricindeki belediye sınırları içinde veya dışında bulunan çiftçi mallarının belli bir teşkilatlanma ile korunması esas alınmıştır. Bu Kanun uyarınca köyleri ilgilendiren hususlarda köy ihtiyar meclislerinin görev yapması, belediye sınırları dahilindeki çiftçi mallarının korunmasında ise koruma meclisleri ihdası öngörülmüştür. Bu kırsal

teşkilatlanmanın üst birimi olarak ise her il ve ilçe merkezinde murakabe heyetleri oluşturulmuştur.

Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun ile getirilen örgütlenme yapısı demokratik bir kurum niteliğinde olup, mahalline yetki ve sorumluluk vermesi bakımından da yararlıdır. Ancak bu kanun ile öngörülen parasal büyüklükler günümüzde anlamını yitirmiştir. Bu nedenle günün şartlarına uygun hale getirilmesi gerekmektedir (DPT, 2000).

3.2.6. Fonlar

Kırsal alandaki etkili bir örgütlenmenin yararlanabileceği imkanlar dahilinde fonlardan da kısaca bahsetmekte yarar var. Merkez kurumları bünyesinde kırsal alandaki mahalli idare birimlerine kaynak temin eden fonlar başlıca şu bakanlıklar bünyesinde bulunmaktadır:

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. Yine Devlet Bakanlıkları bünyesindeki Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve İller Bankası kontrolündeki fonlar ile özellikle kırsal alandaki küçük belediyelerin etkili hizmet üretimine katkı sağlanmaktadır. İçişleri Bakanlığı bünyesinde; Mahalli İdareler Fonu, İl Özel İdareler Fonu, Trafik Hizmetleri Geliştirme Fonu, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bünyesinde; El Sanatlarını Geliştirme, Kooperatifleri Destekleme, Eğitim ve Tanıtma fonları, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bünyesinde; Geri Kalmış Yörelere Halk Konutu Fonu, Mahalli İdareler Fonu, Gecekondü Fonu, Çevre ve Orman Bakanlığı bünyesinde; Çevre Kirliliğini Önleme Fonu, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde; Turistik Yöre belediyelerine temizlik araçları sağlama ve altyapı temini amaçlı fonlar, İller Bankası bünyesinde; Belediyeler Fonu ve çeşitli vadelerle kredi sağlayan fonlar, Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde ise Kalkınmada Öncelikli Yörelere Fonu, kırsal alandaki hizmetlere katkı sağlayan fonlar olarak önemli görülebilir (DPT, 2000).

Fonların iyi bir şekilde kullanılabilmesi ve bunlardan yeterli bir şekilde faydalanabilmek için de kırsal alandaki kamusal örgütler olan köy muhtarlıkları ve belediyelerin, etkili bir personel yapısına kavuşturulmasına ihtiyaç vardır.

3.3. Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Kırsal Kalkınmadaki Yeri

İlçe Özel İdarelerinin tüzel kişiliğinin hala bulunmaması, İl Özel idarelerinin ilçelerde Kaymakamları dışlayan yapısı, Köylere götürülecek hizmetlerle doğrudan ilgili olan Kaymakamlıkların mali kaynaklarının olmayışı nedeniyle köylerden gelen talepleri ilgili birimlere havale etmek dışında fonksiyonları bulunmamaktadır. Bunun doğurduğu olumsuzluklar, Kaymakamları yeni arayışlara itmiş ve bu arayışların doğal bir sonucu olarak özellikle 1980 sonrasında Köylere Hizmet Götürme Birlikleri yaygınlaşmıştır (Arslan, 2003).

İlçelerde Kaymakamlar başkanlığında kurulan Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, ilgili köylerin istek ve arzularından çok Kaymakamların isteği ve köyleri yönlendirmesiyle kurulmuştur (Arslan, 2003, s.26). İlçelerdeki bu uygulamalar illerde de örnek alınmış ve merkez köylerini kapsayacak şekilde, Valiler veya genelde Vali Yardımcıları başkanlığında benzer nitelikte birlikler kurulmuştur

Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin, Mülki İdare Amirlerinin özel gayretleri ile oluşturulan bütçeleri ile gerek köylere ve gerekse ilçe merkezlerindeki kamu kurum ve kuruluşlarıyla, kamu hizmetlerine yönelik olarak önemli çalışmalar yaptıkları, Devlet-Vatandaş işbirliğinin oluşturulmasında birliklerin öncülük ettiği, ülkemizdeki ödenek sisteminin yetersizliğinden ve düzensizliğinden kaynaklanan nedenlerle kağıt, kalem alınamayan, memurların oturacağı masa ve sandalye bulunamayan ve vatandaş nezdinde prestij kaybeden kurum ve kuruluşlara çeki-düzen verilmesini sağladıkları ve dolayısıyla kırsal kesimde toplum kalkınması çalışmalarında önemli fonksiyonları yerine getirmektedirler (Arslan, 2003, s.27).

Her ne kadar Köylere Hizmet götürme Birliklerinin Tüzüklerinde yazılı olan Meclis ve Encümen gibi karar organları bulunmakta ise de mevcut yapı içerisinde asıl belirleyici olanın Birlik Başkanı sıfatını taşıyan Mülki İdare Amirleridir. Birliklerin yaptıkları bütün hizmetler Mülki İdare Amirlerinin çaba ve gayretlerinin sonucudur.

Devletin taşradaki en üst düzey yöneticileri olan Mülki İdare Amirlerinin vatandaş nezdinde ki itibar ve saygınlıklarının korunması hayati öneme sahip bir konudur. İl İdaresi Kanununda; Valinin il genel idaresinin başı ve mercii olduğu, Devletin ve Hükümetin temsilcisi ve ayrı ayrı her bakanın mümessili ve bunların idari ve siyasi yürütme vasıtası olduğu, Kaymakamların ilçe genel idaresinin başı ve mercii olduğu, Hükümetin ilçedeki temsilcisi olduğu belirtilmektedir. Bunun gereğini yerine getirmede parasal kaynağı Köylere Hizmet Götürme Birlikleri sağlamaktadırlar.

Günümüzdeki mevcut yasal düzenlemeler kırsal alanların kalkınmasına yönelik yapılması gerekenlere yetecek durumda değildir. Artık mevcut düzenlemelerle kırsal alana hizmet götürmek nerdeyse olanaksızdır. Yasal boşluklar, yetişmiş kalifiye elemanın olmayışı, araç gereç eksikliği, genel bir uygulama ve mevzuatın olmayışı adeta kırsal kesimde gerçekten bir şeyler yapmak isteyen kamu görevlilerini çalışamaz duruma getirmiştir. Kırsal alanlarda hizmet kaynak dengesi ile yetki ve sorumluluk dengesi sağlanamadığından yani gerçekten hizmet üretmek isteyenlerin yetkisiz ve kaynak desteğinden yoksun olmaları ve yasalar karşısında korunmamaları kamu görevlilerini adeta çalışamaz ve de hizmetten kaçır duruma getirmiştir. Merkez teşkilatı hizmet üreten taşra teşkilatından adeta tamamen kopmuş durumdadır.

Ülkemizde kırsal kalkınmaya yönelik bir takım önlemler alınması gerektiğini belirten Devlet Planlama Teşkilatı ihtisas komisyonlarının çalışmaları sonucu hazırlanan raporlar ise sadece bir kısım şeylerin yapılması gerektiğini belirtmekte ancak varılmak istenen hedeflere kimlerin, hangi kaynakla, ne şekilde

ve nasıl yapılacağını belirtmediği için uygulanamaz durumdadır. Devlet Planlama Teşkilatı İhtisas Komisyonu raporları kırsal kalkınmayı uygulayacak kırsal teşkilat ile merkez arasındaki koordinasyonu kimin nasıl sağlayacağını belirtmemiştir. Kırsal kalkınmaya yönelik çalışacak birimlerdeki mevcut personel ve araç gereç yapısı ile planlama programlama yapılması, bütçe yapması olanaksız durumdadır. Merkezi yönetim Köylere Hizmet Götürme Birliklerine neredeyse hiç kaynak göndermemektedir. Kendi çaba ve gayretleri sonucu kaynak temin eden kamu görevlilerini ise hiçbir standardı olmayan kişiden kişiye değişen muhasebe ve denetim anlayışı ile adeta çalışamaz duruma düşürmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : KINIK (İZMİR) ÖRNEĞİNDE KIRSAL KALKINMA ÇABALARI VE KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ ÇALIŞMALARI

4.1.Kınık'ın Yeni Gündemi : Kırsal Kalkınma

Araştırma alanı olan Kınık; Metropol kent İzmir'in toplam 28 ilçesi arasında en az nüfuslu ve sosyo-ekonomik göstergeler itibarıyla geri kalmış 4 ilçesinden (Karaburun, Beydağ, Kiraz ve Kınık) birisidir. Merkez ve iki belde belediyesi yanında 30 köye sahip ilçenin kırsal nüfus oranı % 54'dür. (Harputlu, 2001, s.2)

Kınık'ta ekonomik etkinlikler tarım ve ormancılıkta yoğunlaşmıştır. Kınık yakın döneme kadar ekonomik kaynaklarını yeterince kullanamadığı için az gelişmişlikten kurtulamamış bir ilçe iken, son yıllarda tarım alanındaki canlanma, tarıma dayalı sanayileşmede bazı gelişmelere yol açmıştır. Böylece tarım-sanayi arasındaki ilişki giderek güçlenmektedir.

Bu dönüşüm, özellikle doğu illerinden ilçeye bir göç hareketi de başlatmıştır. Kınık tarımında, pamuk ve domates en önemli iki ürün olup, ilçe bu iki ürünle İzmir genelinde söz sahibidir. Tarımsal sanayi alanında ise salça, çırçır, zeytinyağı fabrikaları önde gelmektedir. Kınık, İzmir'in tarım ve orman potansiyeli (% 66 orman varlığı) yüksek ilçelerinden biridir ve kalkınma çabaları sürmektedir.

Bergama ve Kınık tarım ilçe müdürlüklerinden alınan verilere göre, Bergama ve Kınık ilçelerinin toplam arazi varlığı 212 400 ha olup, toprakların genel arazi kullanım oranları aşağıdaki gibidir (Kınık Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003).

Tablo 4. Kınık ilçe bütününde arazi kullanımı (2003)

Kullanım şekli	Alanı (ha)	Oranı
Tarım alanı	58 337	% 27,5
Orman alanı	85 968	% 40,5
Mera alanı	21 392	% 10
Diğer alanlar	46 663	% 22
Toplam		%100

Kaynak. (Bakanlık İl Müdürlüğü verileri. İzmir)

Tablo 5 . Kınık ve Bergama ilçe bütününde tarım arazilerinin dağılışı (2000)

	Bergama (ha)	Kınık (ha)
Tarla alanı	30,687	10,360
Sebze alanı	4,878	1,685
Zeytin alanı	2	—
Süs bitkileri alanı	1,332	7
Bağ alanı	836	24
Meyve alanı	3	—
Narenciye alanı	6,980	659
Kavaklık alan	139	—
Nadas alanı	—	48
Tarıma elverişli boş alan	643	94
Toplam tarım alanı	45,500	12,877

Kaynak. (Bakanlık İl Müdürlüğü verileri. İzmir)

Tablo 6 : 2000 yılı verilerine göre Bergama ve Kınık 'ta çeşitli tarım ürünlerinin ekim alanları ve oranları (sebzeler dahil değildir)

Tarla ürünleri	Ekim alanı (ha)	Oran (%)
Buğday	13782	33,6
Pamuk	13770	33,5
Tütün	7300	17,8
Mısır	825	2
Ayçiçeği	910	2,2
Diğer	4460	10,9
Toplam	41047	100,00

Kaynak. (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003.)

Yukarıdaki çizelge ve grafikten anlaşılacağı gibi en geniş alanı % 40,5 (85 968 ha) ile orman ve bozuk orman alanları oluşturmaktadır. Bunu %27,5 (58 377 ha) ile tarım alanları izlemektedir. Mera alanları ise %10'luk (21 392 ha) bir paya sahiptir. Ancak mera alanları ilçelere göre büyük değişim göstermektedir. Bergama ilçesinde mera alanları toplam alanların %12 sini oluştururken, Kınık'ta %3 gibi düşük bir paya sahiptir.

Bergama ve Kınık ilçelerinde % 27,5'lik bir paya sahip olan tarım alanlarının % 70 i tarla tarımı yapılan alanlar(buğday, tütün, pamuk vs.) % 11,2 si sebze alanları (domates,biber, fasulye, bostan, vs.) , % 13 ü ise zeytin alanıdır. Çizelge 'de izlendiği gibi tarla bitkileri arasında en önemli pay % 33,6 ile buğday ve % 33,5 ile pamuk tur. Bunları % 17,8 ile tütün izlemektedir.

4. 2.Kırsalın Potansiyeli ve Son Durum.

Kınık Ovası ve yakın çevresinde arazi kullanım modelini ; tarım alanları, orman ve bozuk orman alanları, mera alanları, yerleşim alanları ve sanayi alanları olmak üzere 5 ana bölümde incelemek mümkündür.

a. Tarım Alanları

Kınık Ovası ve yakın çevresi kabaca Doğu-Batı doğrultusunda uzanan Bakırçay'ın havzasında yer alır. Kuzeyden Madra dağı, güneyden Yund dağı ve doğudan Soma dağları gibi yüksek dağlık kütleler ile çevrilidir. Dağların denize dik uzanışı nedeniyle yöre denizel etkilere açıktır. Bu alan Akdeniz iklim şartlarının hüküm sürdüğü ve tarımsal potansiyel açısından son derece elverişli doğal ortam özelliklerine sahiptir. Günümüzde yoğun olarak tarım faaliyetlerinin sürdürüldüğü araştırma alanında tarım yapılan yerlerin başında verimli alüvyal ova tabanı gelmektedir. Ovada başta pamuk ve domatese dayalı kısmen de sebze üretimine dayalı yoğun bir sulu tarım faaliyeti yapılmaktadır. Ova tabanını çevreleyen sahadaki birikinti konileri üzerinde, etek düzlüklerinde ve alçak, az eğimli arızalı relief üzerinde tütün, tahıl ve zeytin üretimine dayalı kuru tarımın yanı sıra ovanın kuzey ve güneyinde ormanlık alanda kalan köy yerleşimlerinin çevrelerinde de tarım arazileri oluşturulmuştur. Bu arazilerde tütün ve tahıl tarımı yapılmaktadır (Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü,2002)

Alüvyal ova tabanında ; tarımsal ürün deseni çeşitliliği yoktur. Yetiştirilen temel ürünler pamuk, domates ve az da olsa sebzeden oluşur.

Pamuk : Alüvyal topraklarda optimum yetişme ortamını bulan pamuk, Kınık Ovasında yetiştirilen en önemli endüstriyel bitkidir. Yetişme dönemi 5-6 ay olan pamuk, vejetasyon döneminde (Kınık için 1 Mayıs-15 Eylül) ortalama 22 °C lik bir sıcaklığa ihtiyaç duyar. Çiçeklenme ve meyve bağlama döneminde ise (Kınık için 20 Temmuz - 15 Eylül) 26 -32 °C sıcaklığa gereksinim duyar. Bu dönemlerde ovadaki sıcaklık şartları pamuğun gereksinimlerine karşılayabilecek durumdadır. Pamuk olgunlaşma döneminde 38°C nin üzerindeki sıcaklıklarda gelişmesini durdurur.Bölgede maksimum sıcaklıkların 35°C yi geçmediği görülür. Pamuğun dona karşı dayanıklılığı çimlenme ve çiçeklenme döneminde (Kınık için 1 Mayıs- 15 Eylül) -1 , -2 °C kadardır. Ancak uzun süreli donlar olursa yetişmesi mümkün olmaz. Kınık ovasında minimum sıcaklık ortalamalarına bakıldığında tüm yıl boyunca sıcaklıkların 0

°C nin altına düşmediği görülmür. Bunun yanı sıra Akdeniz termik koşullarının etkisi altında bulunan yörede don olayı oldukça geç gerçekleşmekte ve erken sona ermektedir (Koçman, 1991, s.113). Yıl içinde don olaylı günler pamuğun vejetasyon dönemine denk gelmediğinden herhangi bir etkisi yoktur.

Pamuk üretimi açısından sıcaklık koşullarının yanı sıra yağış koşulları da önemlidir. Pamuğun vejetasyon döneminde su ihtiyacı 400-500 mm'dir. Hasat döneminde gerçekleşebilecek yağıştan büyük ölçüde zarar görür. Kınık ovasında pamuğun vejetasyon dönemini olan 1 Mayıs-15 Eylül arasında kalan dönemde düşen yağış miktarı ortalama 70 mm olup bu miktar pamuğun bu dönemdeki su ihtiyacının ancak %15 ni oluşturur. Vejetasyon döneminde yağışların yetersiz olması ovada pamuk tarımı için sulama yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Pamuk verimin yüksek olması için bol ışığa ihtiyaç duyan kısa gün bitkisidir. Gün uzunluğu 12 saatten fazla olduğunda çiçek açmazlar. Araştırma alanımızda, pamuğun vejetasyon dönemindeki güneşlenme süreleri 9,03-12,43 saat / dk arasında değişim göstermektedir. Bu yönüyle sözü edilen koşullar pamuğun gelişimi için elverişlidir.

Pamuk iklim elemanlarına karşı gösterdiği duyarlılığı toprak özelliklerine karşı pek göstermez. Çok ağır ve hafif bünyeli topraklar dışında hemen hemen her toprakta yetişebilir. Ancak pamukta en iyi sonuç derin ve su tutma kapasitesi yüksek olan alüvyal topraklardan alınır. Kınık Ovası'nda pamuk yetiştirilen alanlar I. ve II. sınıf özellik gösteren alüvyal topraklara karşılık gelmektedir.

Domates : Kınık Ovası'nda domates yetiştirme döneminde aylık sıcaklık ortalamaları 19-26,5°C ler arasında değişmektedir. Maksimum sıcaklıkların en yüksek değerlere ulaştığı aylar Temmuz ve Ağustos olup maksimum sıcaklık ortalamaları 32-33°C arasındadır. Bu aylarda , domates yetiştirilmesi bakımından verimi düşürücü sıcaklıklar kaydedilmekte ise de bunun üretime

birebir yansıdığı söylenemez. Nitekim ovada domatesten elde edilen verim Türkiye ortalamasının üzerindedir (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003).

Domates, toprak istekleri bakımından seçici bir bitki değildir. derin bünyeli besin maddelerince zengin her toprakta başarı ile yetiştirilebilmektedir. Hafif karakterli topraklarda ürün erken gelişir, bitki daha kısa ömürlü, dolayısıyla verimde daha düşük olur. Araştırma alanımızda domates, ova tabanının alüvyal topraklarında yetiştirilmektedir. Burada alüvyal topraklar derin ve verimlidir. Bu alanda taban suyu seviyesi yüksektir. Yörenin toprak özelliği domatesin gelişimi için uygun imkanlar sunmaktadır.

Alüvyal ova tabanında yetiştirilen domates yörenin ekonomisinde önemli bir paya sahiptir. 2000 yılı verilerine göre ovada yaklaşık olarak 4300 ha alanda domates ekilmektedir. Bu alanda hektar başına alınan verim 55.000 kg/ha dır (Bakanlık İl Müdürlüğü verileri 2003). Bu miktar Türkiye ortalaması üzerindedir. Ovada çok sayıda gözlenen salça fabrikalarının varlığı da bunun bir göstergesidir. Ayrıca, Kınık'ta domates işleyen salça fabrikaları pamuk ve çırpırdan sonra en yaygın olan tarıma dayalı sanayi kuruluşlarıdır.

Kınık Ovası'nda pamuk ve domatesin yanı sıra yer yer çeşitli sebzelerin (bakla, bostan, fasulye, biber vs.) , yem bitkilerinin (fiğ, yonca) , diğer sanayi bitkilerinin (ayçiçeği, mısır) yetiştirildiği gözlenir. Bunun yanı sıra, Kınık Kaymakamlığı'nın yöredeki hayvancılık ve buna bağlı süt ve süt ürünleri üretimini desteklemek için sürdürdüğü Köylere Hizmet Götürme Birlikleri'nin çalışmaları da yem bitkileri yetiştirilen alanların genişletilmesi, yem bitkileri kalitesinin artırılması ve çiftçilerin kendi yemlerini kendilerinin üretmesini desteklemek ve teşvik etmek yönündedir.

Birikinti Konileri, Etek Düzlükleri ve Alçak Yamaçlar: Kınık tarımsal alanlarında tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü ikinci büyük mekan birimini birikinti konileri ve etek düzlükleri oluşturur. Bu birimler daha çok zeytin tarımı

ve kuru tarım amaçlı olarak kullanılmaktadır (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003).

Birikinti konileri ve etek düzlükleri üzerinde tarımsal ürün deseni çeşitli değildir. Bu alanlarda zeytin, tütün ve buğdayın hakim olduğu tahıl tarımı yapılmaktadır. Ovanın güney kesiminde Balaban'dan başlayarak Sucahlı, Poyracık, Kınık, Kocaömerli, Hamzahocalı ve Cumalı'ya kadar olan bir alanda birikinti konileri, etek düzlükleri Kınık'ın batısındaki alçak yamaçlar üzerindeki kuşakta zeytin alanları uzanır. Ovanın kuzeyinde ise Göçbeyli ve Alibeyli' nin yerleştiği birikinti konisi üzerinde zeytin tarımı ve buğday tarımı yapılmaktadır (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003).

Zeytin : Akdeniz iklim bölgesinin tanıtıcı bir maki elemanı olan zeytin, Kınık Ovası ve yakın çevresi için önemli bir tarımsal ürün olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yörede iklimin sıcaklık unsuruna ait özelliklerin zeytinin ekolojik ihtiyaçlarına cevap verir nitelikte olduğu söylenebilir. Sıcaklığın zeytin üzerindeki bir diğer etkisi de daha çok don olayları ile ilişkilidir. Nitekim erken sonbahar ve geç ilkbahar donları meyveye zarar verebilmektedir. Kınık ovası ve çevreleyen sahada ise don olayı geç başlayıp erken sona ermektedir (Koçman, 1991, s.113)

Alçak Arızalı Relief: Kınık tarımsal arazi yapısında yaşlı gölssel sedimanlar geniş alanlar kaplamaktadır. Sözü edilen bu alanlar Örenli Köyü, kuzeyde Sarıcanlar Köyü, ovanın doğusunda ise Cinge Kasabası ve Kozanlı bölgelerinin arasında kalmaktadır. Arazilerin kolay işlenebilir olması, günümüzde kuru tarım faaliyetlerini (tütün, buğday, arpa vb) ve zeytin tarımı yapılmasını kolaylaştırmaktadır. (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003)

Tütün : Tütün ilkbaharı yağışlı, yazı ve sonbaharı kurak geçen, özellikle Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü bölgelere adapte olmuştur. Akdeniz iklimi etkisi altında bulunan bölgede iklim özelliklerinin tütün gereksinimlerini karşılayabiliyor olması tütünün yörede yaygın olarak yetiştirilmesini sağlamıştır.

Tahıllar : Temel besin maddesi olması nedeniyle ekonomik değeri yüksek olan tahılların, değişik ekolojik şartlara uyum sağlayabildiğinden yetiştirme alanı geniştir.

Kınık tarımsal alanlarında serin iklim tahıllarının (buğday, arpa, yulaf, çavdar) tamamı yetiştirilmektedir. Bu tahıllar ovayı çevreleyen birikinti konileri, etek düzlükleri, alçak arızalı Neojen relief ve eğim şartlarının yer yer uygun olduğu yüksek dağlık alanda yetiştirilmektedir (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003).

Yüksek Dağlık Alanlar : Kınık tarım arazilerinde kısmen tarım yapılabilen bir diğer morfolojik birimi de yüksek dağlık alan oluşturur. Ovayı kuzey, güney ve doğudan çevreleyen kütleler üzerinde kurumuş olan köy yerleşmelerinin (Bağalanı, Eynez, Arpaseki, Taştepe, Dereköy, Karaçam, Kozluca) hemen çevresinde eğim şartlarının kısmen uygun olduğu sahalarda ve hatta uygun olmadığı eğimli alanlarda kuru tarım faaliyetleri yapılmaktadır (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003). Ancak hemen belirtmek gerekir ki, sözü edilen etkinlikler ticari değeri olan türde değil, geçimlidir.

b. Orman Alanları

Kınık ilçesinde orman ve bozuk ormanların yayılım gösterdiği sahalara daha çok ovanın güney ve güneydoğusunda kalır. Bu alan Yunt dağı kütlelerinin kuzey yamaçlarını oluşturur. Bu alanlarda yüksek dağlık alan üzerinde Balaban'dan Değirmencili'ne kadar olan sahada ormanlar ve bozuk ormanlar geniş bir yayılım gösterir (İlçe Orman Şefliği verileri 2003).

Kınık ilçesinde kırsal yerleşimlerin çevresinde yer alan bazı ormanlık sahalara, bugün tarım alanlarına dönüştürülmüştür. Tahribata uğrayan bu alanlarda günümüzde kuru tarım (tütün,tahıl) yada zeytin tarımı yapılmaktadır. Ayrıca Balaban'dan başlayan Sucahlı, Poyracık, Kınık ve Kocaömerli' ye kadar uzanan bir kuşakta zeytin alanları genişleyerek yamaçlar üzerinde 100-150 m ye kadar çıkabilmiştir (Kapsız, 2002, s. 67) .

c. Mera Alanları

Mera, hayvanların otlaması ve otundan yararlanılması için tahsis edilen veya geçmişten beri bu amaçla kullanılan yerleri ifade eder. araştırmamızda hayvan otlatma açısından mera olarak kullanılan yerler Kınık Ovası'nın kuzey ve kuzeybatı kesiminde yer alır. Bu alan, daha önceki dönemlerde orman alanı iken tahribata uğrayarak orman örtüsünden yoksun kalarak mera alanı olarak kullanılmaya başlamıştır (Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003, Kapsız, 2002).

Tablo 7. Kınık Alanında Ürün Deseni

Ürünler	1994			1995			1996		
	Ekim Alanı (ha)	Üretim (Ton)	Verim (ha/kg)	Ekim Alanı (ha)	Üretim (Ton)	Verim (ha/kg)	Ekim Alanı (ha)	Üretim (Ton)	Verim (ha/kg)
Pamuk	4.050	11.340	2.800	4.800	13.200	2.750	4.600	12.880	2.800
Tütün	3.100	2.325	750	2.900	2.320	800	2.800	2.240	800
Buğday	2.700	10.125	3.750	2.000	6.500	3.250	2.250	7.425	3.300
Domates	850	51.000	60.000	1.160	69.000	60.000	885	53.100	60.000
Arpa	350	1.155	3.300	400	1.100	2.750	450	1.215	2.700
Yonca (yaş ot)	120	4.800	40.000	110	4.400	40.000	125	5.000	40.000
Karpuz	120	4.200	35.000	110	3.300	30.000	100	2.800	28.000
Fiğ (kuru ot)	110	440	4.000	115	460	4.000	120	480	4.000
Kavun	110	3.300	30.000	130	3.250	25.000	120	2.760	23.000
Şekerpancarı	90	4.500	50.000	40	2.000	50.000	80	4.000	50.000
Yonca(kuru ot)	60	600	10.000	60	600	10.000	75	750	10.000
Patates	7	210	30.000	20	500	25.000	200	5.000	25.000
Ayçiçeği	---	---	---	---	---	---	20	40	2.000
Salçalık Biber	---	---	---	---	---	---	15	450	30.000

Kaynak: Tarımsal Yapı ve Üretim 1994-1995, İzmir İli 1996 Yılı Çalışmaları ve Tarımsal Yapı Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü Yayınları.

Bu alanın mera olarak ilan edilmesinde Osmanlı döneminden beri mera olarak kullanıyor olmasının payı büyüktür. Ayrıca alanın çok eğimli olmayan uygun topografik yapısı ve üzerinde barındırdığı mera bitkilerinin varlığı etkili

olmuştur. Kınık ilçesinde mera alanları oldukça geniş bir alan kaplamasına paralel olarak hayvancılık faaliyetlerinin de geliştiğini düşünmek yanlış olur. Bu alanda mera alanlarının geniş yer kaplıyor olması hayvancılığın gelişmiş olduğu anlamına gelmemektedir. Bu alanda ailelerin ancak %20 si hayvancılık faaliyetleri ile uğraşmaktadır; ancak bu ailelerde hayvancılık temel ekonomik faaliyet değildir. Tarımsal faaliyetler her zaman birinci planda yer almıştır(Bakanlık İlçe Müdürlüğü verileri 2003).

İlçede hayvan otlatma amacıyla kullanılmayan ancak mera alanı olarak ilan edilmiş alanlar da vardır. Bu alanlar ovanın batı kesiminde Dünderli çevresinde ve ovanın doğu kesiminde Bölcek güneyinde de tarım alanları arasında yer alır. Sözü edilen bu alanlarda hayvan otlatılmasından çok hayvan yemi yetiştirilmesi söz konusudur. Bu çalışma ise ilçe kaymakamlığının son 2-3 yıldır koordine etmek istediği ilçe hayvancılığını destekleme projesi ile paralellik göstermektedir. Söz konusu çalışma Köylere Hizmet Götürme Birliğinin köylülerin daha ucuz yen bitkisi elde etmesini kolaylaştırmak projesi ile de ilişkilidir. Bu nedenle de mera alanı olarak ilan edilmiştir (Kınık İlçe Tarım Müdürlüğü verileri 2003).

Tarım alanı olarak kullanılan 12.877 hektar alanın 10.880 hektarında tarla bitkileri yetiştirilmektedir. Tarım alanının diğer türlere göre dağılımı ise şöyledir : zeytin alanı 659, meyve alanı 94, sebze alanı 1.237, ve bağ alanı 7 hektardır. Kınık ilçesinde tarım alanı olarak belirlenen arazinin tamamı bu amaç doğrultusunda kullanılmaktadır. Kınık'ın tarımsal nüfusunun 2000 yılı verileriyle 27.340 olduğu bilinmektedir. Bu veriler ışığında çiftçi ailesi sayısı 5.468'dir ve bu ailelerden 1.367'si hayvancılık, 1274'ü kuru tarım, 3827'si ise sulu tarım faaliyetleri ile uğraşmaktadır.

4.3 Kınık İçin Kırsal Kalkınma Potansiyel Araştırması : Üniversite-Kaymakamlık İşbirliği

Kınık Kaymakamlığı ile koordineli olarak, 1999 yılı Kasım ayı itibarıyla başlanan ve Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü öğretim üyeleri yönetiminde sürdürülen proje; *“Kırsal Kalkınma Açısından Kınık’ta (İzmir) Coğrafi Çevre Değerlendirmeleri”* başlığını taşımaktadır. Projenin ana hedefi bir metropol olan İzmir’in geri kalmış ilçelerinden biri olan Kınık için konumu ve coğrafi çevre avantajları (iklim, topografya, toprak özellikleri, drenaj sistemi, doğal bitki örtüsü gibi) ile buna bağlı olarak sahip olduğu zengin tarımsal potansiyelinden hareketle uygulanabilir kırsal kalkınma alternatiflerin tespiti ve bunun için zemin oluşturan coğrafi çevre potansiyelinin değerlendirilmesidir. Bu nedenle Kınık için uygulanacak kırsal kalkınma projesinin ilk ve temel etabını oluşturmaktadır.

Bu projenin öncelikli amacı; Kınık’ın geçmişten bugüne gelişim süreçlerini ve etkili faktörleri analiz etmenin ardından, kısa sürede ve istikrarlı kalkınmasını sağlamak için gerekli tüm fiziki ve beşeri çevre potansiyelini ortaya koymak, gelecek için yeni yatırım alanlarını saptamak açısından Kınık’ın bilinmeyen, gözardı edilmiş yada şimdiye kadar ihtiyaç duyulmadığından kullanılmayan potansiyelini, Kınık için bir ayrıcalık ve kalkınma faktörü olarak değerlendirilebilir kılmaktır (Soykan-Karadağ, 2004, s.32).

Tüm bunlar, İzmir ilinin geri kalmış ilçelerinden biri olan Kınık için mevcut potansiyelinden hareketle ilçe için yeni kalkınma alternatiflerini araştırmak ve Kınık halkına yeni geçim kaynakları sunarak yerinde kalkınma modeline destek vermek yönüyle de son derece önemlidir. Kınık için bu süreci başlatacak kırsal kalkınma alternatiflerinin ortaya konması ve mevcut olanakların ilçe ekonomisine katkıda bulunacak noktaya getirilmesi ise ikinci önemli adımı oluşturmaktadır. Ayrıca ilçede kırsal kalkınma temelli olarak sürdürülen çalışmaların hazırlanacak bir *“web sayfası”* aracılığı ile tanıtımı da bir sonraki adımı oluşturacaktır. Bütün bu gerekçeler, İzmir’in Kınık ilçesinin kırsal kalkınma açısından

değerlendirilmesini gerekli kılmış ve bu projenin başlatılmasına kaynaklık etmiştir (Soykan-Karadağ, 2004, s.35).

Projenin Önemi : Kırsal kalkınma, kırsal alanlarda yaşayan toplumun yerinde yaşayarak ülke gelişmişliğinden pay almasıdır. Kalkınma, eşitlik ve denge ilkelerine bağlı kalınarak ve tespit edilmiş göstergelere ulaşmayı hedefleyerek gerçekleştirilmelidir. Bu bir anlamda kırsal dünyanın modernizasyonu, çağdaşlaştırılmasıdır. Yaşam ve çalışma ortamlarının iyileştirilmesi için 3 temel araç önerilmektedir. Birincisi; teknik işbirliği, ikincisi; kamu ve özel gruplar arasındaki ortaklık, üçüncüsü; toplumlar ve ilgili grupların karar alma sürecine katılımı. Kırsal kalkınma bir eğitim ve örgütlenme işidir. Kırsal kaynakların yerinde ve rasyonel kullanımı açısından örgütlenme ve yerel halkın eğitimi şarttır. Kırsal kalkınma tek başına değil, ulusal kalkınma stratejilerinin başında gelen Bölgesel Kalkınma stratejilerinde kırsal ve kentsel unsurlarla birlikte ele alınarak, havza planlaması ölçeğinde hareket edilmelidir.

Öte yandan kırsal alan yalnızca tarımsal alan olarak görülmemeli, sektörlerin birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcısı olduğu gerçeğinden hareketle, bütünsel yaklaşım çerçevesinde planlar yapılmalıdır (Soykan-Karadağ, 2004, s.57).

Ülkemizde 1970'lerden beri kırsal kalkınma projeleri uygulanmaktadır. Bunların bir kısmı il veya havza ölçeğinde, bir kısmı ise tarım sektöründeki bazı iyileştirmeleri kapsamaktadır. Kırsal nüfusun sosyal ve ekonomik sorunları, gelişmekte olan ülkemiz için önemli çıkmazlar yaratmaktadır. O nedenle kırdan başlayan sorunların kırdan çözülmesi, kente taşınıp, kentte var olanlarla birleşmenin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çalışmalarında kırsal kalkınma konusunda yerel potansiyelin harekete geçirilerek gelir ve istihdamın artırılması amaçlanmış, bunun için de turizm, el sanatları, hayvancılık, dokumacılık alanlarında faaliyet gösterecek girişimcilerin destekleneceği açıklanmıştır. Son

kalkınma planında öngörülen bu yaklaşımlar, kırsal turizmin işlevleri ile birebir uyum göstermekte, onun kırsal kalkınmada rol oynayabileceğinin adeta altını çizmektedir.

Sözü edilen proje kendi alanında, Kınık için yapılmış ilk bütüncül projedir. Çünkü ilçenin kalkınmasına yönelik, halen sürdürülmekte olan bir takım kamu kaynaklı projeler; (Kınık Sol Sahil Sulama Projesi, Süt Toplama Merkezi Projesi, Kınık Yem Bitkileri Üretimini Yaygınlaştırma Projesi) yalnızca tek bir konu ile ilgili araştırmaları içeren bağımsız projelerdir. Sözgelimi, birbirinden bağımsız ve mevzi projelerdir. Oysa Kınık Kaymakamlığı ve Ege Üniversitesi işbirliği ile sürdürülen sözü edilen proje, ilçeyi bir bütün olarak ele almakta, coğrafi çevre analizi, mevcut arazi kullanımı ve sorunları ile ilçeye özgü tüm konuları kalkınma ve planlama hedef alınarak, değerlendirilmektedir (Soykan-Karadağ, 2004, s.62).

Özellikle ilçenin tarım ve orman potansiyeli ayrıntılı biçimde ortaya konarak, yenilikçi uygulamalar olarak seracılık, eko tarım, kırsal turizm gibi etkinliklerin olabilirliği araştırılmaktadır. Diğer taraftan Kınık'ı tek başına değil, bir Bergama bir Soma hatta Dikili ile birlikte düşünmenin gereğine inanarak, yakın çevre ilgili konularda projeye entegre edilecektir. Projenin uygulanabilirliği de şüphesiz çok önemlidir. Özellikle, bir dönüşüm sürecinin başında yakaladığımız Kınık için, sağlam bir veri tabanı oluşturarak, birtakım gelişmeler için birbirini bütünleyen projelere ışık tutması açısından da, önemli bir boşluğu dolduracaktır (Soykan-Karadağ, 2004,s. 63).

Proje çalışmasında, Kınık ilçesinin doğal çevre özelliklerinin (yerçekilleri, iklim, su kaynakları, toprak ve bitki örtüsü) analizi için, İlçe Kaymakamlığı ve bağlı müdürlüklerdeki teknik personelin de desteği ile arazi gözlemlerinde bulunulmuş ve elde edilen bilgi ve değerlendirmeler ışığında yörenin jeo-morfografya, jeoloji, toprak ve doğal bitki örtüsü ve arazi kullanımı haritaları hazırlanmıştır. Bununla birlikte, proje alanının iklim koşullarının açıklanabilmesi için meteorolojik ve istatistiksel verilerden de yararlanılarak ilçedeki tarım potansiyelini destekleyen koşullar değerlendirilmiştir. Tüm bunların ardından,

Kent merkezi ve Köylerinde uygulanan anket çalışmaları ve arazi çalışmalarında elde edilen bilgilerinde yardımıyla, ilçenin kırsal kalkınma sürecinde öne çıkabilecek üç ana kırsal kalkınma alternatifi belirlenmiştir ;

- Tarımsal sanayinin desteklenmesi ve kırsal kesimde üretilen ürünlerin bu yolla ekonomik gelir gücünü arttırmak,, Kınık Organize Sanayi Bölgesinin geliştirilmesi ve tarımsal sanayi alanında etkinleştirilmesi,
- Doğal çevre avantajları ve kırsal kültürünün zenginliği ile ön plana çıkan köy (Karadere, Çanköy, Elmadere gb.) yada köy gruplarında kırsal turizm araştırmalarının yapılması,
- Kınık Kaymakamlığı tarafından kurulan Köylere Hizmet Götürme Birliğince halen sürdürülen “Süt Toplama Merkezi”, “Slajlık Mısır Üretimini Destekleme” ve “Kınık Çiftçilerinin Eğitimi” konulu mevcut çalışmaların desteklenmesi ve uygulamaya yönelik olarak geliştirilmesi olarak belirlenmiştir

Kınık için bu süreci başlatacak kırsal kalkınma alternatiflerinin ortaya konması ve mevcut olanakların ilçe ekonomisine katkıda bulunacak noktaya getirilmesi ikinci önemli adımı oluşturmaktadır. Bu nedenle, projenin bu ikinci aşamasının, “*Kınık Yerel Gündem 21*” çalışması ile kamu-sivil-özel katılımının en üst düzeye taşınması şeklinde gerçekleşebileceği düşünülmektedir (Soykan-Karadağ, 2004,s.102). Tüm bunların yanında, sözkonusu proje dönemi içinde, Kınık ve ilçede sürdürülen kırsal kalkınma çabaları ile ilişkili olarak aşağıda belirtilen etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

4.4. Kınık İçin Uygulanabilir Kırsal Kalkınma Alternatif Araştırması

Bir önceki bölümde ifade edildiği gibi, Kınık'ta proje kapsamında sürdürülen fiziki çevre analizleri, arazi kullanım modelinin belirlenmesi, Kınık kent halkının ve köylülerinin sosyo-ekonomik profilleri ile mevcut ekonomik etkinlikleri ve sorunlarının değerlendirilmesiyle ulaşılan sonuçlar Kınık'ta

öncelikli kırsal kalkınma alternatifleri olarak, tarımsal sanayi ve kırsal turizm konularını öne çıkarmaktadır (Harputlu, 2001,s.5).

a. Kırsal sanayi : Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kırsal nüfusun temel gereksinimlerini karşılamak, onlara ek ve gelir getirici istihdam olanakları yaratmak ve sonuçta yaşam düzeylerinin yükselmesini sağlamayı kendine amaç edinmiş, önemli bir ağırlıkla tarımsal hammaddelelerden ve doğal kaynaklardan yararlanan, onları değerlendiren tarıma dayalı üretim faaliyetleri ve bunun yanı sıra büyük düzeyde teknik birikim gerektirmeyen tarım dışı üretim faaliyetleri olarak tanımlanabilir.

Kırsal sanayi anlayışı, son yıllarda birçok ülkede giderek yaygınlaşmaktadır. Nitekim, Birleşmiş Milletler Endüstriyel Gelişme Örgütü “Gelişmekte olan ülkelerde ek gelir getirici iş olanakları yaratmak ve kırsal nüfusun temel gereksinimlerini karşılamak için, kırsal sanayiye gerek vardır.” sonucuna varmıştır. Her alan, bölge için kırsal sanayi uygulamaları farklı olabilir. Çünkü, her yerin kendine özgü özellikleri, potansiyelleri vardır; buna bağlı olarak uygulamalar da farklı olacaktır.

Kırsal sanayinin bir parçası olarak tarımsal sanayi de ayrıca ele alınması gereken konulardan biridir. Çünkü kırsal alanlarda ana üretilen malzeme tarımsal ürünlerdir. Tarımdan elde edilecek ürünlerin sanayide hammadde olarak kullanılması söz konusudur. Bu sonuca göre tarımsal sanayi, tarımdan elde edilen ürünlerin hammadde olarak kullanıldığı, hammaddenin mamul ya da yarı mamul hale getirildiği sanayidir diyebiliriz.Kırsal sanayi, kırsal kalkınma açısından önemli bir unsurdur. Kırsal kalkınma kırdaki bulunan potansiyellerin kullanılması ile gerçekleşebilecek bir süreçtir. Bu potansiyeller; tarım, hayvancılık, doğal güzellikler (mağara,göl,park,akarsu vs.), tarihi eserler olabilir. Ancak, kırsal sanayinin kalkınma açısından önemi büyüktür.

Kırsal sanayi, büyük sanayilere altyapı oluşturması bakımından önemli rol oynamaktadır. Daha sonraki aşamalarda kırsal alanda yaşayanlarında katkılarıyla

kurulmuş olan bu küçük tesislerin bir kısmı çeşitli finansal ve teknik desteklerle büyük sanayi tesisleri haline gelebileceklerdir. Bir kısmı da, kentlerde kurulmuş olan büyük sanayi tesislerinin yan sanayisini oluşturabilecektir. Kırdan kente olan göçlerin önlenmesi açısından önemlidir (Soykan-Karadağ, 2004,s.52).

Üretim sürecinde tarıma dayalı sanayi tesisleri, tarımsal hammaddelerini temin etme yönünden en yoğun ilişkisini tarım sektörü ile yaşadığından, tarımsal kökenli ürünlere duyduğu gereksinme arttığı ölçüde daha yoğun bir tarım uğraşısına olanak sağlayacaktır. Dolayısıyla tarımsal iş gücü, bu sektöre yönelik ürün üretme sürecinde gerek bizzat tarıma dayalı sanayi ürünlerinin üretiminde gerekse tarıma dayalı sanayi işletmelerinin içsel istihdamında yer alarak faaliyette bulunacaktır.

Kırsal sanayi, kırsal alanda bir faaliyette bulunmayan kadının aktif olarak çalışma yaşamına girişini kolaylaştıracaktır. Türkiye’de kırsal sanayi adına birçok çalışma yapılmıştır. İlk çalışmalar köylerimizin kırsal sanayide geri kaldığı düşünülerek uygulanmıştır. Daha sonra ise şehirleşme sorunlarının artması, büyük şehirlere doğrudan göçlerin sonucu oluşan gecekondu sorunlarının çözümlenebilmesi için, köylülerimizin kırsal alanda tutulmasını, bunun için de çiftçilerimizin kırsal kalkınma ve sanayi projeleri ile gelirlerinin artırılması düşünülmüştür (Soykan-Karadağ, 2004,s.73-75).

Bu projelere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın Karadeniz Bölgesi’ndeki “evlerde silah üretim projesi” örnek olarak verilebilir. Söz konusu proje, silahın her parçası ayrı yerlerde MKE kurumunun üreticiye verdiği silah yapım planı gereği üretilmekte ve montaj işlemi bittikten sonra üretilen silahlar yine MKE kurumu tarafından pazarlanmaktadır.

Türkiye’de kırsal sanayiye yatkın sektörlerden biri de halıcılıktır. Çanakkale Ayvacık ilçesi ve köyleri Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından tasarlanan DOBAG (Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme) Projesi kapsamına alınarak pilot bölge olarak seçilmiş ve doğal boyalar ile halı

Üretimin geliştirilmesi sağlanmıştır. DOBAG (Doğal Boya Araştırma ve Geliştirme) Projesi potansiyel kaynakların değerlendirilmesi esasına dayanmaktadır (Soykan-Karadağ, 2004,s.71). Türkiye’deki farklı bölgelerin farklı özellikleri vardır. Bu nedenle kırsal sanayi kurulurken; o bölgenin coğrafi ve ekolojik şartları, örf ve adetleri, sanayiye sağlayacakları uyum, yörenin potansiyel kaynakları gibi konuların üzerinde durulmalıdır, ona göre projeler tasarlanmalı ve uygulanmalıdır.

Ülkemizde kırsal sanayilerin gelişmesi konusu öncelikle doğal dinamikler çerçevesinde özellikle tarımın sanayileşmesi olarak ele alınabilir. Ülkemizde mevcut tarım - sanayi ilişkisini ortaya koyan İmalat Sanayi istatistiklerine göre 1989 yılında imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin önemli bir coğunluğu (%50.1) tarıma dayalı sanayidir. Öte yandan, yaratılan katma değer bakımından tarıma dayalı sanayi %36.86’lık payı ile imalat sanayi içinde önemli bir paya sahiptir (Soykan-Karadağ, 2004,s.73-74).

Yaratılan katma değerin büyük bir bölümü gıda,iki,tütün sanayi gibi alt kollardan elde edilmektedir. Diğer yandan ülkemizde tarım ürünlerinin dış satışımızdaki payı yıllar itibariyle azalırken tarıma dayalı sanayi ürünleri ihracatının giderek arttığı ve toplam içerisinde yaklaşık %10 gibi sabit bir değere ulaştığı da gözlenmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda kırsal sanayi içerisinde tarımsal sanayinin önemi büyüktür ve öncelikli olarak tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi dşnlmştr.

Kınık’ta Sanayinin Gelişimi ve Son Durum : Öncelikle hemen belirtmek gerekir ki, Kınık içesinde sanayi gelişmiş bir sektör değildir. Zira şu an sadece 25 adet sanayi tesisi olup büyük bir kısmı küçük yada orta ölçekli tesislerdir. Mevcut tesislerin hangi alanlarda üretim yaptıkları incelendiğinde Kınık iesinin halen kır kimliğini sürdüren bir yerleşim olduğu bir kez daha anlaşılmaktadır.

Nitekim sözü edilen 25 tesisin 13 adeti gıda ürünleri (konserve, salça, un, süt ve süt ürünleri..) işlemektedir. Yine yörenin tarım faaliyetleri içinde önemli bir

yere sahip olan pamuk ile ilgili tesis sayısı 6 olup ilçe için ikinci önemli tarımsal ürün olan tütün işleyen hiçbir tesisin bulunmayışı dikkat çekicidir. İlçedeki diğer sanayi kuruluşları ise akü, makine techizat ve taşta toprağa dayalı sanayi tesisleridir. İlçede 2 perlit, 1 çimento ve 2 kireç-mıcır ocağı faaliyet göstermektedir. Ancak gerek kuruluş yerleri gerekse üretim teknolojileri açısından çevreyi olumsuz etkilemektedirler (Kınık İlçe Envanteri, 2003,s.12).

Tablo 8. Kınık'ta sanayi tesislerinin dağılımı (2003)

Üretim Grubu	Tesis Sayısı	Oranı %	İşçi Sayısı
GIDA	13	52,0	285
Salça, konserve,turşu	4		
Un fabrikası	3		
Zeytinyağı	4		
Süt ve süt ürünleri	2		
ÇİRCİR, TEKSTİL	6	24,0	110
TAŞA TOPRAĞA DAYALI SAN.	3	12,0	95
MAKİNA VE TECHİZAT	3	12,0	85
TOPLAM	25	100	495

Kaynak. Kınık İlçesi Kaymakamlığı Envanteri 2003

Tesislerin sektörel dağılımı: “Tesis hangi sektörde üretim yapmaktadır ?” sorusuna verilen yanıtlarda ilk sırayı % 52.3’lük oranla gıda,içki,tütün almaktadır. Tesislerin % 23.8’i ise dokuma, giyim, deri alanında üretim yapmaktadır. Geri kalan % 23.9’luk oranı ise kağıt ve kağıt ürünleri ile inşaat sektörü oluşturmaktadır. Tesislerin daha çok gıda ve dokuma sektöründe üretim yapmasında hem tarım arazilerinin geniş yer tutması hem de yetiştirilen ürünler (domates, biber, zeytin, pamuk) önemlidir (Soykan-Karadağ, 2004,s.54).

b. Kırsal Turizm : Kırsal turizm, kırsal alanlarda ve kırsal yerleşmelerde gerçekleşen bir turizm türü olması nedeniyle, kırsal kalkınma için çok önemli bir araçtır. Kırsal kalkınma, kırsal alanlarda yaşayan toplumun yerinde yaşayarak ülke gelişmişliğinden pay alması olduğuna göre; kırsal turizm yerel ekonominin

yerinde değeriendirilmesini sağlayarak, kırsal kalkınmaya büyük destek verir. Kırsal kalkınma bir eğitim ve örgütlenme işidir. Kırsal kaynakların yerinde ve rasyonel kullanımı açısından örgütlenme ve yerel halkın eğitimi şarttır. Aynı şekilde kırsal turizmin yönetiminde de yerel halkın eğitim ve örgütlenmesi büyük önem taşır, çünkü onlar yönetici durumundadır. Halk mesleki eğitimden geçirilmeden, işleri yürütecek bir örgüt kurulmadan ve bir üst örgüte bağlanılmadan kırsal turizm olamaz. O takdirde günübirlik ziyaretlerle sınırlı kalır ve sürekliliği garanti edilemez. İşte kırsal kalkınma ve kırsal turizmin birbirini bütünülediği açıkça ortadadır (Soykan-Karadağ, 2004,s.87).

Doğayla bir arada olmak,doğayla uyumlu ve daha verimli yararlanmak, yerel kültürle tanışıp kaynaşmak arzusunda olan turistler için kırsal turizm ideal turizm türüdür.Kırsal turizm iklimle yüzde yüz bağlantılı olmadığı için mevsimlik olma özelliği yoktur. Kırsal turizm kitlesel turizme açık değildir, o ancak korunmuş doğa parçaları ve kültürel mirasın sergilenmesi sayesinde ayakta kalır ve süreklilik kazanır. Bununla birlikte kırsal turizmde de ekonomik krizlere, tarımsal yapıda yapılan reformların olumsuz sonuçlarına karşı hazırlıklı olunmalı, bu kaygı her zaman duyulmalıdır.

Kırsal turizm, Merkezi ve Kuzey Avrupa'nın bazı ülkelerinde 1950'lerden beri, güneyde ise 1970'lerden itibaren, gelişmesi yavaş bölgelerin (özellikle dağlık ve ormanlık) kalkındırılmasında bir strateji olarak görülmüştür. Böylece onun iş ve meslek –özellikle kadına- yaratıcı, dayanışma ve girişimciliği artırıcı, altyapının iyileştirilmesini teşvik edici, göçü önleyici gücünden yararlanılarak birçok bölgenin sosyo-ekonomik kalkınmasına katkı vermesi sağlanmıştır. Kırsal turizm ayrıca;

- Kültür, eğlence ve spor amaçlı bir dizi rekreasyonel etkinliğe fırsat tanıyarak, kırsal mekânları en iyi şekilde değeriendirmekte,
- Kentsel halkın dinlenme ihtiyacını karşılamaktadır.

Kırsal turizmin çok geniş bir yelpazede ortaya çıkan olumlu sosyo-ekonomik etkileri arasından, yerel halkı ilgilendiren “kırsal yerel kalkınmadaki önemi” İzmir örneğinde bu yazı için konu edinilmiştir. Ayrıca, günümüzde İzmir turizminin yaşadığı çıkmazlara son vermek için arayışlar sürmektedir. Bu bilinçle de İzmir ve kırsal turizm birlikteliği karşı karşıya getirilmiştir (Soykan-Karadağ, 2004,s.88). Burada kırsal turizm yalnızca; yerel kırsal ekonomiye katkıları itibarıyla ele alınmakta, dolayısıyla İzmir turizminde alansal çeşitlenmeyi teşvik etme gücü vurgulanmaktadır. Oysa kırsal turizm İzmir’e; turizmin on iki aya dağılması, diğer turizm türleriyle entegre olabilmesi, diğer sektörleri harekete geçirebilmesi, doğal ve kültürel mirasın değerlendirilmesi ve korunması, değişik pazarlardan talep yaratabilmesi, iç turizmi canlandırması ve bölgenin tanıtımında rol oynayabilmesi yönlerinden de itici güç olabilecektir. İşte bütün bunlar araştırılmasına ihtiyaç vardır ve o takdirde İzmir’in kırsal turizm potansiyeli tümüyle ortaya konulabilecektir (Soykan, 2001,s.25).

Kırsal turizmin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde yörenin coğrafi konumu, kuruluş yerinin doğal güzellikleri, tarihsel ve kültürel değerlerin varlığı ve bu değerlerin korunmuşluğu, altyapı yeterliliği, konaklama olanaklarının olması, kırsal-geleneksel üretim biçimlerinin varlığı ve turiste sunulabilmesi, yerel halkın turizm için gönüllü olması ünde gelen koşullardır.

Kırsal turizmin oluşma ve gelişme aşamalarında turizmin kırsal alan ve kır halkı üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurabilir. Kırsal turizm, kır halkına gelir sağlama, yöre ekonomisine katkıda bulunma, kültürel mirasın korunması, kırdan göçün azalması, tarımın canlanması ve daha başka yollarla olumlu etkilere sahiptir. Ancak, mevcut ekonomik faaliyetin arka plana atılmasına hatta terk edilmesine, kırsal alanın aşırı kullanımı dolayısıyla doğal yaşamın ve güzelliklerin bozulmasına, kültürel değerlerin yozlaşmasına, yok olmasına yada eski özgünlüğünü kaybetmesine sebep olabileceği de unutulmamalıdır (Soykan, 2001,s.30).

Yukarıda saydığımız sebeplerden dolayı hem kırsal turizmi geliştirmek hem de kırım özgünlüğünü kaybetmeden devamlılığını sağlamak amacıyla önceden iyi bir ön değerlendirme yapılmalıdır. Bu değerlendirmede kırsal alanın potansiyeli belirleneceği gibi kırsal halkın turizme bakış açısını ve ileride oluşabilecek olası olumsuzlukları da ele alınmalıdır.

Kırsal turizme açılacak kırsal alan veya yerleşmenin kırsal turizme açılmasında altyapı iyileştirmeleri, ulaşım, konaklama, hizmetler, halkın eğitilmesi ve örgütlenmesi işleri öncelikli olarak yapılmalıdır. Kırsal turizmde gerçekleştirilmesi planlanan etkinlikler çok çeşitli olup, yörenin özellik ve potansiyeli göz önünde tutularak etkinlikler planlanmalıdır.

Kınık Kırsal Turizm Potansiyeli : Kınık eski yerleşim yeri olarak dağ eteği ile ovanın birleştiği alanda kurulmuş, bugün ovaya doğru ve etek boyunca batıda Bergama, doğuda Soma yolu üzerinde gelişmektedir. İlçenin toplam nüfusu 28 856 olup % 65'i kent merkezinde, % 35'i kırsal alanlarda yaşamaktadır. Ancak hemen belirtmeliyiz ki kentte yaşayanların da kırım ile sıkı ilişkileri devam etmektedir (Kınık İlçesi Nüfus Müdürlüğü, 2001). Nitekim, ilçenin güneyinde, Yund dağı kütesindeki küçük dağ köyleri, ekonomik olarak da geri kalmış ve alt yapı hizmetlerinden de yoksun olan bu yerleşmeler bugün hızla nüfus kaybetmektedirler (Karadağ, 2003,s.55).

Kınık'ta zengin kırsal kültürü ve doğal ortam güzelliklerine rağmen benzer nedenlerle hızla göç veren köylerden biri de Karadere köyüdür. Köyün ortasından köye adını veren güneybatı-kuzeydoğu yönlü Karadere çayı geçmekte ve yerleşimin gelişme yönü bu akarsuyu izlemektedir. Karadere Köyünün, nasıl, ve ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemekle birlikte, 1700'lü yıllara ait olduğu ifade edilen camii, yerleşmenin oldukça eski bir geçmişe sahip olduğunu düşündürmektedir (Karadağ, 2003).

Özgün mimari dokusuyla dikkat çeken köy, arnavut kaldırımlı sokakları, altı taş, üstü ahşap önü açık sofalı konutları, oluklu kiremitten çatıları ile görmeye

değerdir. Köyü ikiye ayıran Karadere üzerindeki eski taş su kemerleri köye ayrı bir güzellik vermektedir. Ayrıca köyün güneyinde Nemrut Tepe üzerindeki Erken Bizans dönemine ait olduğu sanılan kale kalıntıları ve yakınındaki İkizgöl diğer dikkat çekici unsurlarıdır (Karadağ, 2003,s.56).

Köyün bir yörük yerleşmesi olmasından da kaynaklanan ve zengin geleneksel ürünlerin varlığı kırsal turizm için önemli bir alt yapı teşkil etmektedir. Doğal boyalarla yapılan renkli kilimler, keçeler dikkat çekicidir. Günümüzde bu faaliyetler hem bilenlerin azalması hem de eskisi gibi ekonomik olmaması nedeniyle yok olmakla karşı karşıyadır. Köye özgü bu kültürel-geleneksel değerler kırsal turizmin oluşum ve gelişim aşamasında değerlendirilebilir. (Karadağ, 2003,s.58).

Karadere Köyü'nde başlıca ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılıktır. Köyün önde gelen geçim kaynağı olan tütün tarımının yapılabildiği yerler, köy çevresindeki yaylalardır (Karaalan, Ortaalan, Yaylaevi, Söbüce ve Söğütlü göl). Burada ilginç olan Karadere yaylalarının daha çok tarım amaçlı kullanılıyor olmasıdır. Çünkü köy içinde tarım yapılabilen uygun alan yoktur (Bakanlık İlçe Tarım Müdürlüğü, 2003).

Kınık Karadere Köyünün doğal, tarihi, mimari, kültürel avantajlarıyla kırsal turizm yönünde değerlendirilebilecek bir potansiyele sahiptir. Ancak, Karadere bu avantajlarının yanı sıra, yollarının bakımsızlığı, yeni konutların özgün dokuyu bozması, çevrenin temizlikten yoksun olması, sağlık hizmetlerinin yetersizliği, konutların bakımsızlığı gibi birçok olumsuzlukla da yüzyüzedir Ancak, bunlar resmi kuruluşların, yerel yönetimin desteği ile planlı bir şekilde çalışılması kaydı ile çözülebilecek sorunlardır (Soykan-Karadağ, 2004,s.78).

4.5. Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği ve Çalışmaları:

Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği'nin amacı, ilçenin ve köylerin alt yapı , imar, iskan, bayındırlık, ulaştırma, eğitim,spor,sağlık, sosyal

hizmetler, tarım, orman, çevre, ticaret, turizm, kültür, tarihi değerler, tanıtım, güvenlik, adalet, yönetim, ilmi araştırma, araç-gereç, donanım, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ve birlik meclisinin belirleyici diğer alanlarda mevcut düzeyinin korunması daha iyi bir düzeye gelmesini, kalkınmasını, gelişmesini sağlamaktır. (Harputlu, 2001,s.7)

Birlik yukarıda belirtilen amacın gerçekleşmesi için her türlü etkinlikte bulunur; işletme ve tesisler kurar yada kurdurur; organizasyonlar yapar, personel istihdam eder; her türlü mal ve hizmet alım, satım, taşıma, kiralama, üretim, tanıtım işleri yapar yada yaptırır; amacına uygun devir, hibe, yardım yapar, alır; üye kurumlar, kamu kurum ve kuruluşları, kooperatifler, mahalli idareler, diğer birlikler, gerçek ve tüzel kişiler ile mal, hizmet, araç ve nakdi konularda işbirliği ve yardımlaşma yapar; iş ve işlemleri kendisi yapabileceği yaptırabilir, ortak yapabilir (Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği, 2002).

İlçe ve köylerdeki kamu kurum ve kuruluşları ile lojmanlarının bina, arsa, araç, gereç, demirbaş gibi mal ve hizmet ihtiyaçları ile her türlü ulaştırma, iletişim, işletme, temsil, ağırlama, tanıtım, etkinlik, yapım,onarım,temizlik,sigorta, personel ve kırtasiye giderlerini karşılar.

Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği bu amaçlarını gerçekleştirmek için 2001 yılında İlçe merkezinde bir süt toplama ve işletme merkezi kurmuştur.Bu merkez bağlı ve civar ilçe köylerinin günlük olarak sütlerini toplamakta, gerekli soğutma ve mikro organizmalardan arındırdıktan sonra süt işleyen fabrikalara satışını yaparak üreticilerin kaliteli üretim yapmalarını, ürettikleri ürünü piyasa koşullarına göre satmalarını sağlamaktadır (Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği, 2002).

Köylere Hizmet Götürme Birliği çiftçilere ucuz fiyata, hatta maliyet fiyatına yem temin ederek uzun vadede ödeme koşulları sağlayarak çiftçileri ekonomik olarak güçlendirmekte ve onların hayvancılığa özenmelerini sağlamakta ve hayvancılık yapmayı cazip ve karlı hale getirmektedir.Birlik yürüttüğü eğitim çalışmaları ile çiftçilerin kendi hayvanının yemini kendisinin daha ucuza ve daha kaliteli olarak üretmesini sağlamaktadır.

Bir yıllık kısa bir çalışma sonucu başlangıçta yıllık yem bitkisi üretimi 2000 ha alandan 30000 ha alana ulaşmıştır. Birlik bir yıllık çok kısa zamanda ürettiği kaliteli, mikro organizmalardan arındırılmış süt ile Kuzey Ege'nin süt piyasasını belirlemeye başlamış, civar ilçelerdeki süt işleyen büyük işletmeler birlikten süt talep etmeye başlamışlardır. Başlangıçta 600 litre/ gün olan süt üretimi birinci yılın sonunda 30000 litre/gün olmuştur. 2000 li yılların büyük ekonomik krizinde çiftçilerin yüzünü güldürmüş ve hayvancılığın bölgede yaygınlaşmasına neden olmuştur (Harputlu, 2001,s.4).

Birlik birinci yılın sonunda ortaklarına faizsiz parasal destekle süt ineği satın almalarını sağlamaya başlamış yöre insanı yeniden ekonomik üretime başlamıştır.

Birlik üye köylerin alt yapı sorunlarını çözmeleri için parasal kaynak sağlayarak başta köy meydan ve sokak düzenlemeleri olmak üzere sokakların parke taşları ile döşenmesini sağlamış, köy parkı ve çocuklar için oyun alanları ve çocuk bahçesi yapımına katkılarda bulunmuştur.

Birliğin başlıca gelirleri şunlardır.

1, Birliğe üye köylerin bir önceki yıl kesin bütçe hesapları esas alınarak gelirleri toplamının en az %5 i oranında katılma payları (imece ve köy yardımları hariç). Ancak köylerin kendilerine ait gelirleri olmadığından birliğe katılım payı ödenememekte ve genellikle yardım alınamamaktadır (Kınık Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği, 2002).

2. Genel, katma ve özel bütçelerden yapılacak yardımlar,
3. Hizmet karşılığı alınacak ücretler,
4. Her türlü yardım ve bağışlar,
5. Gönüllü harcamalara katılma payları ,
6. Çeşitli gelirler,
7. Birlik tarafından kurulan her türlü işletmelerin birliğe sağladığı gelirler,

Birliğin Giderleri şunlardır.

1. Kanunlar ve tüzükte birliğe verilen görev ve hizmetleri karşılamak için yapılan harcamalar,

2. Birlik idaresinin yönetim ve personel giderleri,
3. Birlik meclisi ve birlik encümeni üyeleri ile başkan ve başkan vekilinin yolluk ve diğer giderleri,
4. Özel kanun, birlik meclis kararı, ilam ve sözleşmelere dayanan harcamalar ve borçlar,
5. Birliğe ait iktisadi işletmelerin her türlü gider ve borçları,
6. Birliğin amacına uygun yapılan her türlü harcamalar, bağışlar
7. Birlik ve birliğe ait işletmelerde hizmet veren tüm araç, gereç ve telefonlar için yapılan harcamalar,
8. Çeşitli giderlerdir (Kınık Kaymakamlığı- Köylere Hizmet Götürme Birliği, 2002).

Köylere Hizmet Götürme Birliği yukarıda sıralanan kısıtlı kaynakları ile ilçede kırsal kalkınmanın sağlanması için çaba sarfetmektedir. Bu hizmetlerin etkin, yerinde ve verimli olarak yerine getirilebilmesi için gerekli olan tüm düzenlemelerin yapılması yararlı olacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kırsal, güçlü tarımsal potansiyeline rağmen, İzmir'in sosyo-ekonomik göstergeler itibarıyla gelişmemiş ve sanayisini kuramamış ilçelerinden birisidir. İlçenin geri kalmışlıktan kurtarılması için genel amaçları, yönlendirici ilkeleri ve yönleneceği doğrultuları üzerinde uzlaşmış kırsal kalkınma stratejilerinin, nasıl yaşama geçirileceği, öngörülenlerin hangi politikalarla gerçekleştirileceği, bu politikaların uygulanmasında ne tür yöntem ve araçların kullanılacağı ve tüm bu süreçlerde kamu-özel kimlerin ne rol ve sorumluluk üstlenecekleri konularında geliştirilmiş çözümleme önerileri şu şekilde özetlenebilir.

Kırsal kalkınma, sistem bütünlüğü içerisinde ve entegre bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Kalkınma sürecinde bölge ve yörenin potansiyelinden hareket edilmeli, olanak ve kısıtları, ilçenin güçlü ve zayıf yönleri, avantajları ve dezavantajları gerçekçilikle değerlendirilmelidir. Kırsal Kalkınma amaçlarıyla ödevli kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları, ortak bir anlayışla birlikte çaba göstermelidir.

Kırsal kalkınmaya ilişkin tüm süreçlerde, yerinden yönetim ilkesi geçerli kılınmalı; program, plan, proje, uygulama ve denetim süreçlerinde yerel yönetimlerin sorumlulukla yetki kullanmaları sağlanmalıdır. Bütün kırsal kalkınma süreçlerine, yöre halkının; kararlara etki yapma, tasarımda rol alma, yatırım ve uygulamalara finans, araç-gereç, emek faktörleri ve katkı sağlama yöntemleriyle, sorumlulukla aktif katılımı mutlaka bir ön koşul olarak sağlanmalıdır. Kırsal alan kalkınmasında; düşünce, araştırma ve ulaşım özgürlüğünü öngören politikalara ağırlık verilmelidir. Kırsal alan kalkınması için halkın nakliye ve ticaret işlerini kendi kendilerine kontrollerine ve gerektiğinde işbirliği yoluyla ürünlerinin satışını kolaylaştırıcı politikalara ağırlık verilmelidir.

İnsan kaynaklarının geliştirilmesi veya kırsal toplumun yaşam niteliğinin artırılmasına yönelik olarak ; eğitim, seminerler, önderlik enstitüleri, kadın ve gençlerin eğitime yönelik politikalar ve halkın kendi karar verdiği yöresel

projeleri için yardım amaçlı eğitimlerle yol gösterilmelidir. Köylerdeki yetenekli çocuklar ilkokuldan sonraki eğitimleri sağlanarak yine aynı köylerde görevlendirilmelidir. Türkiye’de köy kalkınmasının gerçekleşmesi amacına yönelik eğitim kurumları oluşturulmalıdır. Köy halkının; bir arada çalışmayı teşvik eden demokratik olarak nasıl örgütlenebilecekleri, bireysel çalışmaları nasıl yapacakları, düşünme ve araştırmaya nasıl yönettireceği, gereken yardımı hükümetten nasıl alacağını eğitim politikalarıyla göstermelidir.

Yeni düşüncelerin uygulanmasında önder olarak çalışacak köy liderleri, köy düzeyi uzmanları tarafından verilecek seminerler ile eğitilmelidir. Ayrıca, kırsal nüfusun yarısından fazlasını kapsayan kadın ve genç nüfusun eğitime ayrı bir önem vererek; sosyal yapı itibarıyla tarımsal üretimde önemli aktif rol alan kadınların Kadın Çiftçi Eğitim Merkezleri, köy gençleri ve işçilerin de kurslar yoluyla eğitilmesi ve geniş kitleye eğitim verebilecek gezici kurslar ve el sanatları kursları düzenlenmesi gerekmektedir. Bunların gerçekleştirilmesinde kırsala en yakın olan köylere hizmet götürme birlikleri devreye sokulmalıdır.

Eğitim, sağlık, barınma, sosyal altyapı (donatım) ve teknik altyapıya ilişkin tek tek köylerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve giderilmesi gereklidir. Böylece kırsal alanda sosyo - ekonomik değişimler yaratılmalıdır. Bu amaçlara ulaşmak için gerekli araçların neler olduğu, bu araçların sağlanmasının ne kadar süre alacağı önceden açıkça belirtilmelidir. Ayrıca bu amaçların diğer makro ekonomik hedeflerle eşgüdümünün nasıl yapılacağının bağlantılarının da kurulması gereklidir.

Kırsal alandaki toplumsal ve yapısal değişiklikler analitik olarak ortaya konulmalıdır. Bununla ilgili problemlerin çözümü için yapılması gerekenlerin maliyetinin ve beklenen sonuçlarının belirtilmesi gereklidir. Mevcut durumda kırsal alanda yerleşimde sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle planlamada mevzuat düzenleme ihtiyaçları vardır. Kırsal alanda fiziki planlama yetkisi Valilik kurumuna aittir. 442 sayılı Köy Kanunu ile kırsal alanlar yapılaşmaya açılmaktadır. Bu gelişmeler ise tarım topraklarının kaybına ve kontrolsüz

gelişmelere sebep olmaktadır. Kırsal alan planlamasının gerçekleşmesi için arazi kullanım planlarının zorunluluk haline getirilmesi, gerekli yasal düzenlemelerin yapılarak; kırsal alanda plan yapma, onarma ve denetleme mekanizmalarının tamamlanması sağlanmalıdır.

Kırsal insanın gelir ve yaşam güvencesi için, modern tarım, tarım ürünlerini işleme ve değerlendirme, kırsalda konumlanmış sanayi, kırsal turizm, bu alanlar dışında ek gelir sağlayıcı üretim ve hizmet alanları geliştirilerek, istihdam olanağı artırılmalıdır. Kırsal koşullarda, tarım ve tarım dışı üretim türlerinden sağlanan ürünlerden, bunların emeği ile üretici kitlenin hakkı olan payı alması için üretici örgütlenmesi, öncelikle gerçekleştirilmelidir. Birlikler örgütlü olarak ürünlerin değerlendirme ve pazarlamasını yapacakları için üreticinin pazarlık yapma gücü olacak ve ürününü daha iyi koşullarda pazarlama olanağı bulacaktır.

Demokratik üretici kooperatifçiliği, ürün yetiştirme birlikleri, uzmanlık hizmeti veren birlikler, ortaklıklar ve benzeri örgütlenmeler, koruyucu örgütlenmeler, devlet tarafından desteklenmelidir. Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin finans ihtiyacı, bu amaçla oluşturulacak projeli yaklaşımlı bir banka aracılığıyla karşılanmalıdır. Kırsal toplumun ürettiğinin hakkını alması ve ürettiğinin katma değerini artırarak gelirini yükseltmesi için; üretici örgütlerinin kredi ve destek ihtiyaçları, öncelikle karşılanacak şekilde düzenlenmelidir. Bu amaçla tasarlanan kırsal yatırımlar için özel teşvikler ve destekler sağlanmalıdır. Bu birliklerin pazar ve işleme değerlendirme sürecinde de etkili olmaları özendirilmelidir.

Demokratik örgütler; kırsal toplumla ilgili kararların alındığı, tasarımların tartışıldığı yerel süreçlere, sorumluluk, söz ve karar hakkı ile katılmalıdır. Bu imkanlar yasal düzenlemeler sağlanarak güvenceye alınmalıdır..

Olanaklar el verdiğince, tarımsal üretim yapılamayacak derecede küçülen işletmelerde ekonomik açıdan gelişmesi mümkün olmayan çiftçilerin, belli bir süreçle başka alanlarda istihdam edilmesi için eğitim faaliyetlerine başlanmalıdır ve bu konuda Avrupa Birliğine tam üye olmaya çalıştığımız bu süreçte Avrupa Birliğinin Kırsal Kalkınmaya yönelik fonlarından yararlanmak için Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin mevzuatlarında gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Kırsalda kadın, önemle ve öncelikle ele alınması gereken bir hedef kitle olmalıdır. Toplumsal ve ekonomik yaşam etkinliklerinde kırsal alanda kadının çağdaş anlayışlarla yer almasını sağlayacak eğitsel ve toplumsal desteklemeler yapılmalıdır. Kırsal toplum insanının yaşam kalitesinin geliştirilmesine yönelik girişim ve yatırımlarda, örgütlenme öncelikli sayılmalı ve her anlamda katılımcılık teşvik edilmeli ve sağlanmalıdır.

Gerek genel kalkınma, gerekse kırsal kalkınmanın sürdürülebilirliği, başta toprak olmak üzere doğal üretim kaynak ve olanaklarının korunarak verimli kılınmasına bağlıdır. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınmada öncelikle toprak kaynakları korunmalıdır. Bu çerçevede; erozyonla mücadele bir ulusal seferberlik haline getirilmeli, erozyonun tükettiği toprağı kullanan tarım üreticisi kitlenin bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve toprağı koruyacak tarım yöntemleri doğrultusunda yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Merkezi kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin bu konuyu öncelikli gündem olarak kabul etmelidirler.

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sistemi, toprak kullanan tarım dışı tüm yatırım ve girişimler için daha etkili kılınmalı, ÇED Raporları katılımlı-özerk çalışan ve bürokratik etkilerden arındırılmış kurumlarda değerlendirilmelidir. Kırsal alan çevresel değerlerinin korunması amacıyla uluslar arası olanaklar da kullanılmalıdır. Toprak kullanan tarım ve tarım dışı her aktivite için, yöresel ölçekte **“toprak koruma ve kullanma projeleri”** hayata geçirilmeli, bu projelerin öngörülleri mutlaka yerine getirilmelidir.

Toprak ve benzeri kaynakların korunmasının bir toplumsal ve etkili tavır haline gelmesi için; yerel ölçekte demokratik yapılı “toprak koruma ve arazi iyileştirme” kurulları oluşturmali, yerel toprak kullanma planlari, tahsisler, ve benzeri korunmaya yönelik önlemler bu kurullarin kararlariyla oluşmalidir.

Toprak ve su kaynaklarinin korunmasi, ıslahi ve verimli kullanilmasi sorumluluğu temel nitelikli ulusal bir kamu görevi sayilmali, esasen yetersiz olan tarim topraklarinin yanliş veya amaç dişi kullanımını önlemek için bu görevi yerine getirecek olan merkezde bir birim kurulmalı, bu birimin çalışma sahalari ve görevleri net biçimde ortaya konulmalı, rant amaçlı yerel ve siyasal etkilere açık yerel yönetim birimlerine kesinlikle bırakılmamalıdır.

Kırsal kalkınma için kaçınılmaz olan sulama kapasitesi gereğince kullanılmalı ve sulama yatırımlari hızlandırılmalıdır. Tarımsal politikalarla, kırsal kalkınmayı sağlayacak sanayi ve hizmet politikaları tutarlı kılınmalıdır. Kırsal kalkınmanın temel kalkış noktasını oluşturan tarımın gelişmesinin ön koşulu, sektöre teknolojiyi yeterince aktarmaktır. Bu nedenle, teknolojiyi tarıma aktarıcı kamu sorumlulukları yanında, tarımla ilişkili sanayi ve ticaret kesiminde teknoloji aktarımı özendirilmelidir. Bu doğrultuda gübre, ilaç, tohumluk, damızlık ve benzeri tarım girdilerinin kullanımı teknoloji aktarımı niteliğinde anlaşılmalı, bu konuda özel sektör dinamiği teşvik edilmeli, tarıma girdi sağlayan ve tarımdan hammadde girdisi alan sanayilerin, tarımsal eğitim ve yayım yapmaları sağlanmalıdır.

Hayvancılığın üretim doğrultusu süt işletmelerine dayalı sığırcılık olmakla birlikte, özellikle et üretimi için koyuncululuğun rolü geliştirilmelidir.

Hayvancılığın temel sorunlarından birisini oluşturan ırk ıslahı, gerektiğinde üstün nitelikli damızlık ithalini de kapsayan ve yerli koşullarımızla gelişen, yerli popülasyonun melezlenmesini öngören bir stratejiye dayandırılmalıdır. Et ve süt üreten kırsal kitle ile bunları işleyen ve pazarlayan sanayi ve kuruluşlar arasında, hukuk temeline oturtulmuş bir sözleşmeli üretim sistemi geliştirilmelidir.

Hayvancılığın ikinci temel sorunu olan kaliteli yem bitkisi açığının giderilmesi için, ulusal ölçekte bir yem bitkileri üretimini geliştirme stratejisi oluşturulmalıdır. Hayvan hastalık ve zararlılarıyla mücadele etkinleştirilmelidir.

Topraksız tarım diye nitelenen arıcılık, ipek böcekçiliği gibi ek gelir sağlayıcı tarım türleri desteklenmelidir. Bitkisel üretimde birinci önceliği, toplumun beslenme güvencesini sağlayacak ve bu nedenle stratejik nitelik taşıyacak üretimler almalıdır. Bu anlamda; buğday, şeker pancarı, yağ bitkileri ve yem bitkileri, stratejik üretimler olarak sürdürülmelidir. İkinci önceliği, dış pazarlarda yarışma yeteneğimiz olan ürünler oluşturulmalıdır. Karşılaştırılmalı üretimler de denilen bu alanda, örtü altı üretimimiz, erken ve geç turfanda üretimleri, Ege ve Marmara'nın geleneksel ihraç ürünleri olan üzüm, incir gibi üretimler ve turunçgil üretimi geliştirilmelidir.

Organik yada ekolojik tarım diye nitelenen ve dış pazar şansı olan tıbbi ve aromatik bitki üretimleri geliştirilmelidir. Tütün, çay, fındık gibi,devlet tarafından sürekli desteklendikleri için ekonomiye yük olan ürünlerin sorunları, üretim kısıtlamaları yoluyla giderilmelidir. Tarımsal ürününün niteliğini değiştiren tarım ürünü işleyen sanayiciler, kırsal için özendirilmelidir.

Gerçekleştirilen tarımsal üretim, uygun koşullarda pazarlanmalı, kırsal alanda pazarlama alt yapıları geliştirilmelidir. Ürün koruyucu depolama, soğutma, dondurma ve benzeri fiziki ve teknolojik alt yapı yatırımları, kırsal alanda desteklenmelidir.

Üretici örgütleri; tarım girdisi sağlama ve kullanımında optimizasyon ve uygun fiyat sağlaması, üretimde verimliliğin sağlanması, toprak ve su gibi doğal kaynakların verimli kullanılması, sağlanan üretim ve artı değerden üreticinin emeğinin hakkını alması ve ürün sonrası piyasalarda üreticinin etkili olması gibi amaçlar doğrultusunda kesinlikle desteklenerek, yaygınlaştırılmalıdır.

Kırsal sanayinin öncelikleri; kamu, küçük ve orta ölçekli işletmeler, özel sektör, üretici örgütleri kırsal sivil toplum insiyatifleri ve benzeri oluşumları

işbirliği ile saptanmalıdır. Hangi sanayilerin nerelerde kurulacağı, alan araştırma analizlerine göre belirlenmelidir. Sanayi ve hizmet yatırımları için köyler gruplandırılmalı, gelişmeye uygun olanlar seçilmelidir. Kırsal sanayi ve hizmet girişiminde bulunmak isteyenlere devlet destek olmalı, kaynak sağlamalıdır. Sanayi ve hizmet girişim ve yatırımları için, üretici örgütler ve özel sektör işbirliği teşvik edilmelidir.

Ürünün yerinde değerlendirilmesini, kırsal toplumun istihdamını ve gelirinin artırılmasını sağlayacak kırsal sanayi altyapısı için, kamu olanakları kullanılmalı ve destek sağlanmalıdır. Kırsal üretici örgütlerinin sanayi yatırımlarına ortak olmaları özendirilmeli, sözleşmeli üretimle sistem güçlendirilmelidir

Tarımsal yapıda odaklanan **“kırsal alanda yeniden yapılanma”**; tarımsal yapının, çağdaş ölçüt ve standartlarda gelişmesini amaçlamalıdır. Çünkü, var olan toprak ve insan ilişkileri ile tarımsal işletme yapısı korunarak, tarımsal, dolayısıyla kırsal kalkınma sağlamak mümkün değildir.

Korunan, ıslah edilen ve verimli kullanılması öngörülen tarımsal doğal üretim kaynaklarının etkin kılınmasının önkoşulu; optimal-ekonomik tarımsal işletmelerin egemen olduğu bir yapıdır. Bu yapının oluşması, kuşkusuz çok yönlü ve çok boyutlu politikalar ile bunların etkili olabilecekleri bir süreci gerektirmektedir. Bu nitelikte bir yapı için, önce toprağı korumayı ve rasyonel kullanmayı öngören bir toprak yasası çıkarılmalıdır. Bu yasayı uygulayacak etkin bir kurumsal yapı oluşmalıdır.

Değişik ekolojilere, ürünün tür ve çeşitlerine göre arazi büyüklüğü ve üretim araçlarını birlikte değerlendirerek, optimal işletme tip ve büyüklükleri tanımlanmalıdır. Medeni Kanunun miras hükümleri, tarıma elverecek en küçük arazi parselinin parçalanmasını önleyecek doğrultuda değiştirilmelidir.

Kırsal kalkınmanın amaçları, toplumun gerek sosyal gerekse ekonomik bakımdan gelişmesini içermektedir. **Örgütlenme; katılımcı ve kalıcı bir tarımsal**

kalkınma sürecinde hem bir amaç, hem de elde edilen sonuçların gözle görülür biçimidir.

Nüfusun % 36.4'ünü bünyesinde barındıran kırsal toplumun köylere hizmet götürme birlikleri, kooperatifler vb. çalışma grupları biçiminde gerçekleşen örgütlenme yapısı, kamuoyu yaratmak ve baskı grubu oluşturmak suretiyle, katılımcı demokrasinin yerleşmesine de katkıda bulunacağı kesindir.

Tarım kesiminin dağınık ve kendisinden bekleneni vermekten uzak olan örgütsel yapısı, etkin örgütlenmenin zorlukları ve kırsal kesim yaşayanlarının örgütlenmeye karşı tutumu nedeniyle sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadır. Çağdaş toplumların aynı zamanda örgütlü birer toplum olduklarından hareketle, ülkemizde örgütlenme düzeyinin düşük ve dağınık oluşu, kırsal kesimin ise bu konuda daha geride bulunduğu gerçeği örgütlenmenin önemini artırmaktadır.

Kırsal alan envanterlerinin (doğal yapı, sosyal, kültürel, ekonomik potansiyel) çıkarılması bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu alanlarda yapılacak planlama çalışmalarında, mevcut örgütlenmelerin işlevlerinin artırılmasına ve yeni örgütlenmelere gereksinim duyulmaktadır. Kırsal alan yatırımlarının planlanmasında, ihtiyaçların ve önceliklerin belirlenmesinde, yatırım önerilerinin hazırlanması ve karar sürecinin daha rasyonel ve süratli oluşturulmasında; kırsal alan envanterleri büyük önem taşımaktadır.

Kırsal alanda yöresel ekonomik potansiyel değerlendirmelerinin yapılarak, yörelere uygun yatırım ve üretim planlamalarının yönlendirilmesi ve ekonomik girişimlerin özendirilmesi gerekmektedir. Böyle bir yapılanmada, ihtisas üretim bölgeleri oluşturulmalıdır. Örneğin; bitkisel üretimin yoğun olduğu kırsal yörelerde ***“bitkisel ürünler ihtisas organize sanayi bölgesi”***, hayvancılığın yoğun olduğu yörelerde ***“hayvancılık ürünleri ihtisas organize sanayi bölgesi”***, el sanatlarının yoğun olduğu bölgelerde ***“el sanatları ürünleri ihtisas organize sanayi bölgesi”***nin kurulmasına olanak verilmelidir. Böylece kırsal alanda, insan

ve doğal kaynaklar rasyonel değerlendirilerek, daha hızlı bir sosyal ve ekonomik kalkınmaya yön verilmiş olacaktır.

Ülkemizde kırsal alan örgütlenme modellerin içerisinde en büyük paya sahip olan organizasyon, tarımsal amaçlı kooperatiflerdir. Kırsal alanda polikültür tarım anlayışına uygun olarak geliştirilen tek tip fakat çok amaçlı kooperatif modelinin yanında; pazara dönük üretim anlayışının yaygınlaştırılması neticesinde tek ürün, tek amaç, tek konuda faaliyet gösterecek tarımsal amaçlı kooperatiflerin kurulmaları sağlanmalıdır.

Kırsal alanda örgütlenme modellerinin sayısal çokluğu dikkate alınarak; üretici örgütlenmeler, ekonomik organizasyonlar ve politika belirleyen mesleki organizasyonlar şeklinde gruplandırılmalı ve bunların üst örgütleri arasında uyumlu bir koordinasyonu sağlayacak hukuki ve kurumsal bir düzenleme yapılmalıdır.

Üreticilerin ilgi alanına giren ürünlerin üretimi, pazarlanması konularında üreticilere hizmet verebilecek, tarım politikalarının uygulanmasında etkin rol oynayacak, ürün, ürün grubu, konu ve girdi bazında tarımsal üretici örgütlerinin süratle kurulmaları sağlanmalıdır.

Tarımsal ürün borsalarının kurulmasına hız verilmeli, tarım ürünlerinin rekabet ortamı içinde pazarlanmasına imkan verilmelidir. fiyat ve pazar bilgilerinin üretici birlikleri ve kooperatifler aracılığıyla üreticilere intikalini sağlayacak, pazara dönük üretim planlamasını yapabilecek oluşum gerçekleştirilmelidir.

Kırsal alana hizmet sunumunda en verimli ve etkin kuruluş olması beklenen Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, mevcut yapılanması ile bu beklentilere cevap verememektedir. Kaynak kullanımında verimliliğin ve hizmette etkinliğin artırılabilmesini temin etmek üzere, sosyal altyapı hizmetleri ile tarım altyapısı yatırımları ayrı ayrı organize edilerek, bu amacı gerçekleştirecek köylere hizmet götürme birlikleri etkin hale getirilmelidir.

Köylere Hizmet Götürme Birlikleri'nin, kırsal kalkınmada bir araç olarak daha etkin ve verimli kullanılabilmesi için genel bütçeden mutlaka desteklenmeli ve kaynak sorunu mutlaka çözülmelidir.

Tarımda çağdaş teknolojiyi yakalayabilmek için; üniversite, sanayi, üretici, üretici örgütleri ve devlet arasındaki işbirliğinin sağlanması, karşılıklı insan gücü değişimini sağlayacak yapının oluşturulması gereklidir.

KAYNAKLAR

- ALLEN, J.C., R. FILKINS, S. CORDES, A.M. SMITH, E. JARECKI. 2000. Rural Development Strategies for Nebraska: Results from the 1997 Annual Nebraska Rural Poll, University of Nebraska Press, Nebraska-Lincoln. p.6-
- ARSLAN Y. 2003, Köylere Hizmet Götürme Birlikleri, Problemleri ve Çözüm Önerileri, T.C. İçişleri Bakanlığı Türk İdare Dergisi, sayı 438, Ankara.
- ATASOY, V, 1992, Türkiye’de Mahalli İdarelerin Yapısı ve Yeniden Düzenlenmesi, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayını no, 87, İstanbul
- AYBAR, S, 1954, Mahalli İdarelerde Birlikler, Türk İdare Dergisi, Mart-Haziran, Ankara
- AYDIN, A, S, 1977, Birlik Tüzükleri Nizamnameleri, İller ve Belediyeler Dergisi, sayı:386, Ankara
- BATUR E., 1975, Köy Birlikleri ve Toplum kalkınması, T.C. İçişleri Bakanlığı Türk İdare Dergisi, sayı 345-346, Ankara.
- CLOKE P., 1987, Rurality and Change some Cautionary Notes, Journal of Rural Studies, vol. 3, number 1, pp. 71-76, U.K.
- ÇOKER Z., 1971, İl Özel İdaresi, Gürsoy Matbaacılık, Ankara.
- ÇOKER Z., 1988, Kırsal Yerel Yönetim Sorunları ve Çözüm Yolları, T.C. İçişleri Bakanlığı, Türk İdare Dergisi, sayı 381, Ankara.
- DIXON, C. 1994. Rural Development In The Third World. Routledge Press, United States Of America. p.51-52.
- DPT, 1991, Mahalli Hizmetlerin Yerinden Karşılanması, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara
- DPT, 1990, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara
- DPT, 1994, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara

DPT, 2000, “Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.

DSİ, 2004. www.dsi.gov.tr/sulama-kurutma-2004.pdf

EREN, T. 1992. Kırsal Kalkınmada Bir Model: Köylere Hizmet Götürme Birliği Malkara Uygulaması, DPT Yayınları No: 2312, s: 77, Ankara.

ERYILMAZ, B, 1988, İl Özel İdarelerinin Mahalli Sistemimizdeki Yeri, Türk İdare Dergisi, sayı, 378, Ankara

GERAY, C. 1969 İlçe Çapındaki Toplum Kalkınması Çalışmaları, Mahalli İdare Birlikleri ve Birkaç Örnek Olay, Amme İdaresi Dergisi, Cilt 2. sayı 2, Ankara

GERAY, C. 1981. Kırsal Türkiye’de Toplum Kalkınması ve Kooperatifçilik, Tuna Yayınları, Ankara.

GERAY, C. 1974 Planlı Dönemde Köye Yönelik Çalışmalar, Sorunlar-Yaklaşımlar-Örgütlenmeler, TODAİE Yayınları No 139, Sevinç Matbaası, Ankara

GLUCKSMAN, J. Avrupa Komisyonu Tarım Genel Müdürlüğü, Politika Yayın Dairesi, (2000) http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/mtr/comdoc_en.

GÖNÜL, M. 1978 Yerel Yönetim Birlikleri TODAİE Ankara.

GRIFFIN K., 1974, The Political economy of Agrarian Change : An essay on the Green Revolution, Mcmillan, London.

GRIFFIN K., 1976, Land Concentration and Rural Poverty, Holmes and Meier, New York.

GÜLÇUBUK, B. 1998. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları, Tarım ve Mühendislik Dergisi, Sayı:58, Ankara. s.10-14.

GÜRLÜK, S., 2003, Dünyada ve Türkiye’de Kırsal kalkınma politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi , Tarım Ekonomisi Bölümü Yayını, Bursa.

GÜRLÜK, S. 2001. Kırsal Kalkınma Projelerinin Makro-ekonomik Kriterlere Göre Değerlendirilmesi: Cumalıkızık Örneği, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

GÜRSOY, E. Z. Köy Yerel Yönetimi Kaya Projesi, Yerel Yönetimler Araştırma Grubu, Alt Raporu, rapor no: YY 048.

HAQ M., 1976, The Poverty Curtain : Choices for Third World, Colombia Univ. Pres, New York.

HAQUE W.-MEHTA N.-RAHMAN A.and WIGNARAJA P., 1977, Towards a Theory of rural Development, Development Dialogue, 2 (2), pp. -11-67.

HARPUTLU M., 2001, “Köylere Hizmet Götürme Birlikleri ve Çalışmaları : Kınık Örneği”, T.C. İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği İşbirliğinde Kırsal Kalkınma ve Sosyal Riski Azaltma Toplantısı (2-3 Haziran 2001), İstanbul.

HOBBS D.J, 1980, Rural Development Intentions a Consequences. Rural Sociology 45, pp.7-25. U.K.

İçişleri Bakanlığı Tamimi, 1937, sayı 37, Ankara.

İNCE, G. 2004, DSİ’ce İnşa Edilerek İşletmeye Açılan Sulama ve Kurutma Tesisleri, Ankara.

JACKSON G.- MORPETH N., 1999, “Local Agenda 21 and Community Participation in tourism Policy and Planning : Future or Fallacy”, Current Issues in Tourism, 1368-3500/99/01, vol.2, no. 1, U.K.

KAPSIZ, A., 2002, Kınık Ovasında Arazi Kullanımı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Lisans Tezi, İzmir.

KARABİLGİN, A. Yerel Yönetim Birlikleri. Kaya Projesi. Yerel Yönetimler Araştırma Grubu. Alt Raporu. Rapor No YY 014, Ankara

KARADAĞ A., 2002, “Kınık Örneğinde Kırsal kalkınma Alternatifleri”, İzmir Yerel Gündem 21 Ekim 2002 Kent Konseyi Toplantısı (5 Ekim 2002, İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclis salonu), İzmir.

KARADAĞ A., 2003, “*Kınık'ta (İzmir) Kırsal Turizme Aday Bir Yerleşme : Karadere Köyü*”, Kırsal Çevre Yılığ 2003, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği Yay., Ankara.

KARAMAN, İ. 1993 *Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Sanayi*, Ankara

KARAMAN, TOPRAK., 1995, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

KARAMAN, TOPRAK ., 1998, *Yerel Yönetimler*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir.

KATZIR, R., 1996, *Agroecological Aspects Of The Peri-Urban Process*, Bar-Ilan University Press, Ramat-Gan, p.9-25. Israel

KELEŞ, R., 2003, *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara.

KISAGÜNER, K, 2000, *Avrupa Birliği’inde Kırsal Kalkınma Politikası*, Ankara Üniversitesi, Ataum, otp, 6. dönem, Ankara

KOÇMAN, A., 1991, ‘İzmir’in Kentsel Gelişimini Etkileyen Doğal Çevre Faktörleri ve Bunlara İlişkin Sorunlar’, *Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sayı 3, s.101-122, Ankara.

LEA, D, A, M. and CHAUDHRI, D, P., 1983, *Rural Development and The State* Methuen London and New York, Cambridge, UK

LEWIS A. , 1978, *Evolution of the International Economic Order*, Oxford Univ. Pres, Oxford.

LASSEY William and LOVRICH Nicholas P., Jr., 1985, *A Rural Development Model with Potential International Applications*. *Journal of Rural Studies*, Vol.1, No. 3, pp. 267-2277, U:K

Rural Developments, Avrupa Komisyonu, Tarım Genel Müdürlüğü, Brüksel, <http://www.europa.eu.int/comm/agriculture/mtr>

SOYKAN F., 2001, “*Kırsal Turizm ve Avrupa’da Kazanılan Deneyim*”, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, yıl 11, Mart-Haziran 2000, s. 21-33, Ankara.

SOYKAN F.- KARADAĞ A, 2004, “Kırsal kalkınma Açısından Kınık’ta Coğrafi Çevre Değerlendirmeleri” E.Ü. Bilimsel ve Teknolojik Araşt. Merkezi , Prj. No. 2000 EDB 006, İzmir.

TAMER, M, 2003, İl Özel İdaresi, Yerel Yönetim Uygulaması, Tamer Matbaacılık, Ankara

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İlçe Müdürlüğü Brifing raporu. 2003 İzmir.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004, Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Teşkilatlanma, Projelendirme ve Destekleme Rehberi, Ankara.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004, www.tarim.gov.tr/sanal-kutuphane/rehper.htm

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 2004, www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icrik

TEKMAN, M, 1988, İl Özel İdaresi ve Bölgesel Kalkınma, Türk İdare Dergisi, sayı, 380, s-1-2, Ankara.

TOKMAKCIOĞLU, F. 1948, Köy Birlikleri ve Faydaları, Türk İdare Dergisi, Ankara.

Türkiye Ziraat Odaları Birliği, 2004, www.tzob.gov.tr/tzob/tzob-ana-sayfa.htm

WARD A. W.- HITE J., 1998, Theory in Rural Development : An Introduction and Overview, Growth and Change, Volume 29, pp. 245-258, Oxford.

WILLIAM, R. L, NICHOLAS, P. LOVRICH, JR. 1985, Journal Of Rural Studies, Vol: 1 No: 3. pp.267-277, Great Britain.

YALÇINDAĞ, S. 1991. Kırsal Kalkınma Projeleri İle Yerel Yönetimler Arasındaki İlişkilerin Geliştirilmesinde Yaklaşımlar , İstanbul.

YALÇINDAĞ, S. Toplum Kalışınması Birimi Olarak İlçenin finansman İhtiyacı, Türk İdare Dergisi, sayı: 308, Ankara.

YAVUZ, O. 2000. Tarımsal ve Yayım ve Haberleşme Ders Notları, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Bursa. DPT, 1994, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.